

Szabó Lőrinc

Tücsökzene

Rajzok egy élet tájairól

1945-1957

TARTALOM

I. NYITÁNY A FÉRFI ÖSSZEGEZ 1945

- 1 A nyugodt csoda
- 2 Sípval, hegedűvel
- 3 Óriás szív
- 4 Férges, istenek
- 5 Ezer határon túl
- 6 A ti dalotok
- 7 Táj épül, omlik

II. MISKOLC A GYERMEKKOR BÚVÖLETÉBEN 1900-1905

- 8 Ezerkilencszáz
- 9 Egy Volt a Világ
- 10 Nefelejcs
- 11 Bárányfű
- 12 Piroskával nagyanyóhoz
- 13 Apám
- 14 A farkas
- 15 Első emberek
- 16 Daróci Erzs
- 17 Miskolc
- 18 Apa komor volt
- 19 Tűzvész
- 20 A varázsboltban
- 21 A másik varázs
- 22 A vasút felé
- 23 A nagyhídon
- 24 Mozdonyon
- 25 Apám a gépen
- 26 Lányok
- 27 Nők keresztje
- 28 Rossz gyanuk
- 29 Közjáték: a tücskökhöz

III. BALASSAGYARMAT IDILLEK AZ IPOLY KÖRÜL 1905-1908

- 30 Balassagyarmat
- 31 Templom utca 10
- 32 Csak ami Volt
- 33 Napfény és vihar
- 34 Csipkefüggöny

- 35 Mamika szellemei
- 36 Túlvilág felé
- 37 Az asztal táncolt
- 38 Mesék és veszélyek
- 39 A külső rossz
- 40 Dzsungel
- 41 Anyám dalolt
- 42 Fehér liliomszál
- 43 Sokféle nép
- 44 A tél rajzai
- 45 A befagyott Ipolyon
- 46 Halál Torka
- 47 A szép borzadály
- 48 Tovább
- 49 Lyukak a homályban
- 50 Ipoly füzei
- 51 A híd alatt
- 52 A kicsúfolt bűn
- 53 Nők titka
- 54 Vaszika
- 55 Az Ipolyon túl
- 56 Képekben és mintákban
- 57 Etelka néni
- 58 Ima a gyémántért
- 59 Égi jel
- 60 Vesztett boldogság
- 61 Elemi
- 62 Kiállítás előtt
- 63 Porcellánkutya
- 64 Szapáry Péter
- 65 A magas Millió
- 66 Zuhanás
- 67 A szem örömei
- 68 Hangok
- 69 Nap napra telt
- 70 Zoltán bátyám
- 71 Utcái árvíz
- 72 A rét meghal
- 73 Tutajon

IV. DEBRECEN ÉRLELŐ DIÁKÉVEK 1908-1918

- 74 Az ígért városa
- 75 Debrecenben
- 76 A természetes csoda
- 77 Családi kör
- 78 Hatodnap

79 A borzasztó szegény	132 Romantika
80 Csak egy kicsit is	133 A költői tudomány
81 Kigyúl a csillag	134 Szerelem
82 Késes utca	135 Erdei csönd
83 A kisvonat	136 Kató
84 Új iskola	137 A becsi toronyban
85 Jó Orbiliusz	138 Harang-játék
86 Nagymamánál	139 Mézpergetés
87 Dráma a tenger fenekén	140 Virágok üzenete
88 Réválomok	141 A tanító úr
89 Terepszemle	142 Balsors fia
90 Buborék	143 Halálfejes lepke
91 Kálmán bácsi	144 Halál
92 Hancurozás	145 Kolibrik
93 Gimnáziumban	146 Tiszaújlak
94 Az első tízperc	147 Ady
95 Három lélek	148 Olvasás
96 Egérfogó	149 Varázstükör
97 A Nagyerdő	150 Könyvek otthon
98 A nemek	151 Szofoklész
99 Nagy Anti	152 Roppant világ
100 Latin dolgozat	153 Mégis csak álmok
101 Betűk és bűnök	154 A túlsó part
102 A fennkölt fajzat	155 A Romlás Virágai
103 Anyám felé	156 Az új bűvölet
104 A titok mocska	157 Gyerekvilág
105 Tavak világa	158 Fényszárnyú szó
106 Víziborjú	159 Így tévedtem el
107 Az első vers	160 Háztető felett
108 A megjegyzett ütem	161 Érzékenység
109 Fiume	162 Szétfúj a szél
110 A gályarabok szobra	163 Zökkenők
111 Mihály bácsi	164 A sugó
112 A tiszabecsi tiszteletes	165 Afrodite
113 Háború	166 Az Egy arcai
114 A messzi front	167 A távol Harmadik
115 Szatmár, Tiszabecs	168 Ezeregyéj
116 Az erős Isten	169 „Társuk leszek”
117 Csúnyaság	170 Vasárnapi meghívás
118 Szépülő lányok	171 Katóék háza
119 Az érthetetlen bűn	172 Sebek hűsége
120 Rossz lányok	173 Nem tudta a lány
121 Hősök, örültek?	174 Földi arcát...
122 A jövő lidércei	175 Ragyogás
123 Az Anyák	176 Az ördög imái
124 Az igazságkereső	177 Meccs a folyosón
125 A becsi iskolakönyvtár	178 Mi felé?
126 Irodalomtörténet	179 Közben a tücskök
127 Hitregék helyett	180 Az első külföld
128 A kíváncsiság	181 Tárgyak és feliratok
129 Alvajárás a Semmiben	182 Az utca tanítása
130 Fürj	183 Nyár újra, nyár
131 Ik bin	184 Isten

185 „Őt dícsérni”
186 „Mi vagyok én?”
187 Szeretet
188 A vasúti tavak
189 Ami nem én
190 Hát: ami nem?
191 Házunk barátja
192 A kerítő csatái
193 Új rokon
194 A Mese nevei
195 Sugártörés
196 Délutáni gyors
197 Utazni!
198 Országok és évezredek
199 A teremtetten Isten
200 A Könyv párbajai
201 ...mi van Nyugaton
202 Elárvulás
203 A Nagyerdőn
204 A régi játék
205 Szégyen
206 A Megszűnt Én
207 Elmulasztott ébredés
208 Titkos párbeszéd
209 A lélek ellen
210 A visszatért Túlvilág
211 Menekülés
212 Készséges halhatatlanok
213 Gilgames és barbárai
214 Kalypsó
215 Szentírások Népköltészete
216 Enkidu üzenete
217 Sivatagban
218 Verkli
219 A Halál Tengere
220 Ébredés
221 Csakhogy jutalmul
222 Semmi és Soha
223 Mit szóltam volna?
224 Ez már keresztes
225 Gyász-zene

**V. BUDAPEST
EMBER ÉS VILÁG
1918-1947**

226 Budapest
227 A Mozdonyfűtők Otthonában
228 Kövek és látomások
229 Széthullott világ
230 Megtiszteltetés
231 Emberek

232 Verlaine a szemináriumban
233 Vers és szorongás
234 Pokol
235 Fenn és lenn
236 Őszes úr
237 Új lakás
238 Új világ
239 A szerkesztő elé
240 „Akkor hát szerdán...”
241 Vissza, és mégis
242 Reviczky utca 7
243 Babits
244 Angol líra
245 Két év
246 Rendetlen ifjúság
247 Centrál
248 Mikes
249 Nyolc verseskönyv
250 Szökevény léghajós
251 Az eltűnt Idill
252 Csak őket láttad
253 Tihany
254 Hivatal
255 Csillagok utasa
256 Sárga lilium
257 Körrepülés
258 Fény, fény, fény
259 Adria
260 Hangok tükrében
261 Vissza, Gyarmatra
262 Társaság
263 A Sátán Műremekei
264 A Költő és a Földiek
265 Utolért csoda
266 Rippl-Rónai
267 Május
268 Pletykák
269 Egyszerre mindenütt
270 Lelkiismeret
271 Önzés
272 Pillanat
273 Dalmácia
274 Te meg a Világ
275 De szép vagy, lány
276 Idő
277 A boszorkány Tér
278 Különbéke
279 Színház a gyerekszobában
280 Vigasz
281 A törvénytelen Szép
282 Idétlen parancsok
283 A legfőbb boldogság
284 Rózsika, Hajnalka

285 Bodzafa
286 Utak és művek
287 Timon nyara
288 A virágzó havason
289 Varázs-tó
290 Húrik, heterák
290 Timon
292 Sírfelirat
293 A cigány benned
294 Zene
295 Mint a szerelem
296 Nincs értelme?
297 Örök változás
298 A legédesebb
299 Jób
300 Gyöngesség
301 Ra Isten
302 A Földközi-tengeren
303 Egyiptom felé
304 Vers a pódiumon
305 Ketten a strandon
306 Cila
307 1938
308 Rémület
309 Nem és Igen
310 Nem igaz!
311 Felejteti?
312 Emlékszel? Mire?
313 Utaztunk
314 Egymás burkai
315 Kettős hazánk
316 Karszt, éjféli
317 A neved
318 A Százegyedik Szúra
319 Gyönyör
320 Sorsok és nézők
321 Közös sors
322 Légiriadó
323 A Kopogó!
324 Temirkul Umetoli
325 A pohár alja
326 Két éjszaka közt
327 Gombák
328 Buddhista pokol
329 Az Árny keze
330 Bíztható a tavaszban
331 Nyár
332 Hála
333 Galagonya

334 Játszani
335 Kérdezhetek?
336 Nemzedékek
337 Nincsenek
338 A fehér táj
339 Kandalló előtt
340 Évák és Kígyók
341 Negyedik Világ
342 Círip
343 Föld
344 Valahogy ott
345 Töredék: A tücskökhöz
346 Köszönöm!
347 Mi még?
348 Álom

VI. KÖZJÁTÉK AZ ELKÉPZELT HALÁL 1947

349 Valami történt
350 Búcsú
351 ...kilátón...
352 ...a nagy, kék réten...

VII. UTÓJÁTÉK HELYZETEK ÉS PILLANATOK 1957

353 Szorongás
354 Ars poetica
355 Szomszéd panziószoja
356 Elismerés
357 Apám halála
358 Hőscincér
359 Hólé
360 Mérsékelt égöv
361 Az egész tó
362 Hát még ő!
363 A merénylő víz
364 Cressida
365 Szívtrombózis, Tihany
366 Végző nyomorúság
367 Régi és modern
368 Műtőben
369 A miskolci „deszkatemplom”-ban
370 Holdfogyatkozás

**I.
NYITÁNY
A FÉRFI ÖSSZEGEZ
1945**

1

A nyugodt csoda

Tudom, semmi, de semmi közöttök
hozzám, butuska tücskök a fű között,
mégis jólesik azt képzelni, hogy
mikor, így este, ablakot nyitok,
nekem üzentek, sok hű kis barát,
lelkendezve, hogy csak szép a világ -
és hogy amiként szobámba a rét
vigasznak lengeti be fűszerét,
a hömpölygő, meleg szénaszagot
s benne az ezer szikra csillagot
s a parázs holdat, ti is úgy külditek,
olyan lélekkel, köszöntések,
úgy építitek, hangokból, puha
zenéből, ide, az ágyam köré,
az izgatott nap romjai fölé,
azt, ami örömünk volt valaha,
közös örömünk: a nyugodt csodát,
a zengő, boldog, nyári éjszakát.

2

Síppal, hegedűvel

Ü-vel, i-vel kezdődik a nyitány,
síppal, hegedűvel. Egész délután
szólt már; de ahogy száll az éji csend,
úgy frissül - hallod? - ami benne zeng:
ű zeng, i cirpen, mélyen, magasan,
válasz villan rá s máris vége van,
ű-rű-krű, kri-kri, minthogyha a fű -
ezer hang együtt mindjárt gyönyörű,
s mind sűrűbben zeng, és gyűrűzve, mint
sziget körül a hab ostroma, mind
sűrűbb a zene, árad, megtolúl,
s ütve-pendítve keresztül-kasúl
a felszikrázó ü-ket és kri-ket
s hang-nyilaikat, fény-gyűrűiket
úgy csapja égig e tündérkürtcsatát,
idegeid, füled káprázatát,
hogymásnap is csupa i vagy meg ű,
csupa síp, csupa tücsökhagedű.

3 Óriás szív

Zúg, repes, árad a tücsökHzene,
nem tűri, hogy gondolkozz: üteme,
szent ragály, elkap; mint már annyiszor!
Miért tetszik úgy? Oly szegényes, oly
együgyű és monoton ezeknek a
kis férgeknek öröme-bánata.
Miért tetszik hát? Talán mert olyan
eszelősen-gépies, oktalan,
mert olyan örült - az, az örület,
az fog meg benne: vadak, négerek
csörgőit rázza oly szörnyű indulat,
ahogy itt ez a sok tücsök mulat:
képzeld, barátom, valakit, aki
tavasztól őszig csak duhajkodik
s napi húsz órát dalol a maga
módján: szívében milyen mámora
lakik a létnek! Lehet primitív,
isteni az, óriás az a szív!

Férgek, istenek

Folytatom, ezt még el kell mondani.
Hogy annyi van, hogy ezrek ezrei
vigadnak együtt, hogy az iszonyú
dárídóban senki se szomorú,
az a titkuk. Szinte robban a rét,
úgy élvezi agyirtó gyönyörét
az egy s az összes: lelkek, szellemek
gyúladnak a tücskökben, ős jelek,
ahogy néha rajtunk is átcsap a
csillagközi vágy tüze-árama,
mikor farsangi éjszaka után
még gyorscsárdásra zendít a cigány,
s egyszerre, tyuhaj, megvadul a tánc,
ropog a, lobog az üteme, láng,
ropog a, lobog a, kopog a, zuhog a
láb, meg a szív, meg a föld, meg az ég, meg a
cudar Mindenség - Tücskök, zengjete,
sose halunk meg, férgek, istenek!

5

Ezer határon túl

„Sose halunk meg...”? A boldog duhaj
csak a nótában boldog! Annyi jaj
fullaszt, annyi rém tör rám, annyi árny,
hogy én e békés földi éjszakán,
még ezen is csak túlvilág vagyok,
csak rom, kísértet... De aztán, ahogy
sír előbb, zokog és őrvöng a szív,
majd elfárad s végül megnyugoszik,
sóvár kínjából testvér percei
kelnek a multnak, éj s nap képei,
összevissza lebegnek, rajzanak:
már nem tudom, agyamban zeng-e, vagy
odakint ez a zene: mikor a
szemem lehúnyom, egyszerre Buda,
egész Buda köröttem muzsikál,
köröttem ezer holdfényes határ
s ezer határon túl a távoli
Somogy és Szatmár minden tücskei.

6

A ti dalotok

És most már tudom: óh, hát persze hogy
az: ez a béke: a ti dalotok
szól ma, régi, földvári tücsköké,
s még régebbieké, alföldieké,
itt, Budán, a Pasaréten, ahol
a nagy ostrom után is ostromol
még néha a vész! Rátok ismerek
unokáitokban: s hallom bennetek,
ükök, az őst: együtt zendítitek,
föld citerája, gyermekkoromat,
Gyarmat tücskeit, a miskolciakat,
s Debrecent, Erdélyt - tenger s ami csak
látott valaha, táj, Ragúza, és
Fekete Erdő, mind itt húzza, és
a többi, mind, a nótáját: egész
életem itt zeng, ide gyűl vele,
a cirpelő mult kínja-öröme:
tücsökzenében új tücsökzene.

Táj épül, omlik

Táj épül, omlik, gyúl, gőz-síp hasít
a tücskös éjbe, fátyolbimbait
bontja bodor füst, s hold, ezüst virág,
nyíl a felhők közt, arc, más arcon át,
jön, itt van, már nincs, erdők, városok
örvénye forгат: én magam vagyok
a kép s a keret, s évek, negyvenöt,
lobognak körül, s mindegyik mögött
ott a többi, ott cirpel, ami csak
enyém volt, vágy, vagy boldog pillanat,
minden elérhetetlen messzeség,
minden kétségbeejtő veszteség,
mind, ami voltam, pénz és szerelem
és halálvágy, és ami sohasem,
az is, kétely, játék és képzelet,
a zűrzavar, amit most rendezek,
hogyan értsem magam, s hogyan megértsetek:
örök véget és örök kezdetet.

II. MISKOLC

A GYERMEKKOR BÚVÖLETÉBEN

1900-1905

8

Ezerkilencszáz

Halkulsz, tücsökszó? Miért? Hová viszel?
Miskolc... 1900... Semmi jel?...
Áh: itt még néma vagy!... Mástól tudom:
valaki kiejtett az ablakon...
De máris zendül képeid sora:
konyha, gang, kert; és sok kukorica;
majd, az utcán túl, tisztán felragyog
a sakk-kocka-táj, földek, ház-sorok,
telepvége... Por (vagy sár!) volt az út...
Zoltán bátyám csizmája egyszer úgy
beragadt a hóban, hogy ott maradt...
Messziről hallottuk a vasutat:
görgő robaj, fütty, mozdonydohogás,
ott dolgozott az apám... Csupa máz,
olaj s korom volt, ha megjött: a kék
munkaruhát anyuka mosta... Szép
piros sárkány repült a rét fölött...
S te is ott voltál mindenütt, tücsök!

9

Egy Volt a Világ

Szép volt, isten volt, Egy Volt a Világ.
Tél, tavasz, nyár, ősz: meghitt tarkaság.
Égen és földön mosolygott a rend.
A nap hajnalban mindig megjelent,
mennyei munkás, hős, nagyrabecsült,
barát, aki velem kelt és feküdt,
és fűtött nekem és világított.
Fák közt a kert száz tűz-szeme nyitott;
és eső jött és elverte a port,
s éjjel szelíden csöszködött a hold.
S mindezt nekem tették, személyesen,
és érdekes volt látni, hogy milyen
ügyes az ember. Én is az leszek?
Mért ne? (Hacsak a farkas meg nem esz!)
Borzongó percek s naphosszú öröm:
a tengertől még nem váltam külön,
nem voltam sziget... Imák és csodák:
szép volt, isten volt, Egy Volt a Világ.

10 Nefelejcs

A virágokból először a kék
nefelejcs tetszett: azt a szép nevét
külön is megszerettem, hogy olyan
beszélgetős és hogy értelme van:
szinte rászól az emberre vele,
úgy kér (s nyilván fontos neki, ugye,
ha kéri?), hogy: ne felejts! Többnyire
jól hallottam, egész világosan,
égszin hangját, néha meg én magam
sugtam, vagy nem is sugtam, csak olyan
nagyon vártam már, hogy tán a szívem
szólt helyette vagy éppen a fülem:
ilyenkor nem tudtam, képzelem-e
vagy tényleg csalog, neki, a neve
mondásával?... De még ha csalog is,
nyugtattam meg magamat, az a kis
segítség semmi, hiszen úgy szeretem;
s dehogy felejtem, nem én, sohasem!

11
Báránkfű

Meg a báránkfű! - nem tudom, mi a
latin neve -: ruganyos, friss, puha
sörény gyanánt ahol a ház előtt
vagy a réten az ő sűrűje nőtt,
az ő szép, tömött, aprólevelű
fekete-zöld gubanca, gyönyörű
icipici kis gyöngyökkel teli,
ott majdnem biztos volt, hogy nem törí-
vért a lábat üveg, tüske, kő
vagy épp rozsdás szeg. Gyors nyári eső
után, mikor harsogva öblögött
minden csatorna, de már kisütött
szivárványt vetve az égre a nap,
hogy ugráltam a sok ujszülött patak
tocsocsájában kertben és udvaron:
ma is érzem bokámon, talpomon
a homokot, a langyos-nedveset,
s ahogy csiklandoz, a báránkfűvet!

Piroskával nagyanyóhoz

„Hogy ment Piroska nagyanyóhoz? Úgy,
hogy útközben folyton a koszorút
fonta, az erdei virágokat,
pedig ott, a fekete fák alatt,
tudod, anyuka, minden árny egy-egy
farkas: csak ő nem hitte! Mi, többiek,
kérlek szépen, mi, igen, hát mi a
tündérmél voltunk éppen, akinek,
szegénynek, képzeld, megint szétesett
az egész méze, a hordó, amiből
a virágokra ken. Szóval, messziről
(a hordóból: mert megengedte, hogy
kinyaljuk!), mondom (még most is csupa
méz a nyakam!), megláttuk, hogy robog
Piroska után s elibe hogy kerül
a gonosz. Féltünk. De véletlenül
jött a vadász! A tündér szólt neki, hogy -
S én elkisértem... A többit tudod.”

13 Apám

Apámtól féltem. (Anyám szeretett.)
Nehéz erről beszélni, rengeteg
fájdalom lökné s fogja a szavam.
Sokat szenvedett ő is biztosan.
Magányos lélek; öccse, bátyjai
mind pap, tanító, nyomdász, s néneji,
apja, nagyapja... Ő meg kimaradt
a negyedikből a latin miatt,
s kovácsnak ment; s malomhoz; azután
a vasutra fűtőnek. És korán
megnősült. És nem találta helyét
a világban... A sok keserűség,
ami benne volt, megkeserített
bennünket is... Több mint négy évtized
kellett hozzá, hogy végre, szív szerint,
békét kössünk egymással, újra, mind.
Ma már dér lepi mindkettőnk fejét.
Ez hozott össze, a Rettenetes Év.

14
A farkas

Hogy van farkas, először a mese
sugta meg, majd más is. Mint fekete
káprázat jött, a dél hibája, csak
gyáva árny még; de ahogy szállt a nap,
mind bátrabb lett: estére az egész
kertünket elfoglalta, gangon és
a ház körül ott lebzelt mindenütt,
és majdnem a küszöbünkre feküdt,
majdnem vele a fénybe, amivel
anyuka próbálta nagy-bátran el-
riasztani: éhesen, gonoszon
szimatolt, s beugrott az ablakon,
és ki, ha rányitottunk: biztosan
azt várta csak, hogy elbizzam magam,
és kihúnyjon bennem a figyelem
vagy a kis őr-láng ágyi mécsemen:
jelenlétének sok-sok éjszaka
hajnalig gyötört néma ostroma.

15

Első emberek

Aranka, Ica, Manci, s te, Irén
- halott már, ki ház és fa tetején
ültél s mászkáltál, macska, te, majom,
te, bátor, ki nyurga lábaidon
úgy repültél, istennő, gyermeki,
mint Atalanta, a calydoni -
tánc szélvésze, s ti, régi többiek,
nem fiúk-lányok még, csak gyerekek,
Hajnalkáék, hugaim, s rokonok,
él még, első társaim, valahogy
és valahol, mint bennem, éled-e
bennetek is az akol melege,
az emléké, összebúvásoké,
dunya alatti kuncogásoké,
a test bizalmáé, az ősi, a
paradicsomi, melyre nincs szava
a felnőttnek (vagy szava van csupán!):
első emberek, gondoltok-e rám?

Daróci Erzsi szép, bogárszemű
parasztlány volt, öt évig drága, hű
cselédünk: mindnyájunkat szeretett,
négy testvért, de legjobban engemet.
Ha indult, már repestem, hogy vigyen,
hallom anyámtól, s ő türelmesen
hordozott egész nap ide-oda,
s csókolt, ha azt hitték, hogy a fia
vagyok: egy volt az arcunk, s én sose
jöttem le a karjáról. „A neje?” -
kérdézték, ha táskát vittük a
vasútra apámnak. S: - „Ez a maga
része” - bókolt a hentes amikor
húst vettük - „ez meg” - és félkiló
májat csapott papírba - „ez meg a
bogárszemű fiáé!”... Micsoda
varázskört zárhattunk, Erzsi meg én?...
Tíz év múlva kútba ugrott szegény.

17
Miskolc

Miskolcon többször laktunk. De alig
emlékszem rá... Tűzijáték vakít:
avasi ünnep? Egyszer egy hatost
kaptam egy nénitől! És villamost
ott láttam először, s - mint csöpp gyerek -
óriási búzavásárteret.
S mit még? Majálist: lacikonyha, tánc!
Hogy bámultam a viccmondó cigányt!
És látom a Szinvát is: a fa-híd
alatt, a mélyben, fáradt habjait
keskeny szenny-csík görgette meredek
házfalak közt; de a széles meder
hogyan megtelt, mikor jött az áradás!
S a környéket: egy-egy kirándulás
néha ma is idéz benneteket,
kék-zöld mezők, Tapolca, tó, liget,
Miskolc határa... Szülővárosom,
sose lesz szemed kóbor fiadon?

Apa komor volt

Apa komor volt, ritkán nevetett,
elrontotta sok kis örömet.
Nem ivott, nem kártyázott; sohasem
káromkodott (mint más: érdekesen);
de ha munkába, a gond vele ment,
s vele jött vissza, mikor megjelent.
Pedig vidám nép a vasutasok,
Tipanuc bácsi mindig mulatott,
szomszédainknak háza, disznaja,
csak mi nem voltunk ügyesek soha.
Apám, nyilván, utálta zaklatott
mesterségét. Ha rákopogtatott
éjjel, váratlan, az értesítő,
hogy új fordába vigye (jó idő,
rossz, tél, nyár: mindegy!) - nagykeservesen
indult, szidva „azokat” „odefenn”:
kékben, ha nyár volt, botosban, ha tél,
ment, mogorván, de ment: „Kell a kenyér!”

19
Tűzvész

Tűzvész... „Anyuka!”... A belső szobát
láng zúgja be, haragos, sárga láng,
a padlón a tört lámpa, iszonyú
sikoltozás, öt helyt egyszerre gyúl
szék, függöny, asztal, fel a plafonig
csapja ujjongó, égő karjait
a szétfolyt petróleum... „Anyuka!”...
„Térdepelj le s imádkozz!”... Bárhova
nézek, tűz, tűz... Két hugom felriad...
„Miatyánk isten...” Nagy pokrócokat
látok zuhanni, anyám ügyesen
fojtja a tüzet, alul kezdve, lenn,
a fészkénél... „Ki vagy a...” Amily hamar
jött a vész, úgy múlt... Vége! Semmi baj!
Még szemünkben a lobogó rémület.
Tapossuk, húzzuk a vizes szőnyeget.
Állunk. „Szenteltessék meg...” És ülünk.
Éjfélig imádkozunk, reszketünk.

A varázsboltban

Géza bácsinak boltja volt: üveg,
porcellán, tükrök, kristály-mennyezet.
Hátul a műhely: furcsa anyagok,
ágyazott fűrész, mely körben forog,
buggyanó lombú, arany keretek,
és simák, elegánsak, könnyűek,
hosszú lécekben. S lent a pince: ott
Aladdin minden kincse ragyogott!
Szerettem a boltban lenni. Sehol
nem volt tisztább a munka; s amikor
a bácsi (anyám sógora) ügyesen
húzta gyémántját a hús üvegen,
s halkán pendülve kettévált a nagy
tábla, vagy ha gyors ujjai alatt
megszületett valami szép, finom,
szimmetrikus mű, képkeret, idom:
mint varázslóra néztem rá, aki
Tündérország díszait készíti.

21

A másik varázs

Géza bácsi - fény s játék, mint a bolt -
csupa szív, kedély (s Bosznia hőse) volt,
mű-zord vicc-mester; senki, ahogy ő,
nem dúlt-fült oly derűsen: „Borrr-zi-ő!”
Náluk mindig jól éreztem magam.
Naivabban, mint mi, de boldogan
élt a család, a néni s a négy leány,
és velük az anyai nagyanyám,
Kubányi Juliska. A szépnevű
Zöldfa utcában laktak, s gyönyörű
volt a kertjük, sok dália, meg az
ebédlő, a kékhajnalkás lugas.
Sokat futkostam e rokoni ház
s a bűvös bolt közt: a fehér varázst
ők festegetik, a halk-szelidet
Miskolc egére, a tündérképeket,
- ahogy a másikat, az iszonyút,
a kormos, tüzes, fekete vasút.

A vasút felé

A vasút felé a nagyhídon át
mentünk. Vasból volt. Az igazi csodák
mind vasból voltak. Vaskorlát futott
az oldalán, ahhoz támaszkodott
szívdobogva az ámuló gyerek.
A vas tette, hogy messze lehetett
látni, előre-hátra. S lent, a mély
pályán, ahol fekete és fehér
gőzöket fújtak vas-szörnyetegek
(félíg ördögök, félíg istenek),
vas-sínek száguldtak a végtelen
felé, s ameddig csak látott a szem,
vasak lihegtek, csikorogtak és
többet bírtak, dolgoztak, mint az egész
város: vasak rohantak vasakon,
vasak és tüzek, vasak és korom,
vasak, halottak és félelmesek,
s még félelmesebb, élő emberek.

A nagyhídon

Néha megálltam a híd közepén.
Lent vágányok, tolatás. Feketén
dübörgött messziről a gyorsvonat,
affölé álltam. Hősi pillanat
volt ez, csábított a képzelte veszély!
Kis agyamat feszítette a vér.
És a gép jött. Ismertem savanyú,
fojtó füstjét; de valami iszonyú
parancs lökött, hogy ott maradjak és
ne győzzön rajtam undor, reszketés:
éreztem: korlát, vashíd megreteg,
villámló kráter fölött lebegek,
füst, korom burkol, vízgőz, kattogás,
ég-föld egyetlen omlás, csattogás -
de kibírtam!... Hálisten, semmi baj,
tovaszáguldott a vonat, a zaj,
s én, bár szívem rémulten dobogott,
büszkén megvártam még egy vonatot.

Mozdonyon

Mozdonyon is utaztam: az apám
felvett magához, acélparipán
lovagolni! De a gép valami
más volt, nem voltak karcsú lábai,
inkább bivaly, igen, az lehetett,
vagy elefánt (csak tökéletesebb
az igazinál)... Este volt, vadúl
pöfögött, száz lyukán egyszerre fűjt
a jó szörnyeteg, fűjt és sziszegett,
ereiből olaj s víz csepegett,
s órák villogtak rajta, szervei,
mutatók, gömbök, titkos csövei,
s fékek, emeltyűk, fogaskerekek,
s a tűz-szekrényben vörös szellemek
ugráltak, bőgtek... S mikor végre jött
a jelzés, a körfűtőház megett,
az indítókart és a fűtyülőt
én húztam meg! (Apa csak segített.)

Apám a gépen

Szörkucsmában, botosban, fekete
bundában látom ma is; száz pihe
táncolja körül s az árnyaival
tolongó táj: téli éj a vihar-
lámpa fényében. Most a híd felett
halad, már a síneknél. Zöld jelek
vezetik és pirosak. Vastagon
vakolja a hó. A vágányokon
kísérteties tehervonatok
szelik s mutatják, mozgó ház-sorok.
Aztán rőt tűzben fent a gépen áll,
néz, vizet vesz, haragszik, kiabál,
megkotorja a kazán parazsát,
s - szárnyas óriás - füstön-lángon át
robog Füleknek, jön Hatvan felől,
égből csap le, oda száll újra föl,
s folyton itt kering és füttyül, füttyül,
ijesztve s állva, a házunk körül.

26
Lányok

Ekkoriban, s előbb is, s azután,
járt hozzánk elég sok rokonlány,
s láttam másokat, idegeneket,
szegényt, gazdagot; és mindegyiket
sajnáltam valamiért. Finomak
voltak köztük, szépek, szomorúak
s fiúsan vadak, jókedvűek is;
de mindig csak maradt valami kis
zavar közöttünk: a baráti lány
csak fél-barát volt, félig ostobán
huzódó, vagy követelő. Ha a
szobában ketten voltunk, a mama
folyton át-átjött, sőt maga a lány
is megváltozott: amit délután,
sötétben már nem tette; jó szíve
volt, de uralkodni akart vele:
s folyton rejtőzött, bujkált, külön élt...
És nem mondták meg soha, hogy miért.

Nők keresztje

Igen, a lány mind, ha vad, ha szelíd,
szégyellős volt. Szégyeltek valamit,
amiről nem tehettek! Valahogy
rágalmazott faj voltak, mártírok,
mártír jelöltek. Nem ilyen szavak
jártak fejekben, de az indulat,
amivel néztem őket, pontosan
ez volt, ilyen volt. Amig kicsinyek,
csitrik vagy éppen utcagyerekek,
addig nem vettem őket komolyan:
szegények, ők még nem tudják, mi van
előttük!... Máskülönben a dolog
nem tartozott rám: minden megszabott
törvény szerint járt, s az bizony kirótt
borzalmat mindenkire, azt vagy ezt:
nőnek lenni, úgy látszik, nagy kereszt,
gondoltam, bár az egésznek csak a -
az egésznek... a ruha az oka!

Rossz gyanuk

Ez sokáig izgatott, a ruha.
Térdig ér talán a nők dereka?
Ha nem, mire jó ez a furcsa és
fölösleges megkülönböztetés?
S nem lehetnék lány én is? Anyuka
ruháit próbálgattam. Maskara,
buta játék! És amellet milyen
boldogan, milyen szenvedélyesen
tárgyaltak a szoknyáikról a nők!
Szoknyára ítéltettek! S ime, ők
sokszor maguk is örülnek neki!
Ez a - jelük? De ha rossz, miért türik?
„Mert”, mondta egy hang, „ők nem végezik,
nem úgy végzik, mint mi, a... dolgukat!”
Ebben megnyugodtam egy darabig,
bár a sok tiltás, vihogás miatt,
csak gyanakodtam: nincs rendjén, amit
a nőkkel csinálnak a férfiak!

Közzjáték: a tücskökhöz

Hajnalodik. Megyek aludni. Dzsosz
a zenétek, tücskeim! Csakhogy ez,
a bennem szóló, az emlékeké,
mely szétcsap a négy világtáj felé,
még gyorsabb! és túlzeng benneteket!
Jó mulatást! Isteni kedvetek
csak elkezdte az ős varázslatot:
a többi már maga jött: itt suhog
köröttem minden boldog éjszaka:
gyűlnek az árnyak, örök muzsika
hozza, kíséri őket, s mennyi év,
mennyi táj, mennyi drága, régi kép
vágyik még megszületni: Debrecen,
Balassagyarmat Budának üzen,
Tiszabecs kérdez, Egyiptom felel,
Splitet a Táttra szivemben éri el:
életem beszél, s ahogy hallgatom,
mondom, amit mond. Holnap folytatom.

III.
BALASSAGYARMAT
IDILLEK AZ IPOLY KÖRÜL
1905-1908

Balassagyarmat

Balassagyarmat - óh, hogy szeretem!
Legszebb ott volt fiatal életem,
ott nem bántott talán még semmi se
(s ha bántott, rögtön gyógyult a sebe).
Véletlen, hogy apámat épp oda
vezényelte a vasút. Nekem a
folyó tetszett legjobban, az Ipoly.
„Csupa örvény: sikoltasz, s már sodor!” -
mondták a nagyok... Örvény - ez a szó
a mesékbe vitt, oda, ahol a jó
tündér lakott, s a gonosz, s a csodás
királylány, s a lángtorkú óriás,
és Isten, s az ördögök-angyalok.
Örvény volt nekem a világ s titok.
Hogy hittem még! - látóhatáromon
úgy élt a sárkány, mint egy rossz rokon,
épp úgy élt, csak egy kicsit távolabb,
mint mi a Templom utca 10 alatt.

Templom utca 10

Templom utca 10? Csak rágondolok.
Zár, kapu enged, árnyként suhogok,
s ugyanakkor döngő falak között
a kapualjat megrázva döcög
egy régi szekér. Nefelejcs, dáliák.
Saját magamban haladok tovább.
Tornác épül, derékszögben törik,
vadszöllő rakja föl hullt díseit,
hátszél a kertben, ébred a lilium,
s negyvenéves nyár gyúl egy ablakon.
Átcsapok az üvegen, mint a fény.
A konyhában az anyám jön elém,
kísértet, mint én. Bent még két szoba:
itt fekszem (orbánc!), ott bámulom a
szikrázó karácsonyfát... - Állj, ki vagy?! -
Az Egyedüli Jelen. - A tudat? -
Az Idők Együtt. - Mehetsz! - Mint a víz,
fut s áll a tükröd, Templom utca 10!

Csak ami Volt

Tűnt évek őre, add áldó kezed,
s kalauzolj, édes Emlékezet!
A jelen? Nincs. Csak az Van, ami Volt,
csak amit megjegyeztél. Az Ipolyt,
azt ma is látod! És a bóbitás
nádszálat, melynek kicsi volt a ház,
amikor hazavittem. És a sok
forgót, örvényt. Télen a farkasok
nyomát a hóban. Nyáron a fűzet
s az árnyát s élő tükrét, a vizet,
mely áll, ha fut is, és fut, noha áll,
s mint az Idő, oly tréfákat csinál.
Sok mindent megőriztél: meredek
partot, ahol hasaltunk, az öreg
kotlót, aki kacsákat kelt ki... Nyiss,
nyiss most ablakot rájuk, drága, friss
képeid aggasd körém: életem
be gazdag vagy, mihelyt emlékezem!

Napfény és vihar

Voltak nevek, katlanként kondulók,
voltak fiúk, pokolba indulók,
voltak szomszédok, vad haramiák,
lapátkezű, lapátnyelvű kofák,
voltak vasvillák, rettenetesek,
voltak verő, görcsbehúzó szemek,
voltak koldúsok, vakok, reszketők,
voltak holdkóros, macskás háztetők,
voltak árnyak, az ördög leplei,
volt kis mécesem, őket hessenteni,
voltak napok, mint álmodott mesék,
s olyan hosszúak, akár ma egy év,
volt, négy kerítés közt, egy végtelen,
volt kertünkben egy púpos jégverem,
ősszel tar fejét zörgette a mák,
dob, trombita, jöttek a katonák,
és minden új volt, napfény és vihar,
minden egyszerre rend és zűrzavar.

Csipkefüggöny

Csipkefüggöny az ablakunk előtt,
fehér zuhatag. Hogyha délelőtt
besütött a nap, arany szédület
imbolygott rajta, s még légiesebb
lett a libegő lepke-szövedék.
Elnéztem a figuráit, a két
szögletes vadászt meg a lányokat,
s szerettem volna, hogy mozduljanak
végre, és hogy legyen történetük.
Néha alája bújtam: mindenütt
álom vett körül, piciny ablakok,
virágzó minták, tündér-alakok,
valami s mégis semmi: az egész
olyan volt, mint egy álló hóesés.
Máskor meg, míg az arabeszkeket
nézegettem, mint habzó felleget
hajtottam, szárnyaimat: hadd vigyen! -
s szinte vártam, hogy elrepül velem.

Mamika szellemei

Bejárónőnk, Mamika, az öreg,
hozta házukba a szellemeket.
Lelkeket hívott vissza és haza
háromlábú, kerek faasztala,
s ő beszélgetett velük. Még kicsi
lehettem, mikor elkezdte, csacsi,
öt-hatéves, ámuldozó gyerek.
S jöttek házukba mások, öregek
s fiatalok, a vasútról Nagyék,
és imádkoztak, és a tenyerét
rátette mind a kis asztalra, és
kezdődött a napi szellemezés:
koppantás, egy: nem, ha kettő: igen,
kérdések s válasz, így, primitíven...
Ünnep volt (s néha egy kis félelem)
az egész ház... Tér, idő, végtelen
éj-nap folyton köröttem suhogott:
fekete árnyak, fehér angyalok.

36
Túlvilág felé

Ez Gyarmaton volt, a szellemezés,
ott kezdődött. De saját magam, és
még húsz év múlva, harminc múlva is
szellemeztem, játékból, sőt komisz
tréfákkal sértve anyámat, aki
az egészet tán még ma is hiszi...
Nekem az ős, érdekes babona
tetszett csak, később; de azokban a
rég napokban a hitem is élt.
Istennel a Szellem jól összefért,
s mintha nem volna elég egy világ,
másiknak nyitogatta kapuját...
Képzelem, tehát lehet: innen a
kísérleteim magyarázata,
makacs hitem gyökeréé, hogy az
anyag s erő mégiscsak ugyanaz,
álmaimé, a megmaradtaké,
örök utamé a túlvilág felé.

Az asztal táncolt

Az asztal táncolt, reccsent, kopogott,
néha a szobán is körbe futott,
lábai közt áttetsző kezeket
láttam, tolongó kísérteteket,
amint mozgatják: mind erőlködik,
hogy, barátilag, mondjon valamit,
intést, biztatást... Néha-néha rossz
szellem jött a hívásra és gonosz
zűrzavar támadt... Egyszer, hogy van-e
csakugyan Isten, az asztal dühe,
a kérdésre a válasz, szörnyű volt:
toporzékolt, ugrált, földig hajolt
és elhallgatott... Aznap sok imát
mondtunk és nem szellemeztünk tovább...
De általában nem volt félni mit,
az ember hallhatta halottjait,
rokonait: ők, sok jóakaróm,
voltak éjszaka párnám s takaróm.

Mesék és veszélyek

Volt egy nagy meséskönyvem. Kép, szöveg
minden zegzúgot benépesített
égen és földön és a föld alatt:
láthatókat, láthatatlanokat
megmutatott mindent, ami Lehet,
ami csak Volt s Van. Isten-hitemet
kezdte volna ki a kétely, hogy a
hétfejű sárkány s bármilyen csoda
csak kitalálás: alsóbbrendűek
voltak ugyan a Szörnyek, Szellemek,
Óriások s a Halál - de ahogy
lehettek ördögök meg angyalok,
voltak ők is! Hogyne! Oly biztosan,
hogy úgy féltem, úgy éreztem magam
a világban, ahogy egy lepke él
vagy egy légy a fecskék közt: végveszély
minden perc: nem tudni, mi lesz velünk,
bár, egyszer, majd csak égbe kerülünk!

Ez rossz volt, ez a szörnyű, szüntelen
kiszolgáltatottság, a félelem,
hogy hiába vannak jó szellemek,
több a gonosz, s jönnek kísértetek,
jöhet a farkas, és jön a kutya,
a veszett kutya, a vadult bika,
az utcán is (ahogy álmunkban!)... És
csakhamar hozzájuk társult a pénz,
a pénz réme, hogy nincs, s dühös szavak,
s újak, másfélék, technikaiak,
hogy karambol, és hogy nem működött
a szemafor és apám elütött
valakit!... S a torokgyík réme, s a
rossz fiúké... S később az iskola
rémei, s a még újabbak: ahogy
nőttem, úgy nőtt a Rém is - pedig, ott
s akkor, még csak külső rossz rémitett,
nem lángtrónunk, a lelkiismeret.

Ssö-ssö, huj-huj, nyihaha: vonatok
tolattak, a szél süvöltve csapott
a felhők közé, büszke paripa
nyerített és mint saját lovasa
igazságot osztott: én, egymagam
nép, király és ló: majd óvatosan
lestem a palánk görcs-lyukain át
a szomszéd dzsungelt: oroszlán szagát
hozta a tyúkól: ujjam mereven
előrenyúlt, s mintha az életem
függött volna tőle, oly gondosan
célzott és lőtt! S mindez volt, csakugyan,
így volt, én voltam az egész világ;
s csak ha megláttak, vagy anyám szavát
hallottam, hogy lekvár vagy méz legyen
- „Felelj már!” - a karéj kenyeren:
csak akkor hallgattam el, morcosan,
és egyre jobban szégyelltem magam.

Anyám dalolt

Anyám dalolt. Legtöbbször szomorú szövegeket. A megfagyott fiú szívszaggató volt, s édes-kedves a fekete tóban fürdő kis kacska. De a legjobban az tetszett, ahogy a Lengyel Himnusz - szinte lobogott, mikor azt énekelte: oly üdén szárnyalt a hangja, s oly szomoru fény ragyogta be, hogy szívem reszketett, s bár azt se tudtam, kik a lengyelek, letérdeltem (így biztosan nagyobb foganatja lesz!): háromszor csapott égis a hang, a szent oltár előtt, a térdrehullásnál, s amikor Őt, Istent kértük: „Szabad hazánkat, óh, add vissza nekünk:...” S hogy a zokogó ima elnémult, csend lett, nagy szünet. Ez után csak hallgatni lehetett.

Fehér liliomszál

A János vitézt s azt, hogy Fürdik a
holdvilág, szintén tudta anyuka,
s ha jókedve volt, néha - mialatt
főzött - játszott is, s egy-egy mozdulat,
amit tett, egy-egy lépése, vagy egy
kacsintása tündéri életet
adott az énekeinek. Fehér
liliomszál, dúdolta, és kacér
rémülettel ugorva máris ott
volt a Tiszában, megtámaszkodott,
a szöveg szerint, ezüst semmivel
mosdott és arany nem-tudom-mivel,
s az ördög kosarába tette, és
ő fickándozone, az meg vitte, és
hogyan végül táncot vezényelt a dal,
felkapta (hisz még friss volt, fiatal)
violáit, Hajnalkát, s engemet,
s forgott velünk és sírt és nevetett.

Sokféle nép

Sokféle népet láttam. Dáridó
a magyarnak! A vásáros zsidó
titokzatos volt, göndör pájészt
csúfolták és nevelték az eszt.
A város végén sátoros cigány -
„Vigyázz, még ellop!”, mondta az anyám,
„kivágja nyelved és úgy kényszerít,
hogy koldulj neki!” Nagy, nyurga, szelíd
drótostót lépegetett halina-
nadrágjában, tündöklő bádogok
zörögtek a hátán, üveglapok,
csirizes doboz - messzi föld fia,
látszott, milyen jólesik neki a
leves, amit a *négy pénz*-hez kapott.
De legérdekesebb a köszörűs
szerszáma volt, a korong: az a tűz,
amely a forgó kőből pattogott,
poklot kötött össze és csillagot!

A tél rajzai

A tél rajzolt. Száz fehér-fekete
vázlatán a bokrok szerkezete
s a nagy fák sok törékeny ág-boga
oly gyönyörű volt, hó és zuzmara
olyan dús dísz, hogy szemem-szám elállt.
Próbáltam utánozni a csodát,
a gondos művészetet, amivel
szépségeiket fedeztette fel;
de a ceruzám ügyetlen maradt.
Hány árnyalatot, hány új vonalat
kapott egy dőlt kerítés! És milyen
tisztán mutatta, mily érzékenyen
a hó a cinkék s varjak lábnyomát,
s ahol meggyűlt, a szél örvényeit!
Szép volt a táj, a szó, hogy: „Havazik!”,
még ünnep, s volt szénünk, fűteni, fánk,
mégis borzadtam tőle: emberek
fagytak meg télen s éhes verebek.

A befagyott Ipolyon

Korcsolyáztam. Előbb fakorcsolyán,
aztán igazin. Még csak tétován
mozogtam a befagyott Ipolyon,
s féltem a forgóktól: sok helyt bizony
vékony volt a jég, süllyedt, recsegett,
s visszahajolva szinte röpitett,
ha rátévedtünk. Ilyen helyeken
lyukat kereső, tatógó halak
villogtak az áttetsző zöld alatt,
de többnyire fenékig mereven
állt a dermedt víz, s én kényelmesen
kacsáztam ide-oda... Szárnyamat
(a kabátomét) széttártam, kevély
vitorlaként, dőljön bele a szél:
repülés volt ez is, tükörsima
semmiben a repülés mámore,
s míg nyeltem a hó csapó pelyheit,
a kalandvágy mindig messzebbre vitt.

Halál Torka

Hangok a jégen. „Szörnyű! Beszakadt
a Katlan-Gödör!” És: „Kürtös patak”,
hallottam, s „Halál Torka!” „Plédeket!”
kiabálták. „Négy fiú ott veszett”,
sírta valaki. „Csak egy”, tudta más;
- és máris indult tíz-husz korcsolyás
férfi, csáklyákkal, föl az Ipolyon.
Utánuk én, kacsázó izgalom,
bukdácsolva, a gyors nagyok megett
hatéves sereghajtó. Örület
vette eszemet. Hogy? Katlan-Gödör?
Pokol csattant-borzongott benne föl,
úgy kongott a hang a szó közepén.
A szél szembe fujt. Fáztam. De a rém
hajtott, húzott. Ijesztett a magány
a kanyarban. A felső híd után
már sehol senki. Vissza? Hol vagyok?
A látomás előret kongatott!

A szép borzadály

Neki hát! Oldalt nagy, havas sikok.
Előre! Ott majd mindent megtudok.
Varjak. Bokám fájt. Nem fűtött erő
soha még ily vad. Az esteledő
táj rám szürkült. Hol a Kürtös-patak?
Az Ipoly jól mutatta az utat,
hátra, előre. Otthon anyuka
hogyan sirat már! De a Kürt meg az a
Katlan, a titok, a szép borzadály
közeledett, az örvény, a Halál,
melynek Torka van - van neki, biztosan,
hiszen mondták! Összeszedtem magam,
s tovább vergődtem. Sokszor lépni is
alig lehetett, félúton a friss
hó úgy befújta az egész folyót...
S ekkor a ködből gyors árnyak, hahók -
s elzúgott mellettem - nagy pillanat! -
de visszafelé - a mentőcsapat.

48
Tovább

Megkönnyebbültem. A karonfogott,
pokrócbacsavart, rummal itatott
négy gyerek élt hát - a részleteket
később tudtuk meg -: egyik sem beteg,
sőt, ime, mind a lábán megy haza!...
Mehetek én is... De a Katlan, a
nagy káprázat, s a másik, a Patak
a szépnevű? - Óh, boldog iszonyat!
Mit tegyek? A rém nem nyelt senkit el,
de azért megvan, ott van, s látni kell,
látnom kell: még ma: ha már itt vagyok,
ki kell bírnom ezt a kis darabot,
a kis utat a kongó Gödörig,
ami hátra van!... Poklok lángjait
láttam egy Kondér alatt, s jegeket,
szakadékot, bíbor örvényeket,
és zöld Vadászt, amint kürtjébe fúj...
S kacsáztam tovább, lankadatlanul.

Lyukak a homályban

És most már nem ijesztett a vidék,
s hogy meg-megreccsent alattam a jég,
s a gondolat, hogy farkas is jöhet:
zergetollas apród integetett,
fürgé vadász, ki a folyó s a hegy
között futárkodik (bár mindig csak egy
irányban: onnan ide)... Kürtszava
szinte zendül már... Tűzvész meg ez a
karcsú legény állt előttem, mikor
hirtelen jobbra fordult az Ipoly,
s én megérkeztem... És mit kaptam? Oly
üres minden: se vadász, se pokol!...
Kaptam tudást, amely semmit sem ért,
valóságot kínokért s álmokért,
szűk árkot, nádist, derengő öbölt,
Kürtös patakot és Katlan-Gödört:
lyukakat a homályban. Semmi mást. -
S otthon vérhányást, torokgyulladást.

Ipoly füzei

Ipoly füzei, karcsú, szép füzek,
s ti, öregek, roskadtak, görcsösek,
tele friss hajtásokkal, szeretem
nézni: sok forgó leveleteken,
mely kócos fürtökben a vízig ér,
hogy villózik egymásba zöld-fehér-
szürke fényetek. Ennyi csak, ez a
kis színjáték, mit a part vándora
tőletek kaphat. Kilométerek
múlnak, gyalog, csónakon, s titeket
lát csak a szem, horgászok bús sorát,
mely nem a halat nézi, csak magát.
Nyáron zöld bánat, ősszel halk tüzek,
szeretlek, csöndes szomorúfüzek:
ti etettétek a nyulaimat,
ti adtátok első sípjaimat,
s alig pettyezte gólyahír a gazt,
barkátok már hozta az új tavaszt.

Az Ipolyon át fahíd vezetett.
Nyáron a folyó megkeskenyedett,
s kétoldalt, lent, a parti homokon
csibészek leskelődtek. Borzalom,
miket játszottak! Gonosz szavakat
bömböltek, valahányszor elhaladt
felettük egy nő, hogy a résen át
mit láttak - mondták, milyen micsodát -
a szoknya alatt, a lába között...
Egy-egy asszony csúnyán visszapörölt,
de a legtöbb menekült a komisz
csibész-nép elől. Hívtak engem is,
hogy vezessem arra a húgomat.
Én nem láttam semmit: szavaikat
se értettem; de iszonyodtam, és
éreztem minden „szoknyás” szégyenét:
ha bűne van, elég baj az neki,
gazság külön csúfolni, bántani!

A kicsúfolt bűn

A szoknyalest a lyukas híd alatt
és a hozzátartozó szavakat
szégyelltem és eltitkoltam, noha
nagyon furkált, hogy miért fut meg a
legtöbb nő? miért restelli magát?
Csakugyan bűn vagy csupán gyávaság,
amiért pirulnak? S ha bűn, mi lehet?
Válasz nem jött. A hangos gyerekek
maguk se tudták pontosan, mi az,
amit oly szörnyen élvezett pimasz
éretlenségük. Így aztán magam
kezdtém figyelni; s bár hamarosan
ráuntam a dologra, a szomorú
részvét megmaradt bennem s a gyanú
s a fel-felcsillanó kíváncsiság; -
s megvetés, ma is, a férfiak iránt,
akik, mi másnak szégyen, kín, titok,
röhögik, mint a hídi kamaszok.

53
Nők titka

A lányok, nők - nem tudtam, mi lehet,
de titkuk volt. Másféle emberek?
Jobban bántak velük, s mégis csak úgy,
hogy lenézhattük őket, mi fiúk.
Valami seb (sugdosták torz szavak)
rejlík - nem is a ruhájuk alatt,
hisz ott, mondták, szépek, gyönyörűek
(de szép akár egy bogár is lehet!),
hanem beljebb, mélyebben, bent, a bőr
alatt, a húsban, hiba (amiről
nem szólunk, vagy csak kíméletesen),
sőt annál is több: bűn, veszedelem,
valami rémség... Ahogy kés, golyó
és tűz, a lány is kerülőnivaló,
vélttem, és sajnáltam szegényeket,
hogy oly idegenek, törékenyek,
s csattanjon bár belőlük az öröm,
titkos ítélet van a fejükön.

54
Vasbika

Időnkint elutaztunk, vasutas
család könnyen mozoghat... Látom az
adorjánházi vagy a csöglei
utcát, Veszprémbe, meg az elemi,
ahol Jolánka néni tanított,
szigorú nő, de igazságos. Ott
folyt a Tapolca: állok a hidon,
s nagykarimás, piros búr-kalapom
tükrözi a víz... Máskor meg anyám
operálták a pesti klinikán,
s felhoztak: az egész városból csak egy
kép maradt a fejemben: a sinek
végén, a Keletin, mint hős, derék,
önfeláldozó, végső, szörnyű fék,
valami áll, vad fejét leszegi
s két ütközőjét szembeszegezi
a befutó mozdonyal; micsoda
erő volt a neve is: Vas-bika!

Az Ipolyon túl

Az Ipolyon túl - látom - ott a rét,
aztán kék hegyek, és aztán az ég...
A réten csorda és liba legel,
mindenfelé száll a fehér pehely:
egy folt liba tizedik, huszadik,
ez sziszeg, az békén tollázkodik...
Odébb meg árkok, ösvény, fűz-sorok,
hörcsög, egérlyuk, nyúl, vakondokok...
Ott csavarogtam, másokkal, magam,
futrinkát lesve, gyíkot; álmosan
dőltem pimpó és kökőrcsin fölé,
nagy margaréták s kis tücskök közé;
vagy pöfeteget püfölt a botom,
hogy csak úgy szállt belőle a korom;
s bámultam mint hős cselekedetet,
hogy fogadásból egy elszánt gyerek
egy nap kenyere zöld lekvaraként
megette a jó friss tehénlepényt.

Képekben és mintákban

Ha nem volt valamim, csináltam én,
labdát, szekeret. Papírból edény,
kistányér, korsó, lábas, fazekak:
kinyírtam, összeraktam, kanalat
tettem beléjük, ragasztott fület
az oldalukra; szánkót, tűzhelyet,
mindent gyártottam. S ami még hiány,
gyorsan lekapta a krétám, ceruzám:
mert festettem is, s kissé valahogy
úgy éreztem, amit lerajzolok,
az már az enyém, részben legalább.
Képekben és mintákban a világ
így gyűlt körém... Volt saját vasutam,
fából, tömítő gyűrűkből magam
építettem... És roppant élvezet
volt bámulni az árjegyzékeket,
például „Mauthner csodái” között
a dísz-ugorkát s óriás-tököt.

Látom Etelka nénit. Hallom. A
hangja mint üvegharang. Nagy haja
ábrándosan koszorúzta fejét.
Még lány volt, s talán a költőiség
az apai családban. Szeretett,
mosolyogva sírt, sírva nevetett,
s hogy egyszer Gyarmatra látogatott,
négy könyvből, mit ajándékba hozott,
sokat olvasott, verset, régi, szép
történeteket - úgy mondta: regét.
Később szemem maga betűzte ki,
hogy *bömbölnek a Mohos tulkai*,
s nagyon tetszett a nyári kút, ahogy
a vize *jéghideggé borzadt...*
(Negyven év multán, most, ezt írva, csak
most vettem elő a hanvai pap
idilli könyvét - avúl, de bizony
itt-ott oly szép, mint a nagy Tennyson.)

Ima a gyémántért

Szegények voltunk. „Imádkozz!...” Anyám
már sokat sírt. Egy este azután,
látva, hogy rajta nem segít az Ég
s átvéve lelke száz sajgó sebét,
kigyulladt szívvel és könnyek között,
próféta, ki csodáért könyörög
s Istenbe szédül, én kezdtem imát.
Ágyamban térdeltem, órákon át.
„Kérj s megadatik”...? Hát én kértem! És,
hogymeg egyszerre minden nélkülözés
megszűnjék s mi ne szenvedjünk tovább,
egy nagy gyémántot kértem, akkorát,
mint az öklöm! „Istenem, add meg, add,
hogymeg legyen reggel a párnám alatt,
legyen itt a kincs!”... A magas eget,
lábuknál húztam le a szenteket:
„Ezer miatyánkot mondok, ha kell -
míg meg nem áldasz, nem engedlek el!”

59
Égi jel

Hogy megáldott-e Isten, nem tudom.
Órákon át, görcsösen és vakon,
daráltam imáimat. Kis szívem
lángolt, vadúl és szenvedélyesen,
s az ígézetben óriásra nőtt,
ahogy a Mindenek Ura előtt
gyerekmód érvelt, fájt és esdekelt.
S úgy éreztem, Ő magához ölelt,
s megadja, amit kértem. Térdeim
sajogtak, szemem égett; de a kín,
a testi kín most szinte jólesett,
a nagy hit mellé egy kis érdemet
látszott adni... Hogy hogyan és mikor
nyomhatott el az álom, nem tudom;
de később felriadtam... Nyúltam a
párna alá, s éreztem, a csoda
már ott volt! a gyémánt! az égi jel!...
Üdvözülten aludtam újra el.

Vesztett boldogság

Reggel! boldogság! béke! glória!
Úgy ébredtem, mint az Isten fia,
kedvenc fia. Egy roppant perc alatt
végigéltem jövőendő sorsomat,
s már szólni akartam, hogy: „Anyuka,
tessék csak jönni”; de, hogy kezem a
párna alá ért, megállt, elakadt,
a szívem: hol a gyémánt?!... Iszonyat
fagyott végig karomon, testemen;
s előbb remélve, majd reménytelen
dobáltam szét párnákat, takarót,
százszor is; és hiába... Becsapott,
becsapott a - nem mertem mondani,
ki csapott be... Azt az éjszakai
ébredést csak álmodtam hát?... Egész
napom csönd volt és kétségbeesés
és sóhaj: „Mért hagytál el, Istenem?”...
Lassan mégis begyógyult a sebem.

61 Elemi

Ekkortájt kezdődött az elemi.
A betűket már tudtam... Valami
börtön lesz ez is, itt nincs kegyelem...
„Kezeket karba!” Engedelmesen
ültem, vártam; s jó viseletemért
óra végén a néni megdicsért.
No, ez nem nehéz, gondoltam... S nagyon
csodálkoztam, később, a nyelvtanon:
azt tanítják, amit úgyis tudunk?
És a számtan, az a százszor megúnt
kétszerkettő! A földrajz, az, igen,
az új volt, tetszett, rettenetesen,
meg a térképek - hogy egy perc alatt
a messziről oly sokat mondanak...
Jó tanuló, nem lázongtam soha;
de csak akkor tetszett az iskola,
amikor semmi sem feszélyezett:
ha hagyták, hogy természetes legyek.

„Este elhozod. Huszat! Többet is?
Amennyit csak bírsz!” - súgta Kacs Kovics
Márta, osztályunk szép kisasszonya,
hogyan legyen mit kiállítania
másnap, a vizsgán; és hogy meglegyek
a sok képpel (mert hisz a többiek
helyett is én festettem): „Menj, siess!” -
hazaküldött. „S legyen mind szép, színes” -
szólt utánam... Egész nap boldogan
gyártottam tükröt, asztalt, számtalan
virágot és mozsarat, fazekat,
szóval ami modellem csak akadt,
mikor - a rajz kész! - késő délután
kiderült, nincs több színes ceruzám.
Boltba? Csukva! Istenem, most mi lesz?
Kétségbeestem. A szó kötelez,
s a kérés, s igen, az: a bizalom!
Becsapjam az én jó kisasszonyom?

Porcellánkutya

Nem! Azt soha! Zokogtam. Mit tegyek?
„Miatyánk, isten...” Már esteledett,
s anyám se kapott festéket sehol.
Ekkor, mint később, bajban, annyiszor,
fény gyúlt bennem, gyors és kész gondolat:
ki a kertbe és vissza! Szirmokat
hoztam, levelet, ami volt, virág,
mindent, fűvet, pipacsot, violát,
s mialatt lelkem jobban tündökölt,
mint a lámpánk, bedörzsöltem a zöld,
piros, sárga s egyéb nedveket a
papírba, a képekbe, ahova
épp kíváncsiak. „Derék fű vagy,”
simogatta meg égő arcomat
Márta néni. A porcellánkutyt,
mit ekkor kaptam, vagy húsz éven át
megőrizte az emlék öröme.
Akkor eltört. Ez a története.

Szapáry Péter

Nagyon megfogott, rettenetesen,
egy kép egy piros irkafödelen,
Szapáry Péter. A szöveg, belül,
elmesélte, mily istentelenül
bánt a vitéz gróffal a gaz török:
igába fogta és ökör helyett
vele szántatott. Így bukhat a hős?
És nem váltják ki? A szerencse győz?
Borzadva néztem a büszke rabot,
irigyelve erejét, s a dacot,
ahogy az ostort állta. Sebei
húsomban égtek... Ha választani
lehetett, mégis mindig azt a szép
irkát vettem meg, a Szapáryét,
azt a szörnyűt... És sírtam rajta, és
szinte szent lett bennem a szenvedés;
majd, mint aki készül valamire,
szótlánul bámultam a semmibe.

A magas Millió

Húszig már számoltam. Egy nap apám
elővett, és mialatt a divány
hosszában hevertünk, megtanított
a titokra, tízesek, százaskok
hogyan nőnek föl egymáson ezerig.
„De a millió! Ezek még kicsik!”,
mondta; aztán - ígérve, újra, hogy,
ha majd a millióig eljutok,
megkapom a biciklit (azt, amit
annyit kértem, a háromkerekűt!) -
ment, fát vágni. Hogy történt, mint, ma se
tudom, de a számok épülete,
ahogy tovább tűnődtem, hirtelen
csak elém állt, tisztán, értelmesen,
elém, szépen tagolva, az egész,
tündérek élő üveg vára, és
tetejéről a magas Millió
leszállt értem, mint egy nagy léghajó.

66
Zuhanás

Akkor utaztam először nagyot.
A léghajó vitt. Mozgó oszlopok
nőttek, süllyedtek, sík emeletek:
láttam mögöttük a szerkezetet,
az elvet, rendszert, forgó kapcsolást,
fogalmak testét, örök folytatást,
szimetriát s egyensúlyt mindenütt:
bámész agyamban boldog végtelen
töltekezett a külső semmiben:
tudtam számolni!... Felhőim között
repültem még, mikor apa bejött,
onnan szóltam le: „Itt a Millió!”
„Mi? hol?” - Elmondtam, amit tudtam. „Óh!”
„S most...?” „Most ágyba!” „A háromkerekűt!”
Ő rámnézett és elkomorodott.
„A biciklit!” Lefeküdt. Hallgatott.
Én pukkadoztam: „Milyen zsugori!”...
Nem volt az; csak pénze nem volt neki.

A szem örömei

Szerettem a szép, sima köveket,
nyulak szőrét, a selymes füveket,
jó agyagot, fűzgaly fehér husát,
melyről úgy lejön a bőr, katicák
piros hátát, fekete pettyeit,
elnézni, a halak hogy kergetik
egymást a vízben, hogy játszik a nap
az Ipoly tükre s a tükre alatt,
fecskéfü vérét, kutyatej tejét,
nagy napraforgók oroszlánfejét,
a zizegő szalmavirágokat,
a szomorú és szelíd lányokat,
aranyzöld gyíkok lüktető hasát,
gőz fátylait, felhők habtorlaszát,
a lepkéket, s nagyon a pókokat
s csöves vagy napernyős hálójukat,
s legjobban azokat a perceket,
amikor nem tudtam, hogy mit teszek.

68
Hangok

Hangok játéka is vonzott: ahogy
egy sereg galamb alásuhogott,
szárnyaik édes püügése a
leszállás előtt, tücsökszó, puha
méhzümmögés, kövekkel kongatott,
hárfazsongású sürgönyoszlopok,
kotlóstyúk kottya, s az a méla mú,
a teheneké! hars kukurikú
hajnal előtt, tavi békazene:
pendülő üm, mord kvarty, víg brekeke,
és a többiek, mozdony robaja,
nehéz reszelők rekedt sikolya,
villámropogás, s őszi égen át
láthatatlan jajongó vadlibák,
s ezer egyéb hang: mindegyik mögött,
bár elzengtek, annyi kép röpködött,
hogy húnyt szemmel ma is össze lehet
raknom belőlük a fél-életet.

Nap napra telt

Nap napra telt, év évre: rengeteg
hátán, ahogy a kontinenseket,
vitt a forgó Föld, róva régi s új
köreit, éppoly lankadatlanúl,
mint a magáét a percmutató
a vekkerünkön. „Karácsonyfa. Hó!” -
tapsolt Hajnalka húgom; de mire
kinéztem, már virága, levele
buggyant az ágnak, gyümölcs ért, lehullt,
s új hó esett s új karácsonyfa gyult.
Így tűnt s jött minden, ismétlődve, ma,
tegnap, holnap, játék és iskola,
apám munkája s hogy sírt anyuka,
hogyan elveszett, hogy meglelt a cica,
mindig más és mindig ugyanaz a
forgó körhinta, nappal, éjszaka:
így repült a Mindenség ütemén
a Föld, és rajta, mit sem sejtve, én.

Zoltán bátyám

Zoltán bátyámat Szabó nagymama
magához vette. Első unoka,
ő volt kedvence a papi, apai
rokonságnak, szebb, tisztább, finomabb,
simább, vagy legalább uriasabb
s nem oly sírós, tedd-ide-tedd-oda
mackó, mint én: biztos a modora;
és mindig fehérek a kezei.
Gyarmaton ritka vendég, ő beszélt
először Debrecenről, ahol élt,
és engemet csak ijesztett, hogy oly
sok mindent tud, hogy tréfás és komoly
szavakat kever, és hogy könnyedén
megold dolgokat, amelyekre én
csak nézek, borjú az új kapura...
Borzongtam is hát, amikor apa
emlegetni kezdte, mennyi közünk
van Debrecenhez! és hogy: költözünk!

Kiöntött az Ipoly, és sárga-zöld
vize a mi utcánkba is betört.
Gyönyörű tavasz volt, pünkösöd előtt.
Aznap kaptuk ki az értesítőt
az iskolában. Futottam haza.
Ág, tört kerítés, mezők gizgaza
ringott a tavas utcán, s mialatt
pallót raktak le bosszús férfiak,
víg gyerekhad taposta a vizet.
Nap! vakáció! rendnél édesebb
rendetlenség! Cipő, harisnya le,
s már ugrottam a fiúk közibe,
lubickolni, vad, vízi indián...
Épp akkor jött s meglátott az apám:
„Ide, te, csibész!”... Csattogott bizony
a nadrágszíj; de valami nagyon
nem vehettem szívemre az ügyet,
mert tetszik, ma is tetszik az eset.

A rét meghal

Szöcske, ökörnyál, réti muzsika.
Bizsereg a nap arany illata.
Mindegy, ki vagy, felnőtt-e vagy gyerek.
Valami épít, észre se veszed.
Ásítasz, nyújtózol, unatkozol.
Ég s föld lassan mégis megostromol.
Fáradt vagy; ráérsz; ez a fő; pihensz.
Egy tücskön, hangyán talán elmerengsz.
Aztán szétnézel: az ismert világ!
S húnyt szemed már az eget zárja rád.
Vízmoraj, kolomp: csengő vonalak.
Szálló lepke rajzol új hangokat.
Bőröd ízlel, látni kezd, hallani.
Egész testedet felhő emeli.
Egy dallam visz, de keresztezi száz.
Benne zümmög a tegnapi darázs!...
Emléked van, s nem sejti maga sem.
A rét meghal. - De te tudod, milyen!

73
Tutajon

Új áradás, most túl az Ipolyon. -
Kifogott ajtó volt a tutajom,
ág az evezőm. A hepehupás
legelőn, mint átlátszó, óriás
fény-tó, állt a víz félméterre a
földtől, néhol meg csak arasznyira,
kék nyárban, mely szikrázott, lobogott,
gyémánt csöndben, mely körülcsobogott,
lebegtem, ösvény, fű s virág felett,
dehogyan ott - az egész világ felett.
És le se kellett hunyni a szemem,
álom gyúlt át minden érzékemen,
álom, amelyet az ópium ad,
álom, melyben néma kéj simogat,
álom, mely élő falakon visz át,
álom, mely csupa tükrös bujaság,
álom, amelyben ég s föld tündökölt,
és egész testünk hangtalan gyönyör.

**IV.
DEBRECEN
ÉRLELŐ DIÁKÉVEK
1908-1918**

Az ígélet városa

Debrecen izgatott. A nagyanyám
ott nevelte, szigorú, puritán
özvegy, a bátyámat. Baráth Teréz,
így hívták. Nagyon féltem tőle, és
félelmem átszállt a városra is...
Százezer ember! Az iskola is
szigorúbb lesz! Mondták, az ünnepelt
Kollégium nagy fiakat nevelt,
és én kicsinek éreztem magam.
Bújtam volna, de nem tudtam, hogyan.
S mellett vonzott a városi rang,
egy-egy szó is, hogy Rákóczi-harang,
Nagytemplom, Nagyerdő... Hallottam a
nagy tűzvészről, s hogy Bocskay valaha
...S Kossuth... valami nagy dolgot csinált:
de-tro-ni-zál-ta az élő királyt!
Hú! Ez a város csudákat ígért!
Féltem, és izgultam Debrecenért.

Cók-mókkal rakva, félve s boldogan,
vitt, nyolcéves fiút, első utam
Debrecen főutcáján. Mindenütt
legendát vártam, hajdúkat s velük
törököket, tűzvészt, gályarabot,
s hogy jön Kossuth, s megint beszélni fog
és de-tro-ni-zál... Azt hittem, csupa
hős vesz körül... Kisvonat mozdonya
pöfögött fel s alá, mesebeli,
guruló vaskocka s kocsijai:
micsoda játék!... S vágy s való között
egyszer csak átléptem a küszöböt:
egy bolt felett cégtáblát láttam és
rajta, hogy: „ÓRIÁS és ékszerész”,
arany betűket... Megnéztem megint:
Ó-R-I-Á-S?... Az!... Istenem!... Eszerint,
gyúltam ki, itt egy Óriás lakik,
s hirdeti, hogy mivel foglalkozik!

A természetes csoda

De csak egy percig, egy pillanatig
állt el a szívem... Mért ne? Itt lakik -
neki is kell valahol laknia!
Mindjárt természetes lett a csoda.
S hogy ékszerész, s hogy nem ámuldozott
senki a dolgon, meg is nyugtatott:
utóvégre más is lehetne, ő,
az Óriás, mondjuk: emberevő...
Viszont Gulliver is jó volt, szelíd...
Belestem a boltba; segédeit
láttam csupán... Vártam egy kicsit: a
túlsó oldal nagy palotasora
felett nem lép-e át?... Vállam, nyakam
szinte görbült, elképzelve, hogyan
búvik majd az üzletbe... Sajnos, ő
késett, s engem sürgetett az idő:
vissza-visszabámulva, égi vak,
vittem hát tovább csomagjaimat.

Családi kör

Ezen a napon a Péterfián
ebédeltünk. Szigorú nagyanyám
jól tudott főzni. Kedvünkért oda-
sereglett sok nagy lánya és fia,
az egész család, s unokák, menyek.
Ő feketében. Csipke reszketett
reszkető fején. Roppant tisztelet
övezte; hajlott volt s nagyon öreg,
de minden szava parancs, kritika.
Mi féltünk tőle, anyám s én. Csak a
bátyám szerette, Zoltánt... A nagyok
Debrecent tárgyalták, mi volt, mi hogy
lesz majd... Füleltem... Egyetlenegy
hagytak ki csak, a felfedezésemet,
a legfőbbet... Nem mertem szólni; csak
lestem a percet, mikor lesz szabad
visszamennem, hogy végre, a varázst -
lássam végre az Élő Óriást!

Hatodnap

Öt napig vártam, öt teljes napig.
Csak apa előtt mondtam valamit
a titkomról, de oly zavarosan,
hogy meg sem értett... Restelltem magam
- úgy látszik - hogy olyan avult csodák
érdekelnek, amiket meg se lát,
meg sem említ már régi, igazi
nagyvárosi ember, debreceni.
Hatodnap aztán ott voltam megint
a Fő utcán. Ami csak mese, mind
emelt, röpített. Szárny-nyitó gyönyör
volt látni, messziről, hogy tündököl
az arany tábla!... S odaértem... És
elszörnyedtem: „ÓRÁS és ékszerész”:
ezt mondta csak a csoda-felirat.
Ki lopta el az Óriásomat? -
jajdult a szívem, szinte hangosan...
Aztán csak álltam s szégyelltem magam.

A borzasztó szegény

Aztán borzasztón szégyelltem magam.
Ég s föld kiürült, és vigasztalan
józsátság töltött el és fájdalom.
Mintha kő ütött volna homlokod,
úgy ébredtem... Órás és ékszerész:
hát ennyi volt csak, ennyi az egész?
Százszor elolvastam a betűket,
jártam fel-alá, minden üzletet
megnéztem, táblát: hátha... De sehol
semmi különös!... Világ s élet oly
szomorú lett: rettenetes pofont
adott az az I, s fölötte a pont,
ami hiányzott a szó közepén.
Egyszerre fáradt lettem és szegény,
és nagyon megijedtem: - Istenem,
milyen könnyű tévedni!... Debrecen
kicsúfolt!... Testem-lelkem zokogott:
Mért hagytuk el Balassagyarmatot?!

Csak egy kicsit is

Rettentő ébredés volt az a nap.
Dugtam, lepleztem csalódásomat.
Még rejtekezőbb lettem, csöndesebb,
s megúgáltam a meséskönyveket.
Mese? Hát még mit, tán örült vagyok?!
Ami történt, úgy megvert, kínozott,
hogy tűnt kincse helyett csak szégyenét
éreztettem velem a veszteség.
Gyanakodva néztem mindenkire,
az árnyékra is, hogy nem ugrat-e.
Aztán valahogy az egész dolog
elmerült, nagy időre... De ahogy
zsibbadni kezdett szégyen s fájdalom,
százszor tapasztaltam még magamon,
hogy, jaj, lusta a kiábrándulás,
de fürge és ravasz az öncsalás:
Úristen, mennyit gyötrődik, amíg,
csak egy kicsit is, változik a szív!

Kigyúl a csillag

Még mindig, édes, várj még, várj, maradj,
Emlékezet! Anyám te s én fiad,
egyek vagyunk mi és nem emberek:
mások vagyunk, oly személytelenek,
mintha maguk az évek, egykori
dolgok akarnák újrakezdeni
álmodat bennünk. Ahogy odakint
sokasodnak zenész barátaink
a növény nyárban, minden örömrünk,
mely csak sorvadt, mióta tovatűnt,
úgy ébred, nő most: tegnap félhomály
födte még ezt is, azt is, s íme, már,
ma már egyre több perc és táj ragyog:
kigyúl a csillag, ha rá gondolkodom,
ha te idézed - mint bűvös Jelen
áll körül egész elmúlt életem,
s ezt te akartad így, te rendezed,
Múzsák anyja, anyám, Emlékezet!

A Késes utcában, az állomás
mellett laktunk. Még egész utazás
volt eljutnom a Nagytemplomig, a
Nagyerdő meg, sőt a Péterfia,
ahol nagymama lakott, szinte már
másvilágszámba ment. Az Ispotály
körül mászkáltam: fogyó rétjein
egyre több ház nőtt. Új barátaim
nem voltak még, csak a vasúti kert
gyepe, tücskei, orgonái. Mert
ez a nép itt, ez a debreceni,
önzőbb volt, mint a régi, gyarmati,
keményebb inú és fürgébb eszű,
és amíg nem úgy beszéltek, hogy *ű*,
hogy *lú* meg *píz*, addig a gyerekek
csak csúfolták a jövevényeket:
beletelt két év, míg otthonosan
kezdttem érezni közöttük magam.

A kisvonat

Ki látta a régi kisvonalat?
A vasút s az erdő közt robogott
a réz-betűs, réz-számos, fekete
kocka, a mozdony; még a kereke
se látszott ki vas-szoknyája alól:
tömzsi kéménye, mély harangja volt
s vígan kocogó négy-öt kocsija.
A fülkéből csakúgy lobogtak a
kék függönyök, s a vagón oldalán
deszkalépcsőn billegett föl s alá
a kalauz. Festői régiség,
otromba voltál, kisvonat, de még
munkabíró és nekem újszerű:
megsírattalak, mikor gyönyörű
villamost kaptunk, s a lap írta, hogy
a város „a Balkánra” eladott...
Húsz év múlva meg viszontláttalak:
Grúzsban szolgáltál, Ragúza alatt!

84
Új iskola

Az új iskola, az új elemi
szörnyűnek indult. Szűrő szemei
Ormós Lajos rektornak még ma is
rám-rám villannak; s a pálcája is,
mellyel paprikás tenyereseit
zúgatta és kemény körmöseit.
Mert úgy számoltatott, olvastatott:
másodpercre! s vezényszavakra! hogy:
pattanjon eszünk, mint a katonák!
Ő tanított harmadfél éven át,
s végül már tetszett tüskés humora.
„Tied a baktertozás!”, mondta, ha
tudott valaki. S ránk szólt: „Justh Gyula?” -
„Éljen!” dörögtük vissza. „Hát Tisza?” -
„Abcúg! Fúj!” - Lelkesen politizált;
s amikor a vizitátorra várt,
ő szörnyűködött: „Tűzvész és halál”,
mondta, „fiúk, jön a Vízi Tatár!”

85
Jó Orbiliusz

Ez az én szikár Orbiliuszom
- Isten áldja! - szeretett. Nagy haszon
lett később, hogy, míg a tananyagot
belénk verte, gyors képeket adott
és sarkantyúnak használta a drillt.
„Aki tud, mer!” volt a jelszava. „Nyílt
ésszel, sisakkal!” Némi kezdeti
logikát kényszerített gyermeki
kapkodásunkra, ölte a tunya
butaságot s bennem a túlpuha
álmodozást... A Vigkedvű Mihály
utcai rektor nem is lett soha
rossz emlékem... S egyszer, felelve, már
gimnazista mértanból, mikor a
fél-osztály sorra szekundát kapott,
én jelest: mert *azt a téglalapot*
úgy taglaltam, vagy olyasféleképp,
mint egykor előtte - Hajdúmegyét!

Nagymamánál

Tágult lassan, népesült a világ.
Hetenkint látogattuk nagymamát,
később meg valami Twist Olivért
kellett olvasnom neki, amiért
jó uzsonnákat kaptam. Anyuka
varrta a ruháimat, s nagymama
folyton kritizált, rém szigorú volt,
bár szükséztől. Egyszer rámfogta, hogy
ki akartam szűzni a két szemét
a nyitott ollóval: én, aki még
moccanni se mertem előtte! Jaj,
mennyi könny lett belőle, mennyi baj
a sok kegyetlen tévedés miatt!
Egyik fia, Gábor, védett, de csak
módjával, hogy ne sértse, akit úgy
tisztelt, az anyját... Egyre szomorúbb
lettem közöttük és idegenebb;
s azt hittem, hogy csak az anyám szeret.

Dráma a tenger fenekén

Mégis ő vitt el, ez a nagymama
vitt el először színházba. Csoda
volt a sok plüss, a királyi terem,
a nagy ragyogás. Ünnepelesen
viselkedtünk. Milyen kitüntetés,
hogy én ilyen szépet láthatok, és
hogy, ím, beavatnak valamibe,
ami csak a nagyoké! Semmi se
maradt bennem seb, tüske, fájdalom:
boldog voltam... A páholyban nagyon
szorultunk; én hátul álltam, s alig
értettem a színészek szavait,
de a *Dráma a tenger fenekén*
- ez volt a darab -, a sok kép, a fény,
a vízfüggönyön átködlő világ
úgy megbűvölt, hogy szemem-szám elállt,
s azóta is - negyven esztendeje? -
köröttem ring a tenger feneke.

Még mindig a rossz álmok! Sokszor úgy mentem ágyba, mintha kínpadra. Kút mélyébe néztem, szakadékba; és muszáj volt nézni! Húnyó szédülés csavart forgatag tölcsekbe. Nagy farkas tört rám, bikák, bozontosak, s tányérszemű kutyaszörnyetegek - pedig utáltam a pecéreket! - és bőszült bivalyok. Házunk megett gyilkosok fenték fénylő késüket s rablók: órákig lestük fekete szorongásban, hogy hozzánk jönnek-e. Repültem, zuhantam. Tető, palánk szakadt rám; tűz gyúlt fölénk és aláink; és vizsgáztam s nem tudtam: émely és szégyen őrlített s kétségbeesés; s üldöztek, s már láttam a vonatot, s az mindig-mindig tovarobogott.

Terepszemle

Már el-eljártam hazulról. Nevek
érdekeltek, cégtáblák, és terek
s utcák nevei. És furcsa szavak,
melyekben sok mássalhangzóra csak
egy magánhangzó jut. Trnka Frigyes,
mondta például egy felirat: ez
a név groteszk volt és oly szörnyű, hogy
két-három évig foglalkoztatott;
ahogy más is: a járda kövei,
vagy hogy a nyár hogyan buggyantja ki
az aszfalt szurokfekete belét.
Máskor apához, a fűtőház felé
indultam, a sinen billegve, s ha ő
vagy egy ismerős mozdonyvezető
felvett a gépre, óh, hogy vitt, emelt
a tűz, a vas!... Vissza a Varga-kert
szélén megnéztem még a „tavakat”;
és vacsoráztunk, és eltelt a nap.

Fujtam: s hogy forgott, nőtt a szalmaszál
végén! hogy ingott! Minden kis sugár
megtört rajta és körben ráfeküdt,
groteszkül eltorzulva mindenütt,
de felismerhetően, fekete
keresztjével s megnyult négy üvege
ábráival az ablak, vagy, ha kint
játszottunk, az udvaron, ott megint
egyéb, az égbolt, mindig az, ami
legragyogóbb, de más is, ágai
erezetével a fa, s mind a fény,
ami csak volt, tükrös görbületén
mind összegyűlt, mind rágyűlt, s hamvasan
tündökölt rajta, szivárványosan,
és végül, hogy felkapta lebegő
áramára a tündér levegő,
szállni kezdett: szállt, s valamihez ért,
és elpattant a szappanbuborék.

Kálmán bácsi, körszakállas magyar,
a nagybátyám. Négy gyerek, víg ricsaj
táncolta körül. Süketnéma volt,
verset írt, és gyalog zarándokolt
Kossuthoz, Turinba. Szegényesen
éltek, de majdnem vadregényesen,
ő s a családja. Torka, nyelve nagy
kövekként tördelte a szavakat,
s mi ujjal a semmibe írtuk a
válaszunkat neki, vagy, este, ha
már sötét volt, a tenyerébe, és
bőrének szeme-esze, furcsa ész,
látta a láthatatlan betűket.
Bohém lélek, szerették, szeretett.
Nyomdász volt s kertész. Csak magyar ruhát
hordott. Százszor tönkrement s talpra állt.
Homloka fény, szeme arany mosoly:
szerettem náluk lenni, mint sehol.

Kálmuséknál, ki már festegetett,
majd *dögönbőgő* (vagyis prepa) lett
és végül festőművész, más világ
járta, mint nálunk. Az egész család
összetartott. A két nagyobb leány
unokatestvér-csókja már talán
- s egy-egy simulás - alvó vágyakat
súrolt; és ha tragikus hangulat
jött, rögtön ment is. Hancúztunk, szobát,
kertet dúlva s műhelyt, órákon át,
s ágyba bújhattunk, és volt nevetés,
bűvészet, cigánylány, kártyavetés,
s néztünk képeslapokat, pápuák
nagy főnökét, kis Pia Monicát,
s ha függönyt varrtunk s raktunk színpadot,
nem haragudtak érte a nagyok
sőt este mind húsz fillért fizetett,
s tapsolta az ifjú művészeket.

Új iskola várt, újabb félelem.
„Ne a gimnáziumba!” - végtelen
rimámkodtam apámnak, ne oda
irasson, elég a polgári! A
könnyem csakúgy folyt... De a kutya, hogy
vízbe dobták, hát mégiscsak uszott:
józan ésszel, vagy csak véletlenül,
de ment minden; úgy látszik, rendkívül
hasznos volt az elemi szigora...
S épp a latin lett kedvenc tárgyam, a
rég, nagy Rém: a teljes anyagot
előre a fejembe verte, hogy
amit egy éve a bátyám, Zoli,
tanult, énvelem kérdeztette ki:
s hogy így az *amo*, *amas* rám ragadt,
a nem is sejtett, kész tudás miatt,
amely most persze hamar kiderült,
mindjárt egy kis becsület vett körül.

Az első tízperc

De ez későbbi dolog. Amikor
nyílt a tanév, azt hittem, senki oly
idegen nincs még a sok bennszülött
ivadék és civis-gyerek között,
mint én. Mennyi arc! A vidék hada,
kucsmában, szalonnázott. Á a B-t,
lestük a másik osztályt: oda még
lány is járt, magántanuló, Kata,
(orra pisze és rövid a haja:
szenzáció!)... Első tízpercben a
nagy udvaron, ahol a fiukat
bámultam, árván, vad játékokat,
jött valaki, s halkán, objektíven
így szólt hozzám: „Ha nem játszol te sem,
ne nézzük együtt a többieket?”
Megörültem. Kezeltünk. „A neved?”
„Bay Zoltán.” Szép arca, szeme volt.
Az első barát? Magányom oszolt.

Pezsdült lassan az osztály élete
s vele az enyém; de szinte sose
tudtam, ki vagyok, s mit teszek, s miért.
Egyik lelkem a valóságban élt,
tevékenyen, ahogy a többiek,
vígán jött-ment, játszott, verekedett,
úgyhogy néha csak bámultam: Ki ez,
s mi közöm hozzá?... Óh, mert semmihez,
semmi földihez nem volt még köze
másik lelkemnek. Annak, akibe
oly könnyen átszenderült ez (ez az
első, a testi): Az csöndes, csupasz,
s magányos volt, tétlen álmodozó!...
De bármit bármelyik, többnyire jó
volt, amit tett, míg külön tette, míg
mintegy magától - csak a harmadik
vált szégyenemre: az az állapot,
melyben a gyors átmenet dadogott.

96
Egérfogó

Mennyi fiú! Játék és feladat
többel összehozott pár hét alatt,
mint addig évek. Intézményeket
ismertem meg (inkább csak nevüket),
várost, vidéket, multat és jelent,
a diákokban élő Debrecent,
hisz ez a gyerek itt, az meg amott,
Lehóczky a Homok-kertben lakott,
s volt Szabó Pista s lett Gulyás Pali,
Zöld, Varga, Koppány, Sós, Béber Laci:
ez coetusban, az intézetben élt,
Monosses brügót cserélt kifliért,
s döngettük egymást, s vackort, mogyorót
szedtünk az erdőn, csaptunk dáridót,
sőt tanultunk is: vígan cincogó
egerek, egy okos egérfogó
szabadságában éltünk, tudva csak,
de alig érezve a rácsokat.

A Nagyerdő

Az erdő élni kezdett. Ősszel a
játékórára előbb még maga
a tornatanár vitt ki. Azután
rabló-pandúr csábított s a sovány
vackor-szüret. Majd az ibolya és
a szamóca, az íjj s a kelevéz,
a sok szép vessző, sima, suhogó,
mit a bokrok, főleg a mogyoró,
olyan bőven kínáltak. Sohase
kellett megvárni: már ígérete
elég volt a kalandnak: a terep
maga súgta az eseményeket,
s a lélek hitte őket: boldogan
szárnyalt álmodott izgalmaiban -
s hogy ne legyen minden csak képzelet,
ott volt köröttem az élő keret,
föl, Hadházig, zúgó birodalom,
a zöld erdő a szőke homokon.

Hogy mi a nem, még mindig annyira
értettem csak, mint a latinban a
főnevekét: nagy tárház a világ,
sok titok fér bele, sok cifraság!
Hiába láttam ujszülötteket,
különbségük csak véletlen jelet
mutatott, s úgy gondoltam, biztosan
később fejlődik, lassan, titkosan,
örök kényszerből, tovább a gyerek
férfivá, nővé, ahogy a méheket
rontja-javítja a méhész: ott a sejt,
itt meg a ruha formál: jól felelt
egymásnak a kettős kép: katonák
ott is, itt is, munkások és anyák:
minden szükséges és természetes,
Isten dönti el, melyikünk mi lesz;
de azért sajnáltam a lányokat
- egy kicsit, mint a kárhozottakat.

Reggelenkint soká Nagy Antival
mentem iskolába. A fiatal
év koloncokban rakta ránk sarát,
ahogy láboltunk, ugarokon át,
meg, legtöbbnyire, a kertek alatt
és a katonák gyakorlóterén.
Egy helyt gyönyörű, nagy szál nádakat
találtunk a csőszkunyhó tetején
s messzelátót próbáltunk gyártani:
ő tán ma is meg tudná mondani,
milyennek készült a szerkezete,
hisz mérnök lett... Búvölni is tudott:
csak rászólt a sarki bolgárra, hogy
„Sikte dnia spolyátna!” - És ime
rögtön kaptunk egy marék naspolyát...
Ez madárnyelv volt... Édes Ifjuság,
de szépen csevegtek a csízeid!
De messze láttál: a csillagokig!

Latin dolgozat

Egy hónap múlva latin dolgozat.
„*Lesbia gallinis frumenta dat*”,
diktálta a jólismert szöveget
Sinka tanár úr. Negyvenhat ijedt
diák körmölt. „Megvan: *frumenta dat*?”
„Lesbia eteti a tyúkokat”,
visszhangozta feleselő fejem
a régtudott jelentést. Tíz ilyen
mondatot kaptunk, és én szinte már
csukhattam is az irkám. A tanár
rám szólt: „Mért nem fordítasz?” „Kész vagyok.”
Ő elolvasta a dolgozatot,
s leültetett. Tízpercben azután
a tanáriba hivattak. „No lám!”
és: „Ez az!”, mondták és „Mehetsz, fiam!”
„Nagy szó!”, zengte az osztály. Sehogyan
se értettem, mi történt. Valami
baj volt, de elmúlt: mentem játszani.

A betű vonzott. De mint enyhe bűnt,
úgy néztem a könyveket. Mindenütt
munka segít csak, az kell, a robot;
mért olvasnak hát (itt-ott) a nagyok,
fölsölegesen? Mert könnyelműek
- feleltem kérdésemre -, s bor helyett
néha meséket isznak: játszanak,
mint mi, gyerekek...! Csak a tananyag
volt szentség előttem s a biblia,
tehát Isten meg a Tudás szava
(bár mindkettőt úntam még). Hogy apám
úgy dolgozott, a példa, és talán
a szegénységünk tette, hogy bizony
nagy vád szemét éreztem magamon,
ha Du Terrailt és Nick Cartereket
bujtam (már pedig bujtam), s rengeteg
ifjúsági kacatot, ami jött:
Bugyi Sándort, Mayt, mi-ördögöt.

Ez tehát még nem volt irodalom
s mulatságnak se valami nagyon
elsőrangú. Ház s osztály könyvei:
segítettek az időt tölteni -
s bár faltam mindent (néha: mint a port),
nem is néztem a szakácsát (ha volt!):
a mű címét, nem szerzője nevét
figyeltem; s az izgalmas volt a szép.
Amit felnőttek ajánlgattak, az
rögtön gyanús lett, túlnemes-magas;
mint a költők! - azokat valami
szellem röpíti, mondták, isteni,
s én, sóhajtvá, hogy csak ember vagyok,
békén hagytam a fennkölt fajzatot,
noha nagy tisztelettel. Semmi még
nem csillant lélek és egyéniség
művészből felém: majdnem névtelen
volt az író, s egész személytelen.

Szomszédok, láрма... Volt veszekedés
(különösen, ha elfogyott a pénz),
volt minálunk is. Ha sírt anyuka,
én mindig vele: az ő tétova
lelkéből kiláttam a bánatot
(apáméból csak a gyors haragot),
és mert az anyám, mint én, gyenge volt,
részvétem mindig őfelé hajolt.
De voltak mások, szelíd asszonyok,
hozzám s egymáshoz mint az angyalok,
akik otthon csak sírtak, s vak-süket
dühbe hozták mégis a férjüket.
A pék-nénit megkéselte a pék:
borzasztó volt! Teréz néni nevét,
hogyan elváltak, Mihály bácsi, aki
pap volt s jó ember, sose mondta ki,
csak úgy, hogy - rémes - hogy: a vipera!...
Félve néztem sorsuk titkaiba.

Hallottam persze szörnyű dolgokat,
ijesztett s vonzott egy-egy felirat
és rajz falakon, kerítéseken.
Nem mertem szólni róluk sohasem.
És láttam állatokat párzani,
és jöttek a szomszédok hírei,
megesett lányok története, vad
magyarázatok - egyre mocskosabb
lett a titok, noha nem hittem a
pocsékságok felét se, katona
járt ide-oda, inas tanított,
egy szomszédasszony lúgkövet ivott
a férje meg „a condrája” miatt:
hallottam viccet, jajgatásokat,
s már tudhattam, hogy valami egyéb
is történik, ha nő- és férfinép
„együtt van”... S féltem: mit kényszerülök
csinálni én is, ha majd felnövök?!

Kilencszáztíz. Új lakás. Vargakert.
Pestre, Pestről arról jött, arra ment
minden reggel-este a gyorsvonat.
Lent pedig a nagy *slak*-töltés alatt
gödrök voltak, meggyültek, vízi fű,
zsombék nőtt bennük, káka, gyönyörű
sás, hínár, egy-egy sárga liliom.
Odajártam. Tűnődtem a pókokon,
ahogy futtukban nyíló pontokat
rezzentettek szét a vizen; hanyatt
evezett a vízi poloska; volt
ebihal, kagyló; fogtam hím csibort,
nagy ezüsthásút, zöldes-feketét,
s csíkbogarat, az szegélyes. Az ég
kék volt a vizen, s lejjebb, pár arasz
mélységben, a síma, napsugaras
homok sárgállt - és én órákon át
néztem: de szép ez a bűvár-világ!

106
Víziborjú

A pocsolyákban - úgy hívtuk: „tavak” -
mint lassú pontok vagy gyors fény-nyilak,
ezernyi élet nyüzsgött, villogott.
Nézegettem a szikrás homokot
a fenekén: finom szemcséiben
- kagyló, csiga és bogár - mi milyen
barázdát, nyomot húz... - Majd üveget
vittem ki, s egész házunk tele lett
a vizek kisebb-nagyobb szörnyeivel.
Nagy vadászterület volt ez a hely;
hát még mikor rájöttünk, hogy a tó
lakói közt gőte is fogható!
Tucatjával szedtem össze a kis,
párduchasú, tarajos krokodilt,
s hordtam haza. „A vödörből ilyen
nyelt éjjel egy nő!... S ilyen hasa lett!...
Víziborjú!...”, mondta egy vasutas.
Én úgy véltem, ez már mégsem igaz.

Első versemet egy nyári napon
írtam, a hortobágyi vonaton.
Magam voltam. Dél. Tücskök. Vad meleg.
Durúzsoltak, álltak a kerekék.
Vártunk. Döcögtünk. Ez az unalom.
Ohatnál végigdőltem a padon,
úgy kábított már a tücsökHzene
meg a sinek egyhangú üteme.
Így lesz ez Balmazig, Debrecenig?
Ásítóztam. Dúdoltam valamit,
valami zsongót: zsongott, kattogott
vonat és világ. S egyszer csak, ahogy
rakosgattam a ringó szavakat,
rímbe kattant bennem két gondolat.
Ez felébresztett, mint valami vicc.
Vers? Nagyot néztem. Hogy is volt csak? Így?
Egész jó játék. De fog menni? Ment!...
Felfrissülve értem el Debrecent.

A megjegyzett ütem

Az első vers, s néhány társa, amit
Ohat-pusztakócestól Debrecenig
írtam, népdal volt: s a sin ritmusa
hozta ki őket, nem én, annyira,
hogy témájuk is a halászlegény
volt a ringó Balaton tetején,
meg a csárda s a jólismert betyár.
A vonat írta őket meg a nyár,
mondom, s a rettenetes unalom,
én mégis meglepődtem magamon,
hogy mit tudok: fölrémlett valami,
hogy ha lelkét az ember ráteszi
a taktusra, hát az viszi tovább...
Otthon Zoli azt mondta: marhaság!
Így aztán eldobtam a verseket,
felejtettem a kísérletemet,
s csak azt jegyeztem meg, hogy az ütem,
ha akarom, ott van a nyelvemen.

109
Fiume

„Fiume”, mondta apám, „Fiume!
Jövőre megnézzük!”... Bűvös zene
indult értem: ott vár a Parttalan,
ott, ott kezdődik, ami nincs, de van,
ott a tenger, a Létező Csoda,
a Végtelenség, mely eddig csak a
nemlétező számokba fért bele...
S jött az új nyár, s nem jött el Fiume.
„Majd, jövőre!” S megint „Jövőre!” A
vágy és a remény makacs vigasza
sokszor törölte könnyem... Fiume,
óh, Fiume, te, csalódás neve:
négy ősön, télen és tavaszon át
mindig ígérted az örök csodát,
s mindig becsaptál! Egyszer már szabad-
jegy alakban kezemmel fogtalak,
s mégse lett a nagy útból semmi se...
Megútáltam a neved Fiume!

A gályarabok szobra

Mik vagyunk? Kutyák? Mért? Eretnekek?
Kis szobor állt a Nagytemplom megett:
a Gályarabok! - Hősök! Mennyi gyász!
És mintha az a titkos Nyomozás,
a távoli, az Inkvizíció,
az iszonyúnak hitt központi szó
engem vert volna őseim helyett
vasra, kínpadra, olyan rémület
markolt szívembe. Fürkész gondolat,
ott kezdtem álmodni álmaidat,
ott csatáztam veled (s mily naívan!),
fekete Róma! Gyanú s ami van
emberség bennem, mind abból fakadt,
hogyan sirattam áldozataidat;
mert hiszek benned, jószág, türelem,
hiszek benned, isteni értelem -
hiszek benned, szabadság, szeretet,
s hiszem, hogy győztök, tiszta fegyverek.

Vakációtájt, évről-évre, már
régóta, s szinte mint biztos szabály,
jött a meghívás Mihály bácsihoz,
Tiszabecsre. Ez a sáros-poros
nagy falu s a városi Debrecen
volt hosszú esztendőig életem
kettős kerete. S ahogy nézem, úgy
szépül ma a sok régi becsi út,
úgy gazdagodik: mindig ugyanazt
hozza, a tornyot, kertet, a paraszt
virágokat, a hús parókiát,
időt, amely tulajdonképp megállt,
egy nyolc-tíz rokon részből összetolt
furcsa évet, melynek csak nyara volt,
nyara! - hisz most ébredek rá, igen:
Becsnek én egy telét sem ismerem,
se őszét, tavaszát!... - Óh béke! Nyár...
Károg a rím: mindennek vége már!

A tiszabecsi tiszteletes

A béke Te voltál, nagybátyám, derék,
derűs, magyar pap! A rettenetes év
vitt el, ez a 44/45.

(Elibe tettél vagy hetvenötöt!)

Egész Szatmárból integetsz felém:

„Isten hozott, szerelmetes öcsém!” -

mint régen: szinte minden faluban

te fogadsz, te, csókkal és boldogan.

Ma is látom vastag bajuszodat,

fejeden lengő, nagy szalmakalap,

úgy állsz a templom s a méhes között,

körötted a falu, Tiszabecs, tücsök,

harangszó... Bátyám, jókedvű Mihály,

általad élt, lélegzett a határ,

s ha rád gondolok, az egész biblia

mosolyogni kezd, mosolyognak a

mezők, ég-föld, a csizmás magyarok

s fent a nagytiszteletű angyalok.

113
Háború

Miskolc. Nyár. Csönd. S egyszer csak: „Háború!”
Miért? Mi az? Új szavak, iszonyú
várakozások. Hogy? Szarajevó?
Princip? S mi lesz? A tréfás-borrrziós
Géza bácsi, a boszniai hős,
öreg káplár, az okkupáció
riadt rémeit idézgette, hogy
mi történt ott, mi nem, s az asszonyok
hogy menekültek... „Hát akkor haza,
Debrecenbe!” „Bevonulsz?” Tétova
volt mindenki, s olyanokról beszélt,
mint addig soha. „A becsületért”,
mondták, és „Csak idő kérdése”, és
„Vilmos” és „Antant”... Aztán, mint nehéz
harang, kondult a plakátról a szó:
„Népeimhez!”... S harmadnap, ragyogó
napfényben, új hangokra ébredek:
udvarunkon katonák, szekerek.

A messzi front

Mindenfelé katonák, szekerek.
Virágágy, pázsit? Rögtön vége lett
szép kertünknek a Rákóczi uton
(mert már ott laktunk). A sokadalom
gyűlt s ment; napokig; s mindig újra, víg
fiatalság, s öreg bajtársaik
üldögéltek, heverték mindenütt,
már beöltözve és a fegyverük
zsírozva, tisztogatva: látom, ott
ténfergek köztük: a szívem dobog,
s nem értek semmit... Aztán, mikor a
had elvonult, s lett, mégis, iskola,
tágult a torkon a vad szorítás,
s remény is enyhítette, s megszokás:
a messzi front haza-haza-ütött
villámaival, de itt nap sütött
s élet zsendült - bizony, éveken át
csak *tudtuk* a háború iszonyát.

Szatmár, Tiszabecs, rekkenő nyarak,
húsomba ittam parazsatokat,
húsomba és csontomba fényetek,
tigrisrőt napot, szeszlángkék eget,
vad deleket, mikor szinte kigyúl
az árnyék is és menekül, lapúl,
meggy, málna vérét, felforrt temetőt,
szikra lepkét, villám szitakötőt,
nagy búzatáblák öntvény aranyát,
tátott szájjal lihegő éjszakát,
s ami csak szép volt, valóság s csoda,
egész falvak, megyék káprázata,
s ami csak jó, mindazt, amit ide-
hoz valahonnan ez a tücsökzene,
mind, ami fény van bennem és öröm,
mind nektek köszönhetem, köszönöm,
vakációim, rekkenő nyarak,
s Mihály bátyám... ki vagy a föld alatt.

116
Az erős Isten

„Aru kankaru netsi sőre za:”
dördült meg bátyám vidám basszusa,
a nagybácsimé, aki szeretett
(„kedvelt hívünk s öcsénk”, így nevezett);
de ahogy a dallam kunkorodott,
református fül már sejthette, hogy
a dörgedelmes titok mi lehet.
Akkoriban vált el a jó öreg,
s egymaga élt. Szerette az adomát:
mulattatott volna fél éjen át,
de visszatartotta a józan ész,
puritán gondok, textus, felkelés.
Így hát, úgy tízig, tréfát, komolyat,
mesélt száz dolgot, ilyet, amolyat,
sírfeliratot, cigányötletet,
s akkor, gyertyával, ágyhoz vezetett.
„Aru kankaru!” - dördült a szava:
„Az erős Isten uraknak ura!”

Sokszor nagyon fáj, hogy csúnya vagyok.
Régóta s még soká. Mint kárhozott,
leskeltem ki, megbujva, tétován,
bús fejem két kíváncsi ablakán
és úgy éreztem, belül más vagyok,
- nem béka, de királyfi - valahogy
nem az, nem, nem, amit az arc meg a
nyomorult test, ez a hazug ruha
mutat belőlem. Igazságtalan
büntetés sujt? Mért?! Szégyelltem magam,
s mióta láttam egy középkori
csuklyás inkvizitort, a szemei
mögé, a rajzban, mindig magamat
képzelttem, hogy oly ijesztő alak
lehetek én is... Máskor meg egész
felejtettem, hogy társuk vagyok, és
nevetve néztem a rútakra, még
az ördögre is, hogy olyan pocsék.

Tiszabecsen sok vendég járta, szép
hintók, rázós szekerek, a vidék
papi családjai és lányai,
atyafiaink atyafiai
jöttek-mentek: jó szív, sok szeretet
hívta-tartotta őket... Így egy-egy
lányka képe - a nevét nem tudom -
a fejemben maradt, egy-egy rokon
gyereke, s vegyest idegeneké...
Tizennegyedik esztendőm felé
aztán minden megváltozott... Ha lány
érkezett - sokszor egy karcsú, sovány -
mindig lestem titokban a haját,
a mozgását, szemét, az ajakát,
a testéből valami részletet,
s ez többnyire, sokkal érdekesebb
volt az egésznél, mert, hol itt, hol ott,
a csúnyákban is fény gyúlt, lobogott.

Az érthetetlen bűn

Soká még ekkor sem értettem a
felnőtteket. Rám vigyáztak! De ha
végzett fiú és nagy lány érkezett
(pláne, ha - új fogalom - jegyesek),
azokat a nagy fiatalokat
magukra hagyták, a sétáikat
nem zavarta féltés, sőt mintha még
tolták volna őket egymáshoz és
mintha örült volna minden öreg,
hogy bajba dönti a gyerekeket.
Nem értettem: hát bűn a gondolat,
nekem lányhoz még érni se szabad,
azok meg összebujhatnak? vadúl
csókolózhatnak?... Láttam!... - Mindig új
alakot öltött a régi titok,
félelmem nőtt, ha vágyam izgatott:
féltem nőni, féltem, nem fogok a
világon eligazodni soha.

Rossz lányok

Rossz fiúk után a rossz lányokat
ismertem meg. Csak a tanyájukat
s a hírüket. De elég volt az is.
Mint szégyen, gyász vagy lángoló tövis,
úgy fájt a létük. Minden éjszaka
piros függönnyel, pokol ablaka,
világítottak. Egy szomszéd diák
a házukban agyonlőtte magát,
s rendőrség szállt ki. Istállószagú
s félig, mint a romlott tej, savanyú
volt a környékük. „Parancsnokuk a
vak mester s a fekete zongora”
- mesélték fiúk, a nagyobbak - „és
ha az rákezd, előbb az egész
szalon, együtt, részegen...” - valamit
mondtak még - „...azután összeteszik...”
- a többit már csak súgták. - Rémület
és undor rázott: örültek ezek?

Hősök, örültek?

Örültek ezek? Töprengő agyam
zúgott, bővölten, gyáván, lázasan.
Együtt?... És össze?... Miért? Mért teszi,
mért tenné bárki, ami rossz neki?
Vagy a rossz nem rossz?... S tényleg, többnyire
vidámak voltak, mint az a vak zene,
a vendégek... Mi ebből az igaz?
Időnkint már gyanakodtam, hogy az
egész világ hazudik, s valahogy
nem bűn a bűn, nem titok a titok,
csak azzá teszik, csak kinevezik,
ilyenné-olyanná a dolgokat...
A korzón is láttam „a lányokat”:
egész rendesek voltak. Némelyik
furcsán mosolygott - nem tudom, hogyan -
s én elszégyelltem előtte magam
s úgy néztem rá, mint hősre, aki mer
dacolni ég s föld törvényeivel.

A jövő lidércei

De ez még messze volt, ez az idő.
Szemeimben egyre szebb lett a nő.
- Ők finomabbak - mondta valaki -
sok évezred nemesítette ki
ízlésüket, bőrüket, húsukat.
- Hát persze! - bólintottam; s hallgatag
lelkem lányokkal zendült, akiket
ismertem, s újak, ismeretlenek
jöttek hozzájuk, karcsúk, nemesek,
szőkék, feketék, barnák, vörösek,
földöntúliak és álmodozók,
tündérek, mese-illusztrációk,
s egy perc alatt újabb századokat
finomultak, már olyan finomak
voltak bennem, hogy az irtózatossá
eltűnt belőlük minden, ami rossz,
de minden más is, ami emberi:
lobogtak a jövő lidércei.

123
Az Anyák

Csak egy voltak kivétel, az Anyák.
Szentek és ápolónők: a csodát,
a jelenést láttam bennük. A nagy
odaadást, az aggodalmakat,
a virrasztást, a könnyet, s mind, amit
a nő szenved, ha otthon dolgozik,
a gondviselést. Hogy testileg mi a
férj, feleség s a család viszonya,
nem sejtettem-kutattam. Valami,
éreztem előre elrendeli,
ki hol álljon, mi legyen, öröme,
bánata mennyi, milyen gyermeke,
és ezen változtatni nem lehet.
A férfi maga küzdi ki szerepét,
a nők az eleve-elrendelés:
ők a béke, a jóság, puhaság
a földön, a föltétlen szeretet...
Anyám, nyujtsd felém öreg kezedet!

Először ő, bátyám, a becsi pap,
tárgyalt meg velem olyan szavakat,
hogy irodalom és romantika
és pantheizmus és anarchia;
a szellemet számomra szeretet
benne fogadta először s tisztelet,
vagy legalább is, ha sok, ha kevés,
egy szent ösztön: Igazságkeresés.
Folyton intett, tréfásan, komolyan,
hogy „mindeneket megpróbálj, fiam,
s ami jó, tartsd meg!” S „tanulj, egyedül,
furj-faragj, nótázz, rajzolj, hegedűlj,
ahány nyelvet tudsz és művészetet,
annyi ember vagy!” A drága öreg
oktatott így; az első volt, aki
kezemből a könyvet nem nézte ki,
s ha - „ép test: ép ész!” - megdolgoztatott,
egészségemért napibért adott.

A szomszéd ház volt az iskola. A
tanítókisasszony már rég haza-
utazott, és nyáron át mi - a pap -
őriztük a kulcsait. Néhanap
ott ödöngtem; katáng, tökinda, gyom,
útilapu, pipacs az udvaron;
bent meg, a meszelt tanteremben, a
szünidő vastag csöndje és pora.
Néztem a fal ábráit, képeket:
„Izeltlábúak”, „A hold”, „Négerék”,
„Afrika”... Az ablaktáblák között
néma pókok és éhenhalt legyek
aszalódtak... Csend, napfény... Árvaság
vett körül, s mégis egy egész világ;
hát még mikor - újabb kulcs - nyílt a nagy
szekrény, és mintha egymagam a hat
osztály én lettem volna, félezer
könyv kiáltott rám, hogy olvassam el!

Volt ott egy irodalomtörténet is;
Berzsenyinéél ütöttem fel: a „kis
Beöthy” volt, a „Tükör”. Addig sosem
tűnődtem még írókon, verseken,
s most elbámultam: azt hittem, hogy a
költészet olyan, mint a biblia,
titkos, szent s roppant távoli dolog;
s látnom kellett, szinte káprázva, hogy
ez nem túlvilág, ez a Berzsenyi,
de „kisgazda”, „kemenesaljai”,
s hogy így élt, úgy, dolgozott, szenvedett,
s bár lekritizálták - akit szeretett,
a nő nevét is őrzik, tisztelik!
Utána elolvastam Kölcseyt,
a portrét róla, s egyre lázasabb
izgalommal a többi, másokat,
aki csak volt s van: mire este lett,
tudtam az irodalomtörténetet.

Hitregék helyett

Nagy este volt ez. Elborzadhatott
volna az a kis diák, látva, hogy
mennyire a mesében, mennyire
kísértetek közt élt okos esze.
Számára a művész, ha valahogy,
hát úgy volt csak, ahogy a folyamok,
a Nap, az Isten. Az író, neki,
csodalény volt, hitrege, valami
túlvilág-szörnye: mint sok egyebet,
elhitte, hogy a költők szellemek,
szó szerint hitte!... S most, Beöthy előtt,
álmélkodhatott az ellenkezőn:
szédületből szédületbe esett,
felfedezte a természeteset,
újongott, hogy adatok halmaza,
emberi tény lett a káprázata -
s kis lelkében tovább keveredett
parancs, valóság, vágy és örület.

A kíváncsiság

Akkor lettem kíváncsi. Mire? A
mindenség tündöklő titkaira,
arra, ami adat és gondolat
s ami csak villózik e név alatt,
a képre kint, a tükörképre bent,
s amit a tükör önmaga teremt.
A valóság üres kereteit
építgettem, mint méh a sejtjeit,
s vártam, amit majd a tapasztalat
gyűjt bele, a mézet, az igazat.
És gyúltak bennem álmok és csaták,
hitek próbái, pörök, kritikák,
szedtem magamban, okkal, oktalan,
ami jött, por, mag, pelyva, színarany:
száz éden zárult, nyílt száz új szezám,
s csak én maradtam igazi hazám,
én, a néző... Azt adja a világ,
amit belelát a kíváncsiság.

Alvajárás a Semmiben

Éveken át mivel takartam el
szörnyű naivságomat? Semmivel:
nem tudtam róla, hát titkon maradt!
Hallgattam és szégyelltem magamat;
sokat sírtam, és csúfolt félelem
és révedezés lett az életem.
Hittem, gépiesen, tehát nagyon,
s még nem kritizált az alázatom.
Már negyedikbe mentem, mintakép,
jeles diák; félszeg és csúnya; gép
minden munkára; - fogott az eszem,
de önállótlan voltam teljesen.
Sokszor aztán felejtettem magam,
s repült az idő, nem tudom, hogyan -
s nagy mámor lehetett ez, nagy gyönyör,
úgy fájt, emlékszem, fölrezzenni, föl-
ébredni belőle: nagy parancs, igen:
Alvajárás volt ez a Semmiben!

130
Fürj

A kollégium négyszög udvarán
ősszel, tízpercben, mikor valahány
diák, mind kint lebzsel, hancúrozik,
egy fürj szállt le, elhagyva társait,
egy fürj, tört szárnnyal, s ahogy menekült,
száz közül az én kezembe került.
Hazavittem. Óriás ketrecet
szereztem neki, jó kényelmeset,
lugast építve s tücsköt-bogarat
rakva bele, pondrót és magvakat,
homokot, fürdőt. Mint a lelkeket,
gyógyítottam szegénykét. Szelidebb
lett lassankint, és már ülve maradt,
ha símogattam. De jött a tavasz,
s ő újra vad lett, s lett végül kopasz:
minduntalan a drótrácsnak rohant;
s egy nap szétzúzta rajta a fejét...
Most is látom szomorú gyöngyszemét.

131
Ik bin

Pár éve új nyelv: német; a latin
után játék! De az élő *ik bin*
szintén halott volt, semmi haszna még:
ha Pompeibe vet, vagy hogyha Bécs
szívébe a sors, nekem, itt vagy ott,
egyre ment volna: meg se mukkanok.
De mikor kezdtem megismerni a
régi költőket, s hogy mit tud a ma,
kíváncsi lettem: mi mindent s hogyan
írtak külföldön? Találtam a tan-
könyvünkben Goethét és Schillert; de hát
nehezek voltak, s untam a balladát.
Nincs újabb költő? Egy Reclam-füzet
húsz fillérért „Dalok”-at hirdetett,
egész kötet dalt. Megvettem. S csoda
történt: szótárral jól értettem a
rövid verseket, s lángoltam: milyen
szép s új mind, s mily pikáns és szemtelen!

Aus alten Märchen tündér hókeze
intett felém, a *Der, Die, Das* erdeje
lassan hullatta tüskéit, s a halk
nyár zsongásában mind messzebbre csalt
kis szótárammal s nagy szivemmel a
Buch der Lieder meg a romantika:
arany alkonyban száz édes virág,
száz édes arc gyujtotta mosolyát,
kék szikra csengett rügyön, levelen,
Ganges-part tárult, álom, szerelem,
vizesés zuhant a lábam elé
(s tükörképe a tóban fölfelé),
s árnyak táncoltak elő - honnan? - a
föld alól, csontváz foszforvigyora
mutatott éji temetők felé -
s bár vers mondta csak mi a *Liebesweh*,
ismerősöm lett minden végtelen...
Csak egy nem, egy nem: a saját szivem.

Németre tehát Heine tanított.
Megvettem a teljes sorozatot
műveiből; s a Fűvészkert kanyar
útjain (a kertész lányaival
gyáván szemezve) szép, egzotikus
virágok közt csodáltam lelke bús
rakétáit. Hogy a tetszésemet
mutogathassam, ez s más ránevelt,
rászorított a fordításra. De
népdalaink számtani üteme
itt cserben hagyott: szükséglet szerint
magamnak kellett fölfedezni mind
a sok szabályt, a régen meglevőt,
hogy legalább inas legyek előbb
a vers, majd némi stílus-technika
műhelyében: a Nagyerdőn meg a
Fűvészkertben, s hosszú évek során
ragadt rám a költői tudomány.

134
Szerelem

Már oly édes, oly vonzó, zsongató
volt egy-egy lány, oly szívszorongató,
s bár vágyam repült a legszebbekig,
úgy kellett a csók - adná bármelyik! -
hogyan megijedtem: szerelmes vagyok?
Mindenesetre tagadtam, nehogy
csúfoljanak; és közben nagyosan
bölcsekedtem (azt hittem: okosan),
ahogy a többi diák, akiben
szintén mozdult a hiú értelem.
A szerelem, mondtuk, sötét verem.
A szerelem, mondtuk - nincs szerelem!
Mondtuk, hogy gyönyör. Mondtuk: bűvölet.
S betegség, faj csapdája, örület.
Kardos Pali költőkkel remekelt,
Béber kéthátú állattal felelt:
szégyelltük még, fölényes gyerekek,
az egyszerű szót, az igaz szívet.

Az erdő arcot cserélt. Tájai
vonzottak már, színváltozásai
s nem a képzelt kalandok. Ami csak
gyönyörű volt benne és ami nagy,
sorra tárulkozott. Legjobban a
nyár tetszett, a fény százezer nyila
a sötét bozót alján, fent meg a
zöld lomb végtelen hullámtorlasza,
a rab gomolygás. A vén fák alatt
néha kísérteties hangulat
állított meg, főleg, ha egymagam
s túlmesszi mentem: még Valaki van
itt, éreztem, s vártam az Idegent,
és féltem tőle, s oly nagy lett a csend,
mintha valami isteni titok
készült volna rámszólni: vacogott
a testem-lelkem - kihátráltam a
szekérútra, s igyekeztem haza.

136
Kató

Nagy fejem volt, búsultam, mint a ló. -
Hogy mást szeretett Dienes Kató,
azzal eleve számoltam, hiszen
menyasszony volt, mikor az életem
az övéhez kanyarodott. Komoly,
feketehajú, bubis nő, mikor
ötödikben, már rendes tanuló,
beült közénk a padba, ámuló
szemmel néztük, nem is őt, csak a lányt,
a modern lányt (én a szoknyás talányt),
aki fiúk közé merészkedik.
Szintén jeles diák volt, egy kicsit
már ez is összehozott, az esze;
s ha mulasztott, úgy rémlik, többnyire
engem kért, hogy referáljak neki.
Igy náluk is jártam, a fasori
sarok-villában... Köbgyök! Ciceró!...
Lógott a fejem, búsult, mint a ló.

A becsi toronyban

Megint a becsi torony. Szédített
s vonzott lenézni. Gerendák felett
a két harang állt, nyitott érc-torok,
s mázsás nyelvét lógatva hallgatott.
De hogy táncolt, újjongva, zengve, ha
Kondor Laji, a harangozó fia,
meg én, húztuk nagy köteleiket!
Azt hittem a dobhártyám megreped,
úgy bömbölt a születő, szörnyű hang,
tőlem-felém úgy járt a két harang,
s olyanokat dörrent az oldalán
a nyelv, a két lüktető buzogány:
a porzó állvány, vas, gerenda, kő,
minden rezgett és rengett, rémitő!
A nagy lustább, a kicsi fürge volt,
szavuk csakugyan eget ostromolt,
hívott, üzent, összhang és borzalom -
szinte szétrobbant tőlük a torony.

Harang-játék

S ahogy távolodott s alázuhant
a nagy érc-test, ahogy nyelv és harang
egymásba csapott, lengett s visszajött,
s felém fordulva, két mozgás között
egy-egy pillanatra megint megállt,
félkezemmel, s remegve, hogy leránt,
időnkint megfogtam az izgatott
acélkör szélét. Villanyként futott
hónaljamig a zengő reszketés,
s oly érdekes volt, oly vad, oly merész
ez a játék, úgy szórakoztatott,
hogy felejtettem mindent... Bummm! - csapott
a kezem mellé az istennyila,
a roppant vas-nyelv, csoda, hogy nem a
négy ujjamra... Sápadtan, reszketeg
nyújtottam Lajinak a kötelet -
s örvendő, hogy nyomorék nem vagyok,
soká kerültem tornyot, templomot.

Mézet pergettünk. Lágyan suhogott
a centrifuga; nehéz illatok
ülték meg a levegőt, az egész
konyha, tornác csupa szag, csupa méz;
a nagy tartályban négy-négy fölözött
keret keringett dróthálók között,
s mikor vadúl meghajtottam a gép
szíjáltételes fogaskerekét,
a bádogra mint édes jégeső
zuhogott a vízszintes méz-eső.
Most is hallom a kopogó zenét,
látom, őrzöm a nap ígézetét,
az üvegeket, telő bödönöket,
a sárga nyarat, és látlak tégedet,
bátyám, ahogy nevetve nógatod
öcséidet, jó gazda, és ahogy
a csorgó mézből, halott, régi pap,
kiemelsz egy-egy torkos darazsat.

Virágok üzenete

Mézed sok volt, tíz mázsa, tizenöt,
mikor hogy; és tele cin-bödönök,
fazekak, csöbrök, hasas üvegek
sorakoztak, a földre rakva, meg
az éléstárban, öreg polcokon.
Viasz-szag mindenütt; a sonkolyon
méhek raja; csakúgy illatozott
az egész ház; volt olaj (barna), volt
virág s akác (ez szőke), s pergetett
és lépes méz... Jó bátyám, kenyered
édesen ettük! s alma, szilva és
dió járt hozzá, boldog fényezés!
De a legjobb a nap volt, az arany
ragyogás a nyár hő napjaiban,
s a ragyogásban a zsongó mezők,
a méhjárt kertek, rétek, legelők,
s rajtuk a mézküldő tenger virág,
és üzenetük, hogy Egy A Világ!

Halál, hol van Szentpétery Lajos,
a tanító úr? Nyurga, tüdőbajos,
lelkes és lázas, örök tervkovács,
egy személyben rajzművész volt, vadász,
madártömő és kántor. Flóbere
nyárfák legtetetéről szedte le
a csókát. Nótát, viccet, ibriket
s messze földről szerzett kolibriket
gyűjtött, s bélyeget, mindent. Hogy tudott
a gyarló sírversen mulatni, hogy:
„Ez helyt nyugszik Vitéz Kalászi György,
többet, óh Halál, ilyet el ne hörgy!” -
és száz effélén!... Menyecskék miatt
megkergette négy vasvillás paraszt,
s végül borba fúlt vézna zsenije...
Mondd, óh Halál, mely föld fogadta be
Sándor bácsit? - Így keresd a nevét:
Lajosnak csak a rímért mondaték!

A tanító urat, Szentpéteryt,
szerettem, mint balsors fiát, zsenit,
ki velem barátkozik. Ő, szegény,
jobban ismerte magát, és szerény
örömmel mutogatta tusait,
ecseteit és színes rajzait,
s bár legyintett, hogy „semmi!” s „másolat!”,
élvezte gyermeki hódolatomat,
s felvillanyozva nyúlt a savanyú
lőre után. - Áh, megöl a falu!
- tört ki aztán. - Mert, tudja, Lencike,
a *nervus rerum*, a dolgok idege
- megint töltött - az az én bajom... - és
két ujjával mutatta, hogy a pénz...
Szörnyű, gondoltam; s a parókián,
este, hogy túlvoltunk a vacsorán,
égig dicsértem nagy barátomat.
- Kár, hogy iszik - mondta bátyám, a pap.

Halálfejes lepke

Egy este gyönyörű, félelmetes
pillangót fogtunk, halálfejeset.
A méz csalta be az ablakon át,
a méz szaga meg a lámpavilág.
Mint élő motor, zúgott a riadt,
vaskos kis szörnyeteg, bútort, falat
csapdosva, verve; féltünk tőle, ő
még jobban tőlünk; s mikor remegő
szárnyaival egy sarokban megült,
s nyilván sérült is volt vagy kimerült,
seprűvel leütöttük. Koponya
sárgállt fekete torán, ahogy a
könyvben tanultam; s emlékszem, ahogy
megfogtam, a szőrös test vinnyogott,
karmolt, szúrt! Akkora, mondta a pap,
mint egy kolibri. Egész este csak
lepkékről volt szó. Nyár volt, kora nyár.
Kint tücsökdaltól zengett a határ.

144
Halál

A halál sokáig csak baleset
volt előttem. Undor és rémület
akkor fogott el először, mikor
egy félig nyüzött szép sárgarigót
- nem értünk rá kitömní - délután
ott hagytam Sándor bácsi asztalán,
a kőlapon az eperfa alatt.
A felhasított aranymadarat
másnap vettem csak elő: már lila
volt a húsa, bűdös, és tele a
legyek köpetével, álcaival:
fehérgyűrűs, kövér és puha raj
nyüzsgött benne, vonagló vonalak,
lábatlan nyüvek, pondrók, fonalak,
ötven, száz szörny, a tegnapi madár
örökösei - Óh, mocsok halál
s mocsok élet, be rossz látni, mi vagy:
a mindenséget s benne magamat!

145
Kolibrik

Úristen, be szép volt, be nagy csoda
az a sok kis kolibri, amit a
tanító úr az élete során
összegyűjtött! Kamerunna, talán
Braziliával is levelezett
és a preparált madárbőröket
csereberélte. Büszkén mondta, hogy
mily becsben állnak a sárgarigók,
ott, messze, s hogy verébért játszva kap
lantfarkú s paradicsommadarat,
itthon meg ezekkel kereskedik,
sőt a felesége kalapjait
díszíti velük. A belső szoba
ragyogott is a sok égő, lila,
rubint és arany szikrától, darázs-
nagyságú, szárnyas ékszettől. „Csodás!” -
lelkessedtem; s csak egy hűtött le, a
tanítóné szomorú mosolya.

146
Tiszaújlak

Néha bementünk Újlakra, a kis
mezővárosba. Ott már vonat is
volt, s állomás, aszfalt és üzletek.
Gyalog mentünk, vagy, hogyha szekeret
kaptunk, Bökénynek, a vashídon át.
Révészek és komp szelte a Tiszát;
a becsi part még Szatmár volt, s az, a
másik, az északi, már Ugocsa;
s ahogy lebegtünk, az áradt vizen,
szálfák úsztak mellettünk sebesen,
szétrombolt tutajok; de épek is.
Ha szekér vitt, én voltam a kocsis.
És Újlakon? Hogy mi a búzaár.
Hol van jó fazék, a pap tudta már.
Lámpabél? Megvan. S mi is még, mi kell?
Tanító úrnak cigarettahüvely.
Vásár, cigányok. Aztán gyí, haza!
S tutajosokkal álmodtam éjszaka.

Ez után a nagy becsi nyár után,
már háborúban, állandó tanyám
a könyvtár lett, a kollégiumi
anyakönyvtár. Boltos ablakai
az udvarra nyíltak, hol, évekig,
annyit játszottam, jobbfelől pedig,
a belső szentélyből, vén tornyai
látszottak a Nagytemplomnak. Öreg
Károly bácsi rakta a könyveket
az asztalra, s: „Mi baja?”, kérdezett
dörmögve, mikor a kérőlapon
ősszel hirtelen olyan változást
tapasztalt a címekben. „Mi bajom?” -
„Hát hogy Adyt kér!” Gyújtotta a gázt
s: „Züllött alak, valaha ide járt”,
nyújtotta a könyvet a pulton át...
Züllött alak? Hm. Érdekes lehet.
Olvasni kezdtem az Új Verseket.

148
Olvasás

Mint a csillagokat a távcsövek,
úgy húztam körém, s egyre közelebb,
könyveken át a Világ Tényeit:
éj-nap olvastam. Mindent! Hajnalig,
kis lámpa mellett, s függönyözve a
konyhánk ajtaját. Boldogság, soha-
nem-álmodott, töltött be: Nemcsak én
vagyok (ha vagyok) bolond! Mint a fény
mihelyt szabad, oly határtalanul
tágult a lelkem, nőtt, már messze túl
kíváncsiságban s reményeiben
iskolán s minden hasznon: Végtelen
nyílt elém, hisz most eszközt, szárnyakat
kaptam, repülni, s törni zárat:
az Irodalmat: születő, arany
lángok zsúfoltak, gyerekmód ugyan,
de úgy, ahogy az első távcsövek
tömték új csillagokkal az eget.

Szóval: rákaptam a könyvekre. Hogy
vezessen, nem volt senkim. Izgatott
agyam azonnal oly mohó-modern
lett, hogy a multja, Dickens, Jókai, Verne
csak untatta. Ady, noha előbb
csak nevettem, már tetszett, s a Nyugat,
a kritizáló, feszítő erők,
a túlnyers és a túlfinom szavak,
a meglepő egyéniségek, a
nagy hit, legyen bár dekadencia,
minden, ami különös és nehéz,
előbb a tárgy, majd a kifejezés
rangja s a szélsőségek: mint aki
ocsúdik végre, s eszmél, azt hiszi,
pedig csak új álomba szédül át:
úgy repültem káprázva, mind tovább
vagy - csak körben? - a vágyva üldözött
valóság varázstükrei között.

Gyűlt már saját könyvtáram is. Előbb
fióknyi volt, majd az asztalra nőtt,
szétáradt s polcokra kérezkedett.
Könyvre költöttem minden pénzemet,
óraadások és legációk
jövedelmét, s mit a vasút adott
év végén a bizonyítványomért,
a két-két aranyat. Szívemben élt,
ami tetszett, mégis jó volt magam
mellett tudnom, látnom minduntalan
a sok nagyszerűséget, ami az
agyam építgette, a sugaras,
nagy, belső birodalmat, amelyet
hazámmá tettem: a szellemeket,
akikkel barátkoztam: ővelük
födtem-édesítettem a keserűt,
a rossz ruhát s a fölényes nyomort,
hogy divatos nyakkendőm sose volt.

151
Szofoklész

Oidipusz! Elállt a lélegzetem,
mikor, cipő s ing közt, egy reggelen
feljajdult a betűkből a Király:
Szofoklész olvastam. Félnyolcra járt:
még olvastam. Nagy parancs sürgetett:
öltözve olvastam. A füzetet
a mosdóra állítva, félszemem
csukva-nyitva: olvastam. Vizesen,
hunyorogva és törülközve, azt
olvastam, még, még, a szörnyű panaszt,
a trilógiát, Théba s Kolonosz
borzadályát: azt faltam, s a gonosz
istenek törét, kávé, kenyér
hagyva már, s futva és zihálva, nem
bánva, hogy orra bukom, végig a
Nyomtató utcán, már az iskola
folyosóján, a padban: nem tudom,
hol jártam... De. De! Kívül Magamon.

Roppant világ

Roppant világ, gyászé, gyönyöröké!
Mágnesek vonzottak mindenfelé,
rám forrtak, szívtak, nehéz delejek
öntözték, járták minden ízemet,
szétszedtek, összeraktak: szüntelen
fuldokoltam egy gazdag Semmiben,
s mint akit rettentő fény altatott,
boldogan túrtem kiszolgáltatott
érzékeim káprázó ünnepét.
Mi volt az a fény? Nyár? Könyv? Lány? Vidék?
Minden, együtt. Mert, hogy csak ez vagy az,
ha magam mondom, akkor sem igaz:
mint a tenger vize a szivacsot,
folyton az örök mindenség mosott,
öblített forró áramaiban,
hogy rokona legyek, határtalan:
Valóság, Álom, ha egész, ha rész,
egy szerelmem volt, a Megismerés.

Mégis csak álmok

De nem így volt ez, nem egészen így.
Csak most, harminc év múltán, érzem így,
magyarázom így diákkoromat.
A valóság akkor álom maradt,
akár kapáltam, akár szöktem a
becsi méhesbe olvasni. Buta
szívem lenézte az emberi tényeket
(igazán hozzájuk se férhetett),
és boldogan csak akkor dobogott,
mikor valamin csodálkozhatott:
mindig egyfélén: képeken, álmokon,
lepkék táncán, hangyán, szilvamagon,
királylányon, a gyors fecskén, ahogy
telecsicseregte a templomot,
zsálya ajkán, a harangon, amely
egyszer majd a kezemet vitte el
- vagy a Semmin: szent volt a pillanat,
amikor felejtettem magamat!

S ez lett fontos az Istenek előtt.
Áldottak voltak a titkos erők,
melyek a túlsó partra vittek át,
ahol a lélek elejti magát,
ahol gyógyul a fájó akarat,
ahol bilincsét oldja a tudat,
ahol levedli magányát az Egy,
ahol a Sokba az ember hazamegy,
ahol félelem és vágy megszűnik,
ahol az ész nem érzi szárnyait,
ahol a cél leteszi fegyverét,
ahol tárgyitalan merengés a lét,
ahol úgy ringunk, mint tücsökzenén,
ahol már puszta közeg az egyén,
ahol én jártam: minden pillanat,
ami csak rávesz, hogy felejtsd magad:
ami, álmodva, a vég gyönyöre,
s ha ébredsz, a költészet kezdete.

Ragadtak rám a nyelvek. A latin
rég hozta a franciát, s így megint
új ablakokkal tárult a világ.
Hogy kígyót-békát, dekadenciát
s annyi Baudelaire-t! olvastak Adyra,
kíváncsivá tett: milyen hát az a
párizsi költő-szörnyeteg, aki
annyi zsenit meg tudott rontani?
Háború volt, ritka a francia
könyv, pláne a modern vers! Így, mikor
Oláh Gábor hallotta Palitól
- Kardostól - hogy egy vasutas fia
Debrecenben min töri a fejét,
s kölcsönadta a maga Baudelaire-ét,
a beszerezhetetlent: repeső
kézzel rögtön papírt vettem elő,
s körmölgetve vagy két hónapon át
lemásoltam a teljes *Fleurs du Mal*-t.

Éj s villámok! vakság és robbanás!
Félelmesen, s mintha realitás
lett volna, tört rám az új bűvölet,
a baudelaire-i. Átszellemült eget
hozott, poklokat s édes balzsamot,
s bár művi remeklése is fogott,
főképp az ébredő erotikum
újjongta körül: a már szomorún
megismert s vonzó-ijesztő gyönyör.
Nagyrészt képzelet tehát! Semmiről,
ami romlás, nem volt, nem lehetett
még tudásom, de máris rettegett
a lelkem: mi sujt, milyen büntetés
- s mi jogon?! - hogy ami oly édes és
oly gyönyörű, azt kívánni merem?
S itt hatott a nagy példa: szertelen
pózokba vitt a vállalt büntudat:
Sátánná koronáztam magamat.

De ne higgyétek, hogy amit ma itt
elmesélek, mindig volt, s mindig így:
állandóan! Heteket, éveket
tol össze a vers, s az emlékezet
olyan percekre veti sugarát,
amelyek kiugranak. Óh, tovább,
sokkal tovább - s tán mindig - csak gyerek
világa volt még s tán máig se lett
egyéb az a szív s az a tükrös ész,
mit a véletlen jelenetezés
hol itt villant meg, hol amott. Csak a
mozgása hű s az összkép színpada:
mert hogy mondjak el mindent, napra nap
hány szál szövődött és mennyi szakadt,
s ami pezsdült, hogy ült nyomtalan el,
s bűvópatakként hogy tört újra fel?
A szín forog, és amit elhagyok,
egésztse ki a ti álmotok.

A tűnődés, mely fájt, vagy jólesett,
s mert segítette az emlékezet,
kezdte szavakká alakítani
a világot. Mihelyt valami
rajz őrizte, kép, megfogalmazás,
rabom maradt az illanó varázs,
és arany lett a nap boldogtalan
bánata, boldog, teltfényű arany.
Ezért szerettem meg a verseket,
ezért aggattam tele csüggeteg
lelkemet mások örömeivel:
s hogy én is írtam, így vesztette el
különbségét jó és rossz: gyönyörű
lehet a kín, s nem én vagyok - a mű,
a vers a fontos! És ez, ez nevelt
félre: lassankint jobban érdekelt
az életnél a róla mondható,
a fényes Napnál a fényszárnyú szó.

Így tévedtem el

Így tévedtem el bennetek, Szavak.
Könnyebb volt könnyű anyagotokat
mintázni, hisz gyors sikerrel kínált,
mint a húst, követ, amely ellenállt.
Így oldottatok zenévé, s noha
- tán épp ezért - úgy sóvárogтам a
földi mámorra, ahogy senki még,
önzésem elvesztette erejét:
szerettem, akit szerettem, de hogy
meg is nyerhetném, az alig jutott,
nem is jutott eszembe; végtelen
párbeszédek gyúltak át lelkemen,
míg külön voltunk, de ha együtt, soha
nem volt a számnak egy ép mondata.
Így vezekeltem lassan veletek,
így irattátok a verseimet:
mindenhatók, zengők, visszhangosak,
így némultam el tőletek, Szavak.

Hisz oly zavaros voltam, oly bolond,
oly elméleti, gyáva! Annyi gond,
szegénység, szégyen, fojtott rémület,
annyi szenvedély s önvád égetett,
hogy szörnyű rosszul éreztem magam,
s folyton halni készültem. De olyan
gyerek is, hogy egy szó, egy kis remény
szinte kicserélt, vagy egy költemény,
mely épp illett rám. Az örülteket
nagyon tiszteltem: csak egy fékemet
kell elrontani, s én is az vagyok!
De életemnek nem gondolkozott
csak tán a bőre, csak a felszine,
és ez volt a szerencsém: sohase
láttam igazi veszélyeimet.
Mint holdkóros a háztető felett,
ingtam-lengtem, egyre vigyázva csak:
fogózz, mert mindjárt rádkiáltanak!

161
Érzékenység

Az érzékenység volt a fő-bajom.
Minden gondolat, minden fuvalom
kivert magamból. És a képzelet -
mint valami állandó szédület
kísért, lengetett sok káprázatom:
mintha hullámozó üvegormokon
lépkedtem volna, úgy vitt, röpitett,
ami csak tetszett vagy keserített,
úgy vitt a túlzás: szög ferdült, arány
bomlott, szó és kép megnőtt, valahány,
mihelyt éreztem, csodálkoztam (és
mindig éreztem! csodálkoztam!) és
egyszerre minden árnyalatokat
kapott, melyek nem voltak benne, vad,
lelkendező színeket, lobogást
- én meg kapkodást tőle, dadogást,
s mivel mindez csak zavarba hozott,
mindjobban lepleztem, hogy ki vagyok.

És irigyelni kezdtem azokat,
akik lelkesen is normálisak
tudtak lenni, maradni. Sokszor oly
laza voltam, mint egy homokszobor,
reszelék-szobor, s egész lelkemet
szorítottam, minden figyelmemet
a külvilágra: kedv ha semmi sincs,
akaratom, mint mágneses gerinc,
tartsa össze omló szemcséimet,
különben szétfúj a szél... Rengeteg
új erő kellett hozzá, s fegyelem,
hogy mégiscsak egyensúlyom legyen
a belső hintán. Végül már egész
villámgyors lett a visszazökkenés; -
de azért ez a furcsa művelet,
a kettős figyelés, kimerített;
s mit értek még a lélek kínjai,
ha nem tudtam őket elmondani?

163
Zökkenők

Mindez persze sok-sok esztendeig
eltartott; így volt évtizedekig,
s így van ma is, ez a gyors varázs
- és a még gyorsabb visszakapcsolás -
s épp ezért még ma is érezhető
a beszédemben egy-egy zökkenő:
folyton szinte szétrobban a fejem,
s úgy rakom össze, mesterségesen,
a részeit: rá-rácsodálkozom
valamire és elszórakozom -
s visszaérkezem: hol is hagytam el?
(...Volt már, hogy, kész verset olvasva fel,
díszben, mondjuk, az Akadémián,
egyszer csak észrevettem: szól a szám,
de a szöveggel párhuzamosan
egész másutt jár kalandor agyam:
elrémültem: Uristen, mi lesz itt?! -
Nem lett baj... Bennem sok ember lakik!)

164
A sűgő

Mégse voltam elvont élettelen,
csak míg tűnődtem. Olyan elveken
törtem tapasztalatlan fejemet,
amelyek mindenütt érvényesek
és mindenkor: Föltétlen Igazat
szerettem volna; tétel s cáfolat
egyszerre és egyformán érdekelt;
de ha, sokszor, már kétségbeesett
bennem az ész, hát megráztam magam,
és tettem vakon, indulatosan,
amit a test, az ösztönöm sugott.
Így zötykölte együvé valahogy
a jövőt bennem érzés és tudat:
emésztettem olvasmányaimat,
ittam a tüzet, ettem a vizet,
tükröztem ezer ellentétemet,
s lettem, ha nem is következetes,
de hajlékony, s végűl természetes.

165
Afrodite

Azt mondd: nem? Óh, Első Jelenés,
felejtenél? Vagy talán már nehéz,
nagyon nehéz már ébredni? Lehet,
hogy csak elkezdtem az életedet,
és túlkorán magadra hagytalak.
Emlékszem: mikor összeraktalak
(fényből, mesékből, csöndből, gyöngyvirág
illatából, semmiből s így tovább,
az öncsalás ősz receptje szerint),
mondom, amikor, ámuldozva, mint
kezdő varázsló, készítettelek,
száz vagy ezer, lelkemből épített
titoknak adtam benned új nevet,
a vágnak, mely a jövőt élteti
(ahogy a multat az emlékei)
s csak mint álmmal játszottam veled.
Első Szerelem, nem voltál enyém?
Mi az egész mindenség, ha nem Én?

Vagy nem is voltál? S most is magamat
szólongatom csak?... Téged láttalak
ki az égből, téged rá a világ
gyermekeire, szemed sugarát
- a magamét! - s mennyei burkodat
földiekre, hogy mutathassanak,
örök képet, sok múló tünemény:
palánk mellett, tyúkketrec tetején
nyestem a nyárfát, téged vártalak,
s meg is hozott a karcsú lányalak,
akit oly vágyva kísért a szemem;
éjszaka egy kerti ablak alatt
lestelek, víg özvegyet, fürdeni;
s minden sarkon megvillant isteni
mosolyod mása, fénylő Rejtelem:
ellobogott benned a büntudat
és megtisztult a szégyen... Jelenés,
akkor is vagy, ha százszor tévedés!

A távol Harmadik

De nem vagy az! S megint vagy... Forog a
debreceni korzó káprázata:
most egyszerre Kettő vagy: szőke és
fekete! A nagy könyvkereskedés
előtt lesem, jössz-e már, jöttök-e,
s hogy ideérsz, Egy s Kettő, te, Titok,
te, Képtelenség, úgy átsajdulok,
mint amikor, harminc esztendeje,
csakugyan jöttél, s arcod nevetett,
s ráztad szőke-fekete fürtjeidet,
Első Varázs, te, Kettő (mialatt
legjobban egy távol Harmadikat
kívántam benned)... Álom, rajtad át
szárnyal a fiúk szeme a világ
tényei felé... Nem voltál enyém?
Biztos?... De hiszen nem is vagy, csak én
gyártottalak, s én nem tudom ma sem,
hol kezdődött az Első Szerelem.

168
Ezeregyéj

Hogy bármi voltál légyen, annyi se
kellett, hogy legyél: a hit gyönyöre
maga építi, amit ostromol.
S oly laza a lélek szövete, oly
vékony réteg az érző pillanat,
s ami - valóság? - rajta áthalad,
olyan kétes, és a jelen mögött
- vagy előtte - olyan nagy az örök,
oly tengersok a többi, az, amit
a szellem őriz és elevenít,
rajtad s máson, perc és anyag felett,
olyan úr az emlék s a képzelet,
hogy érzékeid eseményei,
a testi mámor tűnő tényei,
mellette mind csak koldús unalom:
Ezeregyéj forog át agyadon,
úgy húnynak-gyúlnak a csillagai,
ahogy téged álmodik valaki.

Csak ifjú költő tud rajongani:
rajongtam Babitsért. Előbb Ady
tanított, a nagy szertelen, a hős,
a lázadó, a sötét angyal, és
a fenséges, tragikus gesztusok.
Babits csak később, lassan, viharok
és romantika nélkül: szavai
észrevétlen tudták hajlítani
a gondolatot: édes kényszerük
gyémántkeményen szabta mindenütt
az igaz utat. Az gyors lelkemet,
ez, ami volt, egész szellememet
gyúrta, emelte: mint a szerelem,
itatott versük: örök-részegen
sóvárogtam, hozzájuk, fölfelé,
valami más, boldog világ felé,
s bármennyi gond, nyűg és kétely nyomott,
társuk lesznek, éreztem, az vagyok!

Vasárnapi meghívás

Sebekkel már tele voltam, de még
nem tudtam, kié fáj úgy. Voltaképp
mind jólesett: sajgatni lehetett
ezeket az édes-bús sebeket,
csodálni - mint verseken - rajtuk át,
mily izgalmas a jövő, a világ,
még akkor is, ha miként énnekem,
csak a csalódás, természetesen
csak az jut *osztályrészül*: partra száll
a szív, vitorla s tündérszél megáll,
s mi lemondunk... Ekkortájt a szívem
legsűrűbben már mégis, azt hiszem,
a Dienes-lányról mondott le, a
diák-pajtásról... Ősz volt, még kora
délután, vasárnapi... S hirtelen
nyílt az ajtónk: Laci a küszöbön,
Béber. Megnézett. S: „Gyere”, szólt, „de - végy
más nyakkendőt!” „Hova?” - „Dienesék.”

Ettől kezdve Katóék háza lett
a sugárzó központ. A képzelet
megtalálta misztikus otthonát,
s Debrecen elsüllyedt. Hat napon át
csak azt vártam, csak a hetediket,
hogy megint ott, megint nála legyek,
megint édes igézetében a
jövőnek, ott, ahol vers, muzsika,
modernség várt, összhang és ami csak
volt valaha szivárvány gondolat
s szépség, időtlen és nemzetközi.
Oly keveset tudtam még!... És aki
mindezt adta, s később nap-nap után
vendégül látott: lehetett a lány,
aki szép volt, komoly, és Pestre járt
(s ismerte Adyt s tegezte „Mihályt”,
Babitsot), ő, ki fény volt s révület:
lehetett-e istennél kevesebb?

Félév múlva jött az igazi baj,
a sose szűnő. Száll a fiatal
lélek, s maga se tudta, mit keres,
maga se tudja, hányfelé repes,
maga se, mikor végsőt, igazit,
egyetlent gondol, másik, harmadik
mennyre szintén vonzza; föld meg ég
mennyre összejátszik benne, még
a pokol is; s hogy, bárkiért hevül,
a szám, melyből az eszmény kikerül,
a választék mily kicsi és milyen
szélfűtta halmaz. Hogy mit és kiben
kerestem, hányban, nem tudom: csak úgy
görbén vitt a csillag felé az út:
véletlenek s álmok zűrzavara
kalauzol, vágyaink szimata,
és még egy, mindig újra és megint:
ütőikhez hűséges sebeink.

Nem tudta a lány

Nem tudta a lány, más se, senki se
- én is csak most - mi volt a szerepe,
és kiket-miket helyettesített.
Biztosan sokszor elkeserített,
de még többször irányított, nevelt,
csak azzal, hogy volt. Minden érdekelt
engem is, ami fontos volt neki,
az ízlése, modora, könyvei;
mindenben győzött: azzal, hogy okos,
de azzal is, hogy cipőjét lapos
sarokkal csináltatta; mérce lett
rokonszenveket s ellentéteket
észlelni, elfogadni; amiben
megelőzött, motor, hogy hirtelen
utólérjem; s kép, zene és szobor,
hogy úgy is szerethessem; száz komoly
s naív becsvágyam lobogta körül;
ő bennük égett, sérthetetlenül.

Úgy gondolom, nem is láttam soha
emberi arcát. Hazudtam, ha a
szemébe néztem: csak mutattam; és
ha kezét fogtam, nem azt fogtam; és
ha haját, nem azt húztam félre; és
ha vele: nem vele beszéltem; és
ha mutattam, néha, a szívemet,
ha hittem, néha, hogy ő is szeret:
amibe néztem, isten titka volt,
amihez értem, gyújtó szikra volt;
mit félrehúztam, éj függönye; ha
a hangja csendült, csillagzene; ha
szívemet, ifjú poklomat, csak egy
sarkát, csak a játékos bűnőket
mertem mutatni, bizonygatva, hogy
tulajdonkép csak pajtása vagyok:
káprázatom, ő volt a Szerelem?
Földi arcát nem láttam sohasem.

175
Ragyogás

Ellenben láttam olyan ragyogást,
olyan fényt benne, annyi ráfogást,
annyi rajongó képet és hitet
sűrítettem bele, oly telített
lélekkel visszhangoztam, annyira
magam fölé emeltem már, hogy a
valóság eltűnt, s mi csillagközi
távokban élünk egymástól: aki
látta volna - vagy látta - hogy megyünk
együtt ki az erdőre, hogy ülünk
a szobájában, az Antigonét
fordítva vagy Freudon vitázva, még
azt se tudhatta egész biztosan,
hogy az a csúnya fiú komolyan
rajong-e, fáj-e: kisebb örület
gyártotta egykor az isteneket:
ő szentség lett, testetlen ragyogás,
én meg egyetlen, titkolt vacogás.

S mindez azért volt, mert a megvetett
érzékiség, a titkolt, rettegett,
amely rajtam már úgy uralkodott,
szépülni akart bennem. A titok
megint álarcot vett: két emberét
éltem, két ember külön életét,
fényt-árnyat együtt, nappalt-éjszakát:
a sötét rész rejtegette magát,
és be akarta bizonyítani
(ami igaz), hogy az ő álmai
különbek a fényéinél, s ahogy
az ellentéteibe átcsapott,
egyszerre - a szerelmet, a gyönyört
ismerve már - úgy hódolt, tündökölt,
hogy a szegény, sápadt eszményiség
elfogadta, mint szövetségesét,
mialatt engem mart a bűntudat,
hogy az ördög súgja imáimat.

Meccs a folyosón

Tízperc, folyosó. Komor hitviták
dúltak köztünk, vérfagylaló csaták.
„Tudsz ördögül?”, tört rám Gulyás Pali,
„Dante tudott!”, s kezdte a pokoli
idézetet: „Pape Satan, Pape
Satan, aleppe...” - „Sátán Ülepe,
óh Hős”, bókoltam, saját viccemet
vágyván elsütni, „mondd meg: ha lehet
görög verset fordítani, hogyan
rímelve Homérosz magyarosan?”
Pali rám fogta az Odysseát:
„Andra moj ennepe, Múza polütropon”
De: „Ronda moly ellepe, Múza, polip-rokon!”
pajzsom kivédte. Nagy gyűrű diák
leste röhögve, mit hoz még a meccs,
de Nietzsche túl, Zolánál, belerecs-
csent a csengő a zord párbajba, és
ropogva rázott kezét két vitéz.

178
Mi felé?

Mialatt fény feszített, vágy s zene,
rémülten jöttem rá valamire:
Úristen, hisz én semmit se tudok!
Bolond Istóknál bolondabb vagyok
a földön: nem ismerem, vagy alig,
az élet legelemibb dolgait,
ügyrendjét, szokást s hivatalokat,
a köznapot: hogy számomra szavak
csupán, akár - mondjuk - a római
pápa, a világ intézményei:
megye, miniszter, tőzsde, árvaszék,
térparancsnokság nekem soha még
semmit vagy csak majdnem üres ködöt
ha jelentett: s hogy én menekülök
a tények előtt: álomként lobog
körül a való: csak érzés vagyok:
roppant vitorla, egy pici magé,
s ezer szél fúj - De hova? Mi felé?

Közben a tücskök

Közben a tücskök, egész nyáron át!...
Mint az örömük, építi magát
életem sok emléke, nagy s kicsi.
Nem is lehet sorjában mondani:
villan a kép, ugrik, furakodik,
kapcsolja, hívja jövő társait,
a másik messze mögötte marad,
s onnan szól közbe: minden pillanat
- amelyben él, az idő szálaként -
együtt érzi az egész szövevényt,
s az egésznek akar beszélni, mint
azok a részeg tücskök odakint:
mind a magáét zengi, hirdeti,
a maga tudományát: szavaik
éj-nap némán is úgy zivajganak,
úgy feszítik lelket, tollamat,
hogy már régen nem a réti zenét
kótázom, hanem ezt - a magamét!

Az első külföld! Front s határ felett
bátran vitt már térkép és képzelet:
kalandor vágyam Kínát, Indiát
járta, jó volt hát, hogy most legalább
Bécsig eljutott. A személyzeti
jegy és Kálmán bácsi fillérei
vittek nyugatra. De az Ostbahnhof
nyüzsgésében, amikor otthagytam
Zoli, szegény, akit mint katonát
kísértem, s akinek rögtön tovább
ment a vonatja Königgrätz fele
(Hradec Kralové volt a cseh neve):
mondtam, hogy ott álltam az iszonyú
ár-ápályban, szívem összeszorult,
s mint idegen szótárba tévedett
hazai szó, vagy egy Marsra kitett
Hold-lakó, úgy éreztem magamat...
Kí-sér-te-tek !... De csak nem bántanak?!

Tárgyak és feliratok

Ödöngtem az idegen peronon,
s nem tudtam mihez fogni. Megafon
bömbölt a háborús nyomor felett
órát, parancsot, városneveket,
számomra semmit. Cél és értelem
megállt, megszűnt? Hordárok. Senki sem
értett, hiába szóltam. Jól tudok
németül: ők nem tudtak? Lassudott,
meghalt az élő élet... Képek!... A
vasút még ismerős volt; de hova
innen, és hogyan? Szemem végül egy
táblára esett. „Trinkwasser”, s kerek
drótputtonyra: „Für Abfalle”... Amit
emberek nem, betűik, tárgyaik
mégis elkezdtek!... Barátkoztam a
feliratokkal. Nyelvtan, logika
segített... Mentem... Tíz perc? Annyi se
telt bele, s már vitt az *Elektrische*.

Az utca gyorsan tanított. Ahogy
imént a „Hulladék” feliratot
kitaláltam, noha csak az ígét
tudtam a szóból, olyasféleképp
világosodott sok mindennapi
kifejezés. Ismert, iskolai
főnévből jó volt rájönni, hogy a
möbliertes Zimmer bútorozott szoba,
meg hogy a Ring, noha gyűrűt jelent,
nyilván Körút is... Graben? Parlament?
Ott járhattam!... Ebédre vettem öt
illusztrált verset: gangeszi fák között
tündérlányokat, öt képeslapot -
s láttam, hogy mégsem a Marson vagyok:
csak gyakorlat kéne, egész kicsi,
nyelvkészségem eleveníteni...
Este Bahnhof, majd gyors, Debrecenig...
Nézegettem a Gangesz lányait.

Nyár újra, nyár... Madarat tömtem. A templomban imádkoztam a csupa vénasszony-gyülekezetnek. Vigan raktam a cséplőgépbe az arany kévét. Izzadtam, mint az aratók, s ástam a kertben kacsáúsztatót. Fogtam be rajt, fejemen drótsisak, és ürítettem kast, kaptárokat: a hangyasav már úgy átitatott, hogy húsz méhcsípést föl se vettem. Ott, a méhesben, olvastam, görögül, a Béka-egér-harcot. Gyönyörű bogarakat gyűjtöttem. Napra-nap megcsodáltam a tanító urat, az ezermestert, s hallgattam a rét zsongását s éjjel a csillagzenét... S máris ősz lett!... És debreceniek váltották le a becsi tücsköket.

184
Isten

Sokszor tűnődtem: vajon hiszi pap
bátyám Istent? S hogy hiszi? Ami csak
volt, érv, pro s kontra, mind előkerült;
sőt, bármi jött szóba, ha sikerült
újat találnom, néha, valami
új szempontot, ő csak örült neki,
s nem háborgott, de maga segített
táplálni fürkész ösztöneimet.
„Fiam”, mondta „bármennyire igaz
az Úr igaza, mi mindig csak az
ember agyával elemezzük, és
jogunk és tisztünk a kételkedés.
Szűrj mindent, vizsgálj! Csak gyarapodik,
ha maga termi próbaköveit
a hit s az ész; minekünk nyereség,
ami másnak szégyen és vereség.
Mások: érdek; légy te: érdektelen;
s az út végén találkozol velem!”

185
„Őt dicsérni”

Isten jött s eltűnt; fény s füst. Sokszor én
magam voltam Ő, tartalom s edény,
bár már nem hittem. A tisztelete,
hogy imádni kell, az lett, ellene,
a legfőbb érvem. Mért van a világ?
„Őt dicsérni!” De hisz ez szinte vád,
sőt rágalom! - És láttam magamat,
amint Örök Ész, Erő s Akarat,
Napokat görget alkotó kezem
a semmiből: óh, mily félelmesen
nagy voltam, s minden mily szörnyű kicsi!
„Hogy dicsérjenek?” Még tiszabecsi
léptékben is groteszk volt a dolog,
de belementem: jó, Isten vagyok,
én, Szabó Lőrinc, s nézzük: jólesik
hallgatnom a kert nyüzsgő férgeit?
Azok bókkoltak: „Urunk! Glória!”
S én felugrottam: Pfúj, blaszfémia!

Pfuj, nevetség! - folytattam iszonyú
dühben, szégyenben. - A ti nyomorú
énekekkel kábítam magam?
lantotokkal, mitekkel? Komolyan
hihették bármily vezéritek,
hogy érdekel a hízelgésedek,
sőt, hogy elvárom, én parancsolom,
s kegyemet is úgy adom, nem adom,
ahogy ti hálálkodtok? Micsoda
szemtelenség, mily sértő babona
azt hinni, hogy aki mindent alkotott,
az Örök Szellem tiáltalatok
magát kívánja tömjénezni?! Mi
volnék én, ha ez igaz lenne, ti
porszemnél is porszemebb porszemek,
ti, perc bolhái, vakság s örület:
mi vagyok én? Felelj, bőszen butaság:
tieteknél is szörnyűbb hiuság?

187
Szeretet

Rettenetes izgalomba hozott
a képzelt vita. Vad nyár lobogott
köröttem, a fény szétvitt-röpitett
a mindenségbe; s mert a képzelet
úgy megnagyított, gúny és megvetés
gyúlt bennem papok és templomok és
egyházak ellen: hisz az istenit
törpítik csupán, azt szégyenítik,
úgy éreztem, s hogy csalás, öncsalás
az álmunk is, égi rágalmazás
és földi terror, tipornivaló.
Mennyi kárt tettek, mily irtóztató
vért ontottak már! Megtorló harag
emelte karom, hogy pusztuljanak. -
De rigó fütyült, és rezzent a kép:
a kertben álltunk, s nagybátyám kezét
láttam lebegni a fejem felett:
„Legfontosabb, fiam, a Szeretet!”

A vasúti tavak még évekig
a játékom maradtak. Partjaik
meredélye, a gyeptőrű homok
sárga húsa iszonyú, álmodott
szakadékokká süllyedt. Odafele
hasaltam, s lent ringott a végtelen
tenger. Béka ümmögött. Az a nád
túlnőtt a tájon? Nem baj! Odaát
(pár méternyire tőlem) Afrika
földje szikrázott, sőt Amerika:
szitakötők, kagylóhéj-gőzösök
úsztak-röpdöstek partjaink között,
s időnkint, ami kezembe akadt,
 kozmikus meteorok, kő, vasak,
 féltéglák ágyúztak bele a kék
 zsongásba. Zsupsz! Nagy csönd lett. Majd az ég
 kisímult az utolsó vízgyűrűn,
 s a béka megint azt mondta, hogy: Üm.

Nagy diák voltam már, de gyermeki
lelkem nem változott. Ha valami
tetszett, úgy tetszett, mint tűznek a fa:
kigyúltam, égtem benne. Ahova
néztem, harmatként fölívott a táj;
felhő árnyéka, szentjánosbogár
lámpása, minden úgy kicsalt, kivitt
magamból, úgy eltűntem a kuvik
hangjában, úgy bujtam a föld alá,
gyorsírásjelek kunkoraivá
úgy átváltoztam, hogy mint remete
éltem csak, vendég, vagy mint annyi se,
a társaim közt. S mert mindez gyanús
lehetett volna - és mert komikus! -
mesterséges józanság súlyait
raktam a figyelmemre: el ne vígy,
parányi szellő!... Így meg, ami nem
én magam voltam, nyűg lett, gyötrelem.

Hát: ami nem?

Az voltam hát, ami nem? Fénybogár
lámpása? Nem. Felhő? Nem. A határ
roppant íve, és gyorsírási jelén -
Együtt lüktettem a föld kerekén
mindennel, ami csak jött, ami csak
belém ütközött, tény és gondolat,
és tény visszája és gondolaté,
s ha füleltem a szellemek felé,
mindnek én súgtam gondolatait,
örvendve, hogy bennem vitatkozik
magával a Mindenség... - De hiszen
valószínűleg mindenki ilyen,
löktem el egy-egy gyanút: én egész
rendes vagyok, szabályos képlet! - És
csak csodálkoztam, mikor valaki
idézte ezt-azt, és hogy én neki
magam mondtam... Óh, Örök Párbeszéd,
mi vagy másnak? Nem-értett töredék.

Házunk barátja

Baudelaire lakónk, házunk barátja lett.
„Mindig búsult?...” - nézte a metszetet
anyám, a költő arcképét; s ha a
lelkeit hívta, ahogy Mamika
vagy Ferenc József, már Baudelaire is ott
volt közöttünk, s ő is türelmesen
koppintgatott - egy: nem; kettő: igen -
sőt nagyon jó válaszokat adott.
Néha én is leültem a kerek
asztalkához. „Kérem a szellemet:
fogom-e verseit fordítani?”
„Fogod!” „S jól?” „Jól!”... Jó ilyet hallani,
ilyen biztatást... Hét év múlva, hogy
kész lett a magyar Baudelaire, nem jutott
eszembe a jóslat... De anyuka
előtt rég szent volt a költő szava:
egy tyúkunk eltűnt, s ő Baudelaire-en át
rögtön lefűlelte a tolvaját!

Mindig újra kezdődött a csata.
„Félsz?” „Nem!” „Dehogynem: csak szégyelled a
gyengeségedet!” - Óh, a hiuság! -
Előbb őt vette cinkosúl a vágy,
a kísértés, vele bátorított,
majd, beletörve, hogy gyáva vagyok,
a vallomással mintegy pajzsomat
szedte le rólam: „Légy hát, aki vagy,
s amit bátran nem, tedd, mint gyáva, tedd
nyugodtan, hisz nem tilt a szégyened!”...
Érted ezt, Lelkem? - Ma már érted! - És
emlékszel még, mennyi új szenvedés,
hány év, mily hosszú előkészület
vállaltatta csak gyönyöreidet,
a testünkéit? Pedig az is a
te szolgád volt: a Kerítő maga
szintén te voltál, te, legfőbb titok:
ami csak vagyok, általad vagyok!

193
Új rokon

Megint Becsen... Új rokon, Halmiból!
Biciklin járt, és ahol épp utól
érte az este, szállást kért s kapott.
Szép, okos fiú, jogász, sakkozott
és gyorsírt. A parasztok életét
tanulmányozta, mondta, a megyét...
Varga Árpádnak hívták, s mostoha-
fia volt Etelkának (aki a
népregéket olyan álmatagon
olvasta nekem egykor, Gyarmaton)...
Féllába később a fronton maradt,
s ő járásbíró lett... Pár nap alatt,
míg nálunk pihent és szórakozott,
nagyon megtetszett... És ősszel, ahogy
hazakerültem, megint valami
új eszközzel próbáltam fejteni
titkot, érteni világot, hazát:
szaglászni kezdtem a statisztikát.

Legtöbbször valami könnyű burok,
láthatatlan fénygolyó borított,
óriási, lebegő buborék;
s nem tudtam róla! Valaha mesék,
kisértetek, boszorkányok, csodák
szótték érzékeny álomanyagát,
de a Mese, egyéb nevek alatt,
továbbra is alkatrészem maradt,
csak most úgy hívták, hogy Művészet és
Világnézet s Legújabb Föltevés,
hogyan Haladás, Modernség, Kritika,
Szabadszerelem, Szociológia,
hogyan Istentagadás, Realitás,
Pozitivizmus...: akadt neve száz
s ezer annak, ami én, mindig én
maradtam, a lelkem-gyártotta fény:
börtönömnek, mit - volt rá, vagy nem, ok -
bármely perc mindig körém csukhatott.

Bármelyik perc: nem tudhattam soha,
mi valóság és mi fantázia
körülöttem: a burok lebegett,
tágult, szűkült, ahogy a képzelet
röpdösött benne: anyagtalanul,
láthatatlan-tapinthatatlanul
gurúlt velem a védő csillogás,
a szakadatlan képhamisítás,
a buborék, a lélek, lépteim
szerint, engedve bármilyen kicsiny
nyomásnak, mozdulatnak, ingatag
hiedelemnek, minden gondolat
lehelletének, s az icipici
sugártörés, amellyel falai
a fényt, kint s bent, eltolták, már olyan
zavart teremtett, hogy mindúntalan
ütköznöm kellett, s nem tudtam, miért:
mást szidtam a tévedéseimért.

Délutáni gyors

Hogy nem vesztem el Bécsben, biztatott,
s úgy kezdtem használni a vonatot,
mint olcsó, házi fuvart. Apa már
főmozdonyvezető volt s Pestre járt,
én meg, főképp nyaranta, minden ok
nélkül, csak azért, mert utazhatok,
fel-felléptem a gyorsra, délután
kettőkor, s a zöld fülke pamlagán
Dosztojevszkijt olvastam, Karcagig,
Kisújszállásig. Akkor egy kicsit
mászkáltam a könyvpavillon körül,
a perronon; (egyszer, véletlenül,
így vettem meg Tóth Árpád kötetét,
a *Lomha gályán*-t;) azután a szép
pesti ellengyors hamar befutott,
s estére séta zárta a napot,
otthon, az erdőn, s vers és szerelem. -
Mégse tetszett sehogy az életem.

197
Utazni!

Utazni! El! El! Csak úgy, céltalan!
Verseket súgott a részeg iram...
„Szállok!”... Leengedtem az ablakot,
s míg sín s kerék szédülten kattogott,
kihajoltam a szélbe. A vonat
eggyé vált velem, s belül mind vadabb
ujjongás vitt, röpített, őrjített:
forgó tájak zsúfolták szememet,
és nem tudtam betelni semmivel,
földdel, virággal és ligeteivel,
bakterházakkal, ringó, suhanó
állomásokkal, mennybemutató
templomtornyokkal: óriás szívet
adott a vágy a magamé helyett
a világot ölelni... Vitt a gyors,
én meg, ahogy a sín üteme szólt,
skandáltam - mit? A semmit. Szavakat.
Végtelen, üres anapesztusokat.

Országok és évezredek

Könyvek, széthurcoltatok a világ
minden részébe! Óh, hány agyon át,
hány lelken át, poklokon-egeken,
hányszor és hová s mily szeszélyesen,
vittetek! Formát és gondolatot,
tükröt élém hányat tartottatok,
s mily sokfélét, mutatni, mennyivel
dúsabb ez az élet, mint az, amely
a külső létben belénk ütközik!
Sokszor csak rosszúl (vagy jól, de alig)
értettem rejtelmes szavaidat,
Szellem, te szent, te szárnyaló, s a nagy
álmokból, melyek országok felett
röpítettek és tűnt évezredek
romjai mögé, néha semmi más
nem maradt, csak egy zavart látomás -
s a betűzést, szöveged fejteni,
hányszor kellett előlről kezdeni!

A teremtett Isten

A könyvtár volt a hazám, édenem. -
Egyetlen, óriási Értelem
sugárzott benne. Amit tér s idő
ezer aggyá, millió szenvedő
ideggé, sorssá tördelt, itt megint
összeállt, és elmondta mind a kint,
el a gyönyört, ami a nyomorúlt
egyén, az élet, a ma és a múlt
lelkén átfutott. Az emberiség
így teremti legújabb Istenét,
a méltót, a végsőt, az igazít,
mialatt magával vitatkozik,
vagy, ha van isten, rajta-kívüli,
saját magát így nyilvánítja ki,
bennünk, általunk - gondoltam - s ijedt
szívvel kerestem jövő helyemet
a szolgálói közt, akik oly nagyok:
szentek, angyalok és arkangyalok.

A Könyv párbajai

A könyvtár is vita volt és csata,
de más, mint a köznapé. Az buta
és hazug: az élők a hasznukat
nevezték Igazságnak, sunyi, vad,
csapdanyitó és bilincscsörgető
érveik mögött zsarnok cél s erő
leselkedett. A Könyv párbajai
másért és másképp folytak, valami
Pontosabb Igazságért. Az tele
volt érdekekkel, és a bandák hite
adta hatalmát. Ez érdektelen,
és túlmutatott a személyeken.
Az rombolta a tekintélyt, de csak
a másik portán, s csukta az agyat,
mikor nyitotta. Itt a Gondolat
maga vizsgálta magát, és szabad
maradt, s ellenfélként is jóbarát...
Óh, hol vagytok, becsületes csaták?!

Szöktem, külföldre, megint, kifelé,
mihelyt lehetett. Hradec Kralové,
ahol a bátyám katonáskodott,
hamarosan értelmes célt adott
a Céltalannak... Ott láttam, milyen
hasznos tolmács lehet két idegen
között egy harmadik nyelv; s amikor
hazakerültem, szégyelltem, hogy oly
csúnya Debrecen, hogy oly elmaradt,
s úgy néztem az alföldi falvakat,
mint aki tudja, mi van Nyugaton...
máskor meg, ha már úgyis vonaton,
rögtönözve elmentem Grácig: a
határ nem volt gát a Monarchia
népei közt!... Ott egy lány segített
megenni - Ágnes - a kenyereket,
a hazait, a szárazat:... igen
rossz koszt járta már, s nem volt egyebem.

202
Elárvulás

Robot és átok lett minden, amit
más rótt rám. Órák s vizsgák nyűgeit
könnyen vettem, de azt már nehezen,
hogy oly szegény, oly szűk az életem,
s még nehezebben, hogy, ha más nem ért,
csatáznom kelljen az igazamért.
Voltunk modernnek négyen vagy öten
s hadszínterünk folyosó, tanterem,
önképzőkör: nemrég még bőszt csaták
közt védtük Verlaine-t és Szekfű Gyulát,
s mikor az egyetem megrótt, nagy
köszöntővel hódoltunk Adynak -
de a lármának hamar vége lett:
félévkor kettes magaviselet
s egyéb ilyesmi... Untatott a harc;
Ady nem felelt, bántott a kudarc:
félrehúzódtam... Dögölj meg, világ!...
Magam voltam már, dacos árvaság.

A Nagyerdőn, hol most a klinikák,
a rejtekeim álltak, dús akác-
cserjék, irtások utóda: oda
húzódtam. Rút, kopasz táj volt, csupa
tönk s tövis, napvert s úttalan; de ha
átvergődtem vállmagas sűrűjén,
homoktisztás várt bent, a közepén,
meg egy belúlról lugassá nyesett,
terebély bokor: zöld árnyként esett
át lombján a fény. Ott, félmeztelen,
sokszor hevertem, könyvön, verseken,
jövőn tűnődve, őserdőn, bolond
istennőkön, elnézve, hogy bolyong
lábam ujján a hangya, s hogy lebeg,
agancsával égne, a tölgyesebb
erdőrész felé a szarvasbogár -
s nem szüntem örvendezni magamon,
hogyan ami tetszik, azzá változom.

A régi játék

Régi játékom volt ez. Mint gyerek,
éreztem már, hogy minden lehetek,
ha akarom. De most akarni se
kellett: a perc unott véletlene
éppúgy rávett, mint a kíváncsiság,
a félelem deleje, vagy a vágy,
vagy a nyíló, repeső képzelet,
hogy a másik, hogy a kettő legyek,
én meg a tárgyak, én meg az, ami
foglalkoztatott. Tavasz rügyei
bujtak az ágból? - már bodorodott
zöld húsból a bimbó! És ahogy
tetszett néha, mily tárház tündökölt
bennem, mily élet, mily zsúfolt tükör,
sokszor úgy féltem, hogy nekem talán
nincs is egyéniségem! Tétován
néztem szét: színház vagyok, tarkaság,
de nem üres-e nélküled, Világ?

205
Szégyen

Ha rámjött (szelíd nyavalyatörés
vagy ideggörcs) ez a bűvölet, és
más is volt jelen, bezártam magam.
Ezért lettem lányok előtt olyan
félszeg: titkoltam, ami szoritott,
s noha úgy fájt, mégis boldogított:
resteltem a nagy érzést, komikus
kiszolgáltatottságomat, a hús
vágyait, bűnét, az izgalmat, a
bizonytalanságot, az ostoba
kényszert, a cselekvést, a vereség
előlegezett kínját, szégyenét:
úgy resteltem, hogy még egy parti sakk
is vacogtatta a fogaimat:
úgy szégyeltem minden személyeset,
lelkendezőt, imbolygót, kéteset -
úgy szégyeltem, hogy... költő lettem, és
életem ma is gyerekeskedés.

De ha nem látták, vagy ha szeretett,
aki látta a kényszereimet,
aki előtt nem szégyelltem magam,
az előtt sose titkoltam, hogyan
kábít, mennyire szétszed a világ:
mennyire szűkül, szédül s hogy hal át
tudatom a tárgyakba, második
személyekbe, mily ősi-primitív
áram visz, sodor ma is, éppen úgy,
mint amikor még sárkány, szél, vasút
voltam, vagy, később, napfényes határ,
tücsökdal, csillag és szarvasbogár,
minden, ami megtetszett - az előtt
ma se titok, hányszor szétrepülök
a semmibe - merevül a szemem,
szívem lassul - és üres testemen
hogy zúg át oly istenek gyönyöre,
akiknek a Megszűnt Én a neve.

Elmulasztott ébredés

Bujj, bujj, zöld ág!... Csak sóvárogtam... A
játék komoly volt: rácsa, kapuja
csillant, nyílt, aztán valahogy megint
eltűnt mindig a tükkelabirint
mögött a boldog Kert, az Édené,
ahová, jövőm kincsei közé,
úgy vágytam legalább belesni már...
Bujj, bujj, zöld ág!... - dudoltam - aki vár,
ami ott vár, az arany alma, a
tündér s a többi áhított csoda
ébredjen végre és ébresszen: óh,
túlhosszú álom, mutasd a való
gyönyörét, Csipkerózsát!... Oly közel
volt a titok, hogy nem hihettem el:
oly közel a Kert, hogy boldogtalan
kételyem maga zárta csak utam...
Bujj, bujj, zöld ág, nyisd, rózsám, váradat!
- Fent volt, s én vártam, hogy keljen a Nap!

S ha igérném, hogy ma odamegyek?
- Számolni kezdeném a percekét.
Örülnél? Hogy örülnél? Mennyire?
- Ha szeretsz, szíved megszakad bele.
S ha mégse lehet, ha nem leszek ott?
- Füst s láng bennem is együtt kavarog.
Képzeld: máris zörgetem bokrodat!
- Nem mozdulok, el ne riasszalak!
Szép az a lugas, az a friss gyepl-ág?
- Nap! zöld árny! tücskök! ezüst éjszakák!
Mit mond majd az első tekinteted?
- Hogy eddig csak hazudni mert neked.
Szegény fiú, féltél tőlem, ugye?
- Félelmes az isten ígézete!
Utad leszek tőle a föld felé.
- Az vagy, ígélet, minden gyönyöré!
Várj! Ma! Talán! Én se tudom, mi lesz...
- Még a boldogság is rettenetes!

Folyton töprengtem. Száz színt tükrözött
minden gondolat; s vele, benne nőtt
az igazság igénye. Szellemem
ugyanekkor célt kívánt. Könyveken,
elméleteken rágtam át magam
hogy értsem végre, tudjam, pontosan,
az érthetőt, tudhatót. De amit
megláttam, a bőrét, a bőreit
cserélte folyton, s új nevek alatt
értelme a megúnt titok maradt;
úgyhogy amikor a Matériát
kezdtem tisztelni, ez már bosszuvágy
volt a kétely tétlen kincsei és
dac, a szegény test daca, tüntetés
a túlsok lélek ellen, büszke düh:
a szellem fogott vele keserű
ostort magára, lángolt, prédikált:
hasznot követelt és terrorizált.

A Túlvilág, melyet hessenteni
igyekeztem, átvilágítani,
hogy szétrebbenjen, leleplezni, hogy
csak kép és árny, foszlott, ingadozott
s eltűnt, az Első Mitológia,
a papi, s én majdnem rösteltem a
túlgyors diadalt, hogy az Isten oly
könnyen meghátrált. Ésszerű, komoly
világ vett körül. Eleinte csak
mi laktuk, ketten, Én és az Anyag;
de az Anyag tulajdonságai
és a lélektan istennélküli
nevek alatt éppoly hamar megint
visszahoztak mindent, s lett újra Kint,
lett újra Bent, lett metafizika
és térdhajtás - csak hogy most rögtön a
bőrömön túl kezdődött, igen, ott
kezdődött már Túlvilág és Titok.

Sóváran néztem a primitívek
boldogságát s az egykönyvűeket,
de, tudtam bár és jól tudtam, merev
szabály szerint, működő képletet
anyagra, fejlődésre, bármire,
az osztatlan szabadságot sose
kívántam úgy, mint akkor. Valahogy
ösztöneim ellen acsarkodott
bennem az ész, azok meg ellene:
így aztán, mikor a dolgok szíve
hívott döntésre, kivételeket
állítgattam fel, pót-tételeket,
szerettem így, érveltem úgy, csupa
ellentmondás és csupa logika:
láttam, mi tud csak erőt adni, de
az árába nem nyughattam bele
s lelkem, mert győznie nem sikerült,
végleg a költészetbe menekült.

Készséges halhatatlanok

Voltak nem-földi barátaim. A többiek, osztálytársaim, csupa élő, halandó fiú volt, tehát kényeskedő és önző társaság: nem rendelkeztem velük... Azokat ellenben, a halhatatlanokat, hívnom se kellett s jöttek; (bár, igaz, többnyire csak a félvérek, meg az alsóbbrendűek, Pán és a Faunok)... A Nagyerdőn át patás Kentaurok kísérték Pallagra, s egy Őzike (utóbbi oly szép, hogy csak hitrege, csak az lehetett!); a fákból Dryád bujt elő; s a Párkák zord hármását, Klothót és Lacheziszt és Atroposzt, naponta láttam: Kalypszót viszont csak képeken, úgy szerettem bele... Kalypszó: nem gyönyörű a neve?

Később barbárok is vonzottak. Úgy
megszerettem például Enkidut,
a babiloni vadembert, ahogy
Prometheust és a Ciklopokat. Ott
voltam a réten, mikor a nemes
király, másik barátom, Gilgames,
elibe küldte a Városi Nőt,
hogy még kint, Uruk falai előtt,
megrontsa a hőst. Tudtam, hogy mese,
de egész sorsát átéltem vele:
nehéz erejét, a gyermeki agy
bámész mozgását, nagy szíve riadt
döngését; mint ő, értettem a fák,
állatok és a szellemek szavát;
s mikor kikeltünk a nő hatnapos
kapcsából, mint ő, az én mámoros
lelkem is szégyenkezve zokogott:
elhúzódtak tőlünk az állatok.

214
Kalypszó

Kalypszó istennő volt. „Rejtelek!”,
„Titkollak!”, súgta és ez lehetett,
ez az ígélet a nevében a
legfőbb varázs: a Szerelem maga
vállalt, s biztatott, hogy nem árul el.
Egybe is kötöttem mindenkivel,
aki nő volt, szép s ismeretlen. Óh,
hány sugár szótt, s hányat te, ragyogó
káprázatom! Ha a Nemzetiben
új csillag tűnt fel, dobbant a szívem:
mint te, az is csak név volt, pusztán név,
de, hogy nem láttam, a tény épp elég
ürügy eggyé-álmodni teveled,
hiszen téged sem ismerhettelek,
mégis szerettél... Kalypszó, Titok,
óh, szüntelen játék, te, álmodott,
ma is te vagy a szövetségesem:
szégyelek élni... Rejts el, Rejtelem!

Gilgamesék kőbeírt eposzát
a Nagyerdőn olvastam... A királyt
azért szerettem meg, mert Enkidut
szerette s úgy siratta!... Sok hazug
ábránd után vad vigasz lett ez a
vigasztalan, teljes tragédia,
és roppant tárház nyílt elém vele,
a Szentírások Népköltészete,
képzelet, amely nem kívánt hitet,
a szörnyeiben mosolygó Kelet.
És ez egészen enyém volt, enyém,
teljes Igazság, mert csak Költemény,
mert fürkész, mert érdeknélküli és
mert oly sötét. Valahogy az egész,
ahogy én, még emberelőtti volt,
s hangjában oly szörnyű-fekete-zord,
mint egy még-régibb s nem-szent biblia.
Az is volt, Ősök Ősének szava.

Míg Enkidu élt: keze a kezem,
szíve a szívem! Az érzékiség
csömörében egy vadbika tökét,
ahogy kivágta, forrón, véresen
csapta bele az égi Szerelem
arcába. (Óh, énbennem is milyen
dühök gyúltak már!) És a szörnyű hős
mily könnyen sírt (akár én!); és erős
testét (mint otthon húgomat a láz)
hogyan megszállta a lassú sorvadás:
nagyon a rokonom volt!... Mamika
módján (egy lyukon át) hallotta a
sírok lakóit, s férges álmai
jöttek. - De, jaj, mikor már ő beszélt
a föld alól, s csak sírt, nem mondva, mért:
csak akkor hittünk, borzadva, neki,
és kirohantunk - van-e még remény? -
a sivatagba, Gilgames meg én.

Nap szólt: „Kik vagytok, csont-bőr vándorok?”
A hideg éj: „Fogatok nem vacog?”
Száz tüske: „Nem fáj?” Vad kövek: „Hova?”
Förgeteg évek: „Megállás soha?”
S mind együtt: „Arcotok szél cserzi ki,
térdetek mint a teve térdei,
mért futtok, férges hús, ti, szomorú
lelkek, mi rém űz, milyen iszonyú?”
És mi feleltünk: „Lelkek, vándorok,
hogyne vacognánk, sebző ostorok
hogyne vernének, napfény, jégeső
hogyne cserzene, szúrna tüske, kő,
hogyne futnánk, s mint teve térdei
hogyne volnánk, vagy mint föld férgei,
hogyne futnók a Rémet, Iszonyút,
mikor láttuk meghalni Enkidut!”
„Ezért futtok?” „Előle!” „S még miért?”
„Futunk, ha van, az Örök Életért!”

218
Verkli

Közben háború és hétköznapiok.
Könyvek. Szerelem. A verkli forog.
Könyvek. És tavasz. Hajnalka beteg.
Erősebb minuszos szemüveget
rendel az orvos. Nyár Tiszabecsen.
Béber bevonul. S megint szerelem.
S to glükümálon, és kórházvonalat.
Egy ápolónő ópiumot ad.
S könyvek megint, Peer Gynt, és új mozik,
s a sötétben két szem találkozik,
s őszi hold kél, szívek zűrzavara,
s óh, égő avar esti illata!
Aztán Soracte stet nive candidum.
S varjú mondja: Kár, s ágyú bögi: Bum!
S könyvek, szerelem és könyvek megint,
és verkli bent és verkli odakint...
S Hang kérdi: „Hol vagy, végső értelem?”
S felel: „Túl az Égverő Hegyeken!”

A Halál Tengere

Égverő Hegyek. Lent szűk alagút.
Ott találtuk Szidari Szabitut.
Gilgames szólt: „Istennő, átjutok?
S ott mi vár?” „Menj: hét év, és megtudod!”
Zegzugos, sötét akna nyílt elénk.
Mentünk. Egy év kioltotta a fényt.
Mentünk. Mindenütt egyforma sötét.
Éj, csönd. És elmúlt a második év.
Mentünk. Mindenütt egyforma sötét.
Éj, csönd, más semmi. A harmadik év.
Mentünk. Mindenütt egyforma sötét.
Éj, csönd, más semmi. A negyedik év.
Mentünk. Mindenütt egyforma sötét.
Éj, csönd, más semmi. Az ötödik év.
Mentünk. Nagymessze az akna sötét
végén fénypont gyúlt. A hatodik év.
Mentünk. Hét év. Kiléptünk! - És, ime,
előttünk állt a Halál Tengere.

220
Ébredés

A világ döglött. Mért? Ki így, ki úgy
magyarázta. Nyolcadikos fiúk,
hetedikesek álltak a sor alá.
Igyekeztem nem gondolni reá,
hogy engem is érhet baj, valami.
Már az olasz frontról jött meg Zoli,
ifjú zászlós; aludt, alig beszélt;
végigolvasta a *Vanity Fair*-t:
„Kitűnő!”, mondta, és ment, vissza. Oly
szófukar lett, oly egykedvű-komoly,
hogy ijesztett. Mit vártam? A csodát,
a hírt, hogy mindez agyrém, butaság:
háború nincs, nem is volt, nem igaz!
Rémálom? Óh, én jól tudtam, mi az:
majd felébredünk!... Nekem más, Ady
s Babits volt fontos, és nem a hadi
érettségi... No de ébredtem is:
kezemben puska, a ruhám *komisz*!

Csakhogy jutalmul

Akkor ijedtem meg csak igazán!
Tündérálom lett, bármi rakta rám
addig a bilincseit; mert ez, ez,
ez a robot, ez a rettenetes
- éreztem - ez a vég. Mint számüzött
esengtem vissza, és könnyek között,
könyveimhez, az osztályba, haza,
de legfőképen Dienes Kata
szobájába. Aztán, átkozva, hogy
itt csak egy segít, az, hogyha tudok,
tanúlni kezdtem... S kínod segített,
kényszer-dac, te, te kétségbeesett:
lebírtál börtönt, poklot, ördögöt,
s rangelsőként végezted hatvanöt
önkéntes közt a tiszti iskolát,
csakhogy jutalmul tíz perccel tovább
láthasd naponta még, akit szeretsz,
Szabó Lőrinc hadapród tizedes!

Be más lélek volnék ma, ha, amit
annyiszor megálmodtam, fényeit
benned is gyújtva átsap elbűvölt
testünkön az a láng, mely a gyönyört,
megosztva, csak növeli! Át, igen,
és akkor! Ha rögtön a végtelen
békét adja, vágy, lelkipurdalás,
sőt semmi helyett a teljes varázst
adja a boldog első szerelem!...
Tavasza üdve, valóság: szüntelen
azt siratom!... S te, te csak alkalom
lettél a veszteségre: én tudom
talán a legkevésbé, ki-mi vagy:
káprázatom voltál csak, s mialatt
szóttelek, el is eresztettelek:
te akartad így, s így lett a neved,
s ami lehettél volna valaha,
így lett lassan mind Semmi és Soha.

Mit szóltam volna?

Vajon mit szóltam volna, ha tudom,
hogy kik kísérnek majd az utamon,
s kik maradnak el? Hittem volna, ha
rámutat egy kéz egy kis falura,
hogy ott egy lány, már asszony, s gyermekem
attól lesz, kettő? S hogy, amit sosem
vettem, vehettem egész komolyan,
van tündér és királylány, csakugyan?
Hol voltak? S hol ti, drága többiek,
kik szerettek, akiket szeretek,
mik voltatok és mit csináltatok,
amikor én még dehogy rajtatok,
csak álmokon tünődtem? Még kivel,
s mint szél a hímport, hova visz, kever
röpítő sorsunk? És mi lesz a vég?...
Tücsökdaltól szárnyal a nyári rét
és megint virít... Virágok, szivek,
bocsássátok meg az életemet!

Mi voltam? A szivacs szomja. Nehéz
vonzásuk álma. Vagy emléke? Kész
elmélet, mely, ragasztott szárnyait
zuhanni látva csak csodálkozik.
Bizonytalanság, s düh miatta, dac;
befelé sajgó, szüntelen panasz:
kagyló-lélek, melynek kérge ha volt,
héja, legfeljebb kölcsön. A legutóbb
olvasott könyv óriás szavai
és törpe tapasztalat. Piaci
kofák között szokrateszi vita
s megfutamodás: a tett undora.
Sok félreértés és még több magány.
A kétely merengése önmagán
s a világon. És gyönyörvág, melyet
bő vér szít és még bővebb képzelet,
majd önvád tapos. Mi voltam? Ez, és
ez már kereszt és megfeszítettetés.

Legnagyobb szomorúság, csak a te
mérgeid üdítettek. Gyász-zene,
saját kínodba némuló, veled
szállt csak gyötört szívemre enyhület,
tragédiák, külső feketeség,
csak ti földtétek el a magamét,
csak te, csak ti - valami Végzetet
akarhattam, azt hiszem, veletek
rettenteni, észretéríteni,
megbélyegezni, talán Őt, aki
(bár létét is tagadtam) szüntelen
játszott, iszonyú partner, ellenem:
így vitt pokolba minden égi út,
így lettem én is egyre iszonyúbb:
csak sírni volt lelkemnek ereje,
s a cselekvést rágalmaztam vele,
így büntetve saját eszeveszett
gyöngeségemet s - tán - önzésemet.

V.
BUDAPEST
EMBER ÉS VILÁG
1918-1947

226
Budapest

November-éj, 18 ősze. A
mundér még rajtam. No de most hova?
Eddig a vonat tudta célomat:
„Pest, Pest!”, s hozott. De most?! A kapukat
zárták mögöttem, s rossz volt a magány,
ahogy ott, legfelső lépcsőfokán
a Keletinek, álltam s néztem a
nagy Baross-tér holdhideg palota-
sorait: sehol egyetlen rokon!
Egy koffer könyv volt minden csomagom,
meg egy kenyér, anyám sütötte még
Debrecenben. S ez itt Pest. Szörnyűség
mégis, így, vakon nekivágni a
világnak, pénztelenül, tétova
ábrándok után! Mint hangos bilincs,
gúnyolt a szabadságom. Vissza? Nincs -
csak oda nincs út! De hát hova van?
Sehova? Mindegy: nem hagyom magam!

A Mozdonyfűtők Otthonában

Végre eszembe jutott valami,
a Mozdonyfűtők Otthona: az is
vasutas dolog, talán befogad.
„Mostanság, a sok küldöttség miatt”,
mondta a gondnok, „nincs helyünk, de ha
megfelelne a gyűlési szoba...”
Megfelelt, meg! Zöldposztós asztalon,
hanyattfekve, párnám a kofferom,
vacogtam át az első éjszakát,
tűnődve, hogy lesz, mint lesz ez tovább:
kint egy-egy teherautó robogott,
matrózda zendült, sortűz ropogott,
később úszni kezdett az emelet,
asztalom repült a város felett,
álmodtam, felriadtam és megint
tovább lebegtem... Aztán odakint
hangos jóreggelt kívánt valaki...
S én mentem Pestet meghódítani.

Házak, házak. Paloták. Esti fény.
Mégiscsak messziről jöhettek én.
Házak, paloták, palotasorok,
de szépek, de kevélyek voltatok!
Házak, paloták, kövek, ti kövek,
csak nem akart megnyilni szívetek.
Házak, megint paloták, éji fény.
Sokat hányódott még a jövevény.
Házak, paloták, palotasorok,
mint kőhegylánc, olyanok voltatok.
Kőhegyláncokban kevély köszivek,
be mást vártam valaha tőletek!
Házak, paloták, rőt hajnali fény.
Napba nézett a fáradt jövevény,
s házak, paloták, palotasorok,
láng villant akkor, szörny jel rajtatok:
romokat láttam, sujtó tüzeket,
tornyaitokon az ítéletet!

Széthullott világ

Rút volt, pokol, Kettő az Egy Világ.
Én meg ő: harctér. Ellenség s barát.
Égen és földön összetört a rend.
A Nap hajnalban most is megjelent,
mennyei örült, robotos balek,
és dolgozott, mert mást nem tehetett,
de énhozzám már alig volt köze.
Öt emelet mélységben, fekete
lichthófra nyílt a szobám; s ablaka,
csak tenyérnyi, az se volt... Ennyi a
jussom? Mit nem még?! Amit kikaparsz
a szemétdomb jövőből!... Csak a dac
tartotta bennem a lelket, meg a
vers és a nők reménye-iszonya,
a nők az utcán, a mozik előtt,
az egyetemen, a vers és a nők:
őket csodálva, bennük, rajtuk át,
szép volt, Isten volt, Egy Volt a Világ.

Időnkint - soká - megtiszteltetés
volt így is, hogy Pesten lehetek, és
hogyan befogadnak; hogy láthatom a
Lánchídról, a Várhegyről a Duna
két partját, a fény-Babilont; amott
a Citadellát... Este a hajók
úgy ragyogtak a vízen, mint maga
a kettőzött Ezeregyéjszaka,
s a tény, hogy vannak, s a szó, hogy „kajüt”,
megrészegített: mintha mindenütt
lettem volna már (csak mert lehetek!),
szigetek, pálmák, távol tengerek
úsztak körém: ím, felnőttem voltam, és
ez az óriás rangemelkedés
a világot, végre, s most igazán,
elém nyitotta... s mintha citerám
lett volna, zengtek szélvész-álmaim
az Erzsébet-híd acélhúrjain!

231
Emberek

Emberek, hangyák, jöttek-mentek, a
kő-erdő állatai, a puha,
érzékeny hús, kínoké s gyönyöré,
millió ember, a nagyvárosé,
millió ember, s mint én, mind olyan
vagy olyasféle... Biztonságosan
jártam-keltem már köztük, hisz ahol
annyi bírja, ott az élet, a Boly,
nekem is csak tartogat valamit!
S bámultam a közösség műveit,
a szervezetét: mennyi mozdulat
kell, szükség és érdek összhangja, csak
ahhoz is, hogy egy ablak meglegyen
s a helyén legyen! Pedig hány s milyen
erő- és ész-üzem, új s régi, állt,
pulzált köröttem, s milyen komplikált:
mászkáltam az utcákon, s repeső
szárnyakon emelt a részeg jövő.

Verlaine a szemináriumban

Jancsi: „Oh triste, triste était mon âme...”,
s rögtön: „À cause, à cause d’une femme”,
vágta rá a fél-szeminárium.
Verlaine-t boncoltuk. Rajtam, új fiún,
mázsás félszecség: tudtam bár, amit
Erika, Júlia, Erzsike, Judit
vagy Bátyuska (kinek Szibériát
idézték hars „harasó”-i); de hát
nagyon alföldi volt a francia
kiejtésem. „Oh triste...” Valaki a
fordítását mutatta. „Csodaszép!”,
tapsolt a lányhad, „ugye?” „Nem elég...”,
böktém ki én. „Tessék, kolléga úr?”
„Ez így még nem elég jó magyarul,”
„S hogy jó?” „Óh, lelkem, mennyi bánat ért,”
kezdtém: „egy asszonyért, egy asszonyért,”
s végigmondtam... Csönd lett, csodálkozó.
S Bátyuska hozzám lépett: „Harasó!”

Versek égtek a zsebemben. Ez, az
láta már őket, ifjúság, s igaz,
hogyan tetszettek, de én féltem. „Csak a
Nyugatba, kolléga úr!” „Csak oda!”,
bólintottam. „Harasó! Öregem,
boldogan közlik: Babits maga sem
rímél különbül!” Édes szédület
volt a reménység, megkönnyebbedett
bennem egy percre szorongó szívem,
de utána titkon keservesen
káromkodtam: az istenit, ezek,
ezek is hozzá kényszerítenek,
az egyetlenhez! Babits s a Nyugat!
Adtam volna bár alább néhanap,
szívem csak hozzá húzott. Hetekig
lestem az iroda ablakait:
százszor indultam, és... Én? Oda? Föl? -
Százszor menekültem a cél elől.

234
Pokol

Mitől féltem? A vizsgától. Amit
veszthetek, attól. Hátha letörik
szegény kis szárnyam? Hogy csalódní ne
kelljen, mindig szerényre, kicsire
srófoltam a lángom, de ez csak a
rejtekezés ijedt mozdulata
lehetett, hisz, mihelyt egy kis szelet
kapott, a parázs vad lobot vetett,
ijesztőt, telhetetlent. Ahogy a
testi vágy egykor, úgy dúlt a csata
bennem, a sóvár kishitűeké,
úgy vitt most a szerkesztőség felé:
„Félsz?” Nem! „Dehogynem: csak szégyelled a
gyöngeségedet!” Éppoly tétova
voltam most is, s ahogy, mint lelki rom,
vacogtam a Vilmos császár uton,
megváltás volt, ha simulva, puhán,
kivitt poklomból egy-egy utcalány.

Óh, izgalmak rokonsága! Vakít
a roppant hő, olvadt anyagait
keveri benne, ércet, salakot
együtt lazít a legfőbb láz, s ahogy
a napban a szárnyrakelt elemek,
test s lélek egy káprázatban lebeg,
testben-lélekben egy isten. Soha
nem tudtam én, később se, micsoda
erők fújtak rám, s vittek, tollpihét,
és hogy annyit magyarázkodtam, épp
a zavar tette, a rémület, a
csodálkozás: az Egy alázata
a sokba, szennybe, le, s a Szellemé,
s az ő kiváltsága az ég felé
röppenni megint, tisztán, fényesen,
hogyan keveredjék a fenn és a lenn:
szent minden csók és minden örület,
ha végtelen vágy tölti a szívet.

236
Őszes úr

Zerkovitzné, szép, magas, barna nő,
boldogan újságolta: „Kitűnő
lakása lesz, tanár úr!” Pár hete
tanítottam két fiát. „Tudja-e,”
folytatta, „ki volt az az őszes úr,
aki a minap Önt oly ravaszúl
kivallatta?” „Ravaszúl? Engem? Ő?”
„Jó barátunk; bornagykereskedő,
mint az uram.” „No de hogy vallasott?”
„Beszéltek, s Ön észre sem vette, hogy
Graf átröntgenezte!... Graf a neve.”
Éreztem, hogy pirulok. „Nagy hire
van a szakmában, európai!
Ön tetszett neki. S azt kérdezteti:
nem költözne-e hozzá? Öt szoba,
egy az Öné...” „És a bér? Mennyi a...?”
„Ugyan! Gráfék oly...” - Karácsony után
így lett lakásom; s nevelőapám.

237
Új lakás

Szörösen, álmos medve, s katonaköpenyben, másztam fel Gráfékhoz. A háziasszony (Frau Mali: bécsiek voltak ugyanis) elszörnyedt. Ha egy vándorcigány; de hát egyetemi hallgató! Vagy nem?... Én meg valami tündérvárat véltem zendülni a szobákban, forgót, s szemem a kacsalábat kereste már... Fegyelmezett csöndben két szobalány segédkezett kipakolni árva kofferemet: egy ing, három harisnya, két gatyá került át a szekrénybe, könyv s füzet viszont vagy száz... Magamra hagytak... A radiátorból ömlött a meleg, bakancsom szőnyegen süppedezett, parkett, lámpák... Így, mintha fellegek!... Hogy ébredtem, másnap dél lehetett.

238
Új világ

Szívem dobbant: dicsőbb kort nyit a nap;
s melyért annyi hő kebel megszakadt,
jön a nagy perc, az íge testet ölt!
Óriás perc: föl, csillagokba tört
a káprázatom! Új jelvényeket
árultak; majd az angyali sereg
szétozslott. Bolt nyílt. A mozik tele.
Zúgott, szürkélt az élet üzeme,
de bennem robbant hit, szó, fény, plakát:
óriás nap ez, itt az új világ!
„Ez? Ez csak polgári forradalom!”,
hűtött le egy kolléga a köruton.
„Mi történt ma?” - ráért, hazakisért -;
„Néhány szó és állás helyet cserélt!...”
Otthon meg Graf: „Új kor? Új kor a jó
termelés, elosztás. A többi: szó...!”
Megborzadtam. Valóság, mi lehetsz?
Gyerek vagyok? Nem értek semmihez?!

Egy nap végül fent ültem a Nyugat
előszobájában. Az iszonyat
alig enyhült, noha percekre már
jártam itt, egy hete, s Babits Mihály
azt mondta: jöjjenek ma a válaszáért.
Nehéz hét volt, és rettentő a tét:
az egész jövő, az önbecsülés,
a remény, hogy leszek valaki, és
kiküzdöm kis helyem a nap alatt.
S még nehezebb e hosszú pillanat,
a döntés. Vártam. Mint öreg szemét,
könyvek porlódtak, papír, szanaszét
lócán, állványon, a folyóirat
kötegei, szétesve s a falak
mentén, mindenütt. Bent léptek. Ez Ő?
Ajtó nyílt: „Tessék, a következő!”,
mondta egy hang. Mint a végzet felé,
indultam, be, a szerkesztő elé.

„Akkor hát szerdán...”

Agyam forrt. Alig láttam Babitsot,
alig hallottam. Helyet mutatott.
Azután: „Kérem, jók a versei!”
(Egy hang: mit mondtam?!) „Jók. Közölheti
bármely lap, s Ön se vall szégyent vele.”
„Bármely?” Hogy nyílt a remény szárnya! De:
„Bármely más!”, mondta ő s elhallgatott.
„Vagyis a Nyugat...?” „Hát, a Nyugatot
még nem gondolnám.” Szédítő öröm
zuhant ájulni. „Ha jól sejtem, Ön
most töri bentről a héját.” „Tehát?”
„Érni kell, várni.” A költő felállt.
Én már nem éltem. S az ajtóban: „A
formát érzi, de ez még iskola;
bár a legjobb” - a hang idegesen
objektív volt. (Harasó, öregem!
Harasó?) S végül megint az övé:
„Akkor hát szerdán, nálam, öt felé.”

A menny kizárt. Vissza a földre. Le.
Lépcsőház, utca. Vége! Fekete
nyugalom szállt meg. Nem közöl: marad
az egyetem. Hány óra? Vége! Hat?
Már hat? Mentem a menzára. De hisz
ötkor ültünk le! Hang mozdult. Hogy is,
hogyan volt? Mintha száz éve! Nem közöl,
ő mondta, s ime, a mennyei kör
pokolkört zárt! Mégis, hogy volt tovább?
Még négy év, és mint a többi diák,
tanár leszek. Hang megint. No, de ha...
Bátyuska várt, Tauszkiék, Erika,
csajkák csörögtek. S ekkor, az övé:
„Akkor hát szerdán, nálam, öt felé,”
a hang tisztán átcsendült agyamon.
„Voltál nála?” Pontosan, józanon
beszámoltam. Bátyuska kacagott:
„Harasó! Hölgyek, Lőrinc befutott!”

Szerdán, nála. Reviczky utca 7.
Sziget nem volt oly magas soha még,
mint az a műhely, a könyvtárszoba,
az agglegényé. Tegnap inasa,
az se Babitsnak, ma meg gyermeke,
szellemvilágba repültem vele,
s mikor bort nyitott és pertut ivott,
úgy éreztem, a tündöklő Napot
tűzi mellemre. Az élményt meg a
formát tárgyaltuk, Goethét, francia,
görög lírát (látta: értem), latint,
(már szinte munkatársa) és megint
Villont, Európát. „Az angolokat
meg kell ismerned!” És sírva fakadt
Georgén: „Mert szép!” Oly sok, oly nagy, oly
fény, oly láng volt, hogy, búcsúzva, mikor
„S te mi akarsz lenni?”, kérdezte, csak
kápráztam, szent vágy: „Még több, mint Te vagy!”

243
Babits

Mit láttam benned? Hőst, szentet, királyt.
Mit láttál bennem? Rendetlen szabályt.
Mit láttam benned? Magam végzetét.
Mit láttál bennem? Egy út kezdetét.
Mit benned én? Gyászt, magányt, titkokat.
Mit bennem te? Dacot és szitkokat.
Aztán, mit én? Jövőm rémálmait.
S te? Egy torzonborz állat vágyait.
Én? Istent, akit meg kell váltani.
Te? Hogy jönnek a pokol zászlai.
S később? Hogy az ellenség én vagyok?
S én? Azt, akit soha el nem hagyok.
Te, tíz év múlva? - Tán mégis fiad?
S én, húsz év múlva? Láss már, égi Vak!
S húsz év múlva, te? Nincs mit tenni, kár.
Húsz év múlva, én? Nincs mit tenni, fáj!
S a legvégén, te? Így rendeltetett.
S én, ma s mindig? Nincs senkim kívüléd.

244
Angol líra

Wilde a legkönnyebb - szólt egy délelőtt
mesterem, és mindegyikünk ledőlt
a díványára, majd, egy órai
nyelvtan után, rögtön fordítani
kezdtek a *Happy Prince*-et. Persze a
kiejtéssel baj volt: Babits maga
se tudta jól. „Ügylátszik, hagyomány
Arany óta” - mondta nevetve - „hogya
magyar költőnek néma tudomány
maradjon Shakespeare nyelve!...” A napot
Swinburne zárta s Browning-izelitő...
Így telt el egy hét, hetven óra: - ő
fordított, s magyarázott, szemem át,
vagy egyszerűen cé-re cserélve át
a zöngés *th*-t... Furcsán, egyénien
skandált és mégis tökéletesen...
S végül: „Most aztán vágj magad neki:
van itt lírikus tíz is, goethei!”

245
Két év

Aztán?... Nem érnék végére soha...
A két év vele, két év nála!... A
Kommün után hozzá költöztem, és
napra-nap láttam, mennyi szenvedés,
egyéni rém és politikai
perzselte-dúlta lelke isteni
épületét... Két év latin-görög
álomban szállt el, gyötrelmek között
s gyönyörökben, melyektől fél a szó:
szent Uránia s pogány Erató
két éve volt ez, gyónó szavaké,
ömlő vizeké, szűrő tavaké,
bolond árnyaké, kristály elveké,
hús-vér szárnyaké, őrült terveké:
közösség volt, még egyszer amilyet
élni szív s agy szent is hiába esd,
s ütött mégis, ütött oly sebeket,
amelyeket csak két halál hegeszt.

Rendetlen ifjúság

De ellenkeztem is, bolond fiú.
Amilyen szép volt, olyan szomorú
a túlvilágod és oly idegen.
Engem körülizzott a szerelem,
s vágytál te is, csak féltél: szellemek
földi éhe a legkegyetlenebb...
Tizenöt évvel idősebb barát,
a rendetlen és vonzó ifjúság
lehettem számodra. Szerettelek,
de már tudtam, nem maradok veled:
mialatt a szent filozófia
kapuit nyitogattad, engem a
faunok, Pán, sörényes kentaurok
s meztelen nők őrtüze csábított:
szemem sóváran tapadt még reád,
de, túl rajtad, erdei cimborák
zendítették bakszagú ünnepük,
s én részegen kurjongattam velük.

247
Centrál

A Centrál, modern akadémia,
pezsgett, forrt. A költők törzsasztala
rég befogadott. Zsiga bácsi, Tóth,
Schöpflin, Király György, Trostler s aki volt
tudós és író, öt és nyolc között
mind odagyűlt. Vers-börze működött,
és lexikongyár; Mikes sakkozott,
Babits korrigált; Elzevirt hozott
Kner Gyomárról; Karinthy vitte új
feleségét; Heinrich, az öregúr,
csepülte a konzervatívokat;
Táltos hümmögött, kis Káldor szaladt
Meredithet lekötni; pletyka, pénz
s száz terv lengett a szivarfüstben; és
hogyan túlvoltunk Shakespeare Szonettjein
(s Horváth Henrik új kecskerímein),
Mihály kocogott: „Főúr, fizetek!” -
S mentünk, nézni detektívfilmeket.

248
Mikes

Az ellenpólus volt a Doktor Úr,
Mikes Lajos. Fáradhatatlanul
hozta aktatáskáját: „No, mi baj?”,
s csak ősz bajusza, az ősz kefehaj
s a hulló szemhéj a kék szem fölött
mutatta: sok van éve mögött.
Táskájából könyv, szótár, kézirat,
pénz, vers, szerződés százféle dagadt,
mások ügyei. Gúnya szeliden
hízott modern nagyképűségeken
(rajtunk)... Ő lett, Kunfi s Berinkey
barátja, az apósom... „Fiai”
később, nyolc-tíz fiatal óriás,
mint apjukra néztek rá: a tudást
és a szívet, a föltétlen szabad
szellemet, a drasztikus-igazat
csodáltuk benne, s mindenekelőtt
- holdkórosak - a nyugodt tetterőt.

És azután, mi történt azután? -
Elmondtam már. Aki kíváncsi rám,
iktassa be nyolc verseskönyvemet,
iktassa most ide, és eleget
megtud rólam... Bár csupa töredék,
ami tölti a költők kötetét,
és véletlen: azt őrzi csak, amit
sikerül eldadogni, valamit
az Álomból... Én a kíváncsi ész
s a szerelem álmát dadogtam, és
ami már nem én voltam, ami csak
részemmé vált, az akadályokat,
az ébrenlétet. - Óh, csak élni ne
kellene az élethez! - Remete
voltam mindig köztetek, emberek,
nem értettelek, nem értettetek:
magát nézi, aki kíváncsi rám...
S Isten tudja, mi jön még ezután.

Szökevény léghajós

Mióta Pesten éltem, Debrecen
alig érdekelt. Első szerelem?
Kopott az emlék; s még feszélyezett,
hisz úgy éreztem, vereségemet
tartotta nyilván. Hajnalka hugom
örökölte könyveimet; nagyon
sokat köhögött. Csak ő s anyuka
járt fel hozzánk (már nős voltam). Apa
került; én is őt. Az egész család
messze volt, mint egy elsüllyedt világ,
a konzervatívok, a papiak,
a falusiak, gáborjániak,
kivéve a tiszabecsi Mihályt:
ő figyelt rám és büszkén gratulált
az első munkáimhoz. Szökevény
léghajóst, az új, a jövő, a fény
vitt, sodort, s azt hittem, a múltba nem
csábíthat vissza többé semmi sem.

Húztam már az igát kegyetlenül.
Átkozd meg a várost és menekülj,
sírtam fel, s mit az irigy munka tilt,
őt hívogattam, az eltűnt Idillt.
És szedtem össze emlékeimet,
azt akartam, hogy megint fű legyek,
s ha szénásszekér ment át éjszaka
az utcánkon, holdfényben, s hozta a
tücsköket, álmot, a rétek szagát,
sóhajtoztam, mint a körúti fák,
s míg ahol laktam, rút csontkoponya
lett a bérház, a nagy rovaratanya,
én, megint Becsen, megint Gyarmaton
akácként álltam a domboldalon:
éreztem, mint bozontos istenek
lélegzenek köröttem a hegyek,
s a kelő napban hosszan, kéjesen
mosogattam millió levelem.

Csak őket láttad

És arcok jöttek mindig, emberek,
és nők rázták arany fűrtjeiket:
csak őket láttad, utcán, vonaton,
munka közben, mindenütt. Sárga som
hozta márciust, tavaszi bokák
s kék szemek szálltak rőt nyaradba át,
s ősz gyult rád, s hóval örvénylett a tél,
de sose fogytak, akiket a vér
hívott s a vágy: sugárzó életek,
nők lengették sötét fűrtjeiket,
és ha társultak utadhoz, ha nem,
örültél nekik: örök-részegen
bámultad őket, hús-virágokat,
szájuk rózsáját, a ruha alatt
a csupasz mozgást, édes szívüket
és még édesebb fecsegésüket;
csodáltad őket, isten műveit,
s bennük fürödtek gondolataid.

253
Tihany

Fejedet ölem, csókunk a Bakony,
rejtettük egymást, gyönyör s fájdalom.
Én? Hogy nem látok a szívedbe. Te?
Azt, hogy már nem gondolsz valamire.
Bolond éj jött; őr hold, sötét Bakony;
s másnap Tihany és boldog Balaton.
Tihany igaz szeretőknek való.
Égbe ölelt kék karjával a tó,
s jártuk a vetést, szedtünk pipacsot,
sirály suhant, a tündér álmodott,
s hogy már elnémult az éji tücsök,
szemedben még hét csillag tündökölt...
S ma is... Mért vagy hát megint szomorú?
Nem boldog így ez a túlboldog fiú!
Új alkony gyúl... Sírsz? S ne tudnád, miért?
Nézd: sellő úszik a könnyeidért!
Hogy csókolsz! Vége? Vagy talán szeretsz?
Még a boldogság is rettenetes.

254
Hivatal

A hivatalom elkésért,
s meggyűlöltem, bár nem személyileg,
a gazdáimat. A nővő család
öröknek sejtette a rabigát,
s én borzongtam a kulik életén:
„Minden évből csak négy hét az enyém,
már csak négy, a szabadság négy hete!”
S: „Börtön a Föld; s annak is folyton e
kis zugában lapúljak?” Nyíltak a
határok, és trópusi árama
csapott meg a világnak. „El, el, el!”
Mentem volna, s maradtam: „Veszni kell
Budapest únt, megútált kövein?”
Könyvek s nők lettek a gyönyöreim,
hús-virágok, virággondolatok:
álom és vágy dzsungele villogott
bennük, a vágyott s vesztett messzeség...
S, éhes rabnak, semmi se volt elég!

Hogy először tengeren - már megint
a régi gyerek voltam. Mennyi kincs,
mennyi szépség mindenütt! Rohanó
fény lett a kis velencei hajó
s rajta én a csillagok utasa.
Tulajdonképp sírnivaló, hogy a
Valóság úgy *megtisztelt*, a hegyek,
az ötlírás jegy, a táj, a kövek
a Márkus téren a talpam alatt,
s hogy a gőzös most énvelem szalad
ki a Lidóra az örök vizen!
Mintha valami szörnyű félelem
űzött volna, hogy mindez nem igaz
és eltűnik, úgy ittam-ettem az
új világot, Alpokat, utcalányt,
tengert, aloét, szobrot, Tiziánt,
összevissza: minden pillanatom
ima volt és újjongó fájdalom.

256
Sárga liliom

Mi bánt? Mi? A sors! - Ne neved ki! - A
sárga liliomnál, a pocsolya
partján álltunk - emlékszel? - süppeteg
nádok, tűzegen imbolyogva, meg
ölelve egymást és csókolva (te
félve, hogy látnak, én boldog fene-
bánja-kedvben). A kékbőrű vizet
néztük; s már nyúltam, letörni, neked,
tündérekem, az új tündért, amikor
észrevettem, hogy egész hangyaboly
szorong rajta: az áradt Balaton
felett, mint egy zöld-sárga árbocon,
ott rekedtek: az illat és a méz
csalta csapdába őket, a munka és
kötelességtudás: vagy ötvenen
örjöngtek a kis, nyurga szigeten,
rabok, veszendők... Lám! - gondoltam, és
szívem elszorult. - Ennyi az egész.

De ha baj lesz?! A háború után
iszonyú csábítás volt a Dunán
az első repülőgép. Lezuhan?!
Szorongó szívvel s mégis boldogan
láttam: indul! Míg a puha vizet
pofozta, soha még becstelenebb
nem rázott földön vágató szekér,
aztán billentünk, s jött a kék-fehér
alkonyi semmi. Csak e szörny zaj és
rá a teljes csönd volt meglepetés;
a többi mind, ahogy képzeltem: a
billenő föld, a felhők ostroma,
Újpest, rézsút föl a Jánoshegyig,
vissza Csepelnek, majd megint a híd...
(Közben olvasmány: a Faust)... Égi fény
lőtt, lentről, a visszahozott Napé:
attól ragyog ma is e kis kaland...
Másnap a gép a Dunába zuhant.

Lázadás lettem, égiháború,
tűzvész; nem szelid sugárkoszorú;
fény, fény, fény, szárny, rakéták, zűrzavar!
Villám-aganacsait a Zivatar
büszkén hordozta előttem, hiszen
heroldom volt, apám és istenem;
de nem tudtam kótázni a szavát,
vagy csak néha. Már nem fogott a gát,
a babitsi, és erőm parttalan
áradt, hígult. Új formák mágnesét
akartam; s törni a régiekét
(nem lévén urunk); s új izlést, s olyan
új logikát, mely, mint egy zenekar,
saját magának is belerivall
a dallamába: vágyak s mámorok
viharát zengtem Wagner álmodott
lelkével, ifjú, káprázó titán,
dörgő dobokkal és lángtrombitán.

259
Adria

Először a szem, aztán a kezem
csókolt, aztán minden érzékemen
előmlöttél, hullám hullám körül,
aztán gyönyör és táj összevegyült,
és táj és ember: egymás partjain
ringtunk, hevertünk, s mi voltunk a szín
a nyári réten, a pipacs, s a nap,
s láttuk, a lepkék bennünk párzanak,
s felhő voltunk s kék-arany végtelen,
és már nem tudtam, hogy mi van velem:
a mondhatatlan zsúfolta a szám,
de összevissza dadogtam csupán,
hogy édes, és hogy iszonyú zene,
és szárnyak, és isten árama, te,
aztán kiégtek a tudott szavak:
villámok kettős deltája szakadt
lelkünkbe, és elmerített a fény,
érzékeink káprázó tengerén.

Mikor láttátok? Nem jár már közénk.
Miket szeret most? A várost, a fényt.
Az embereket? Azt csak hiszi. De
titeket, felhők? - Nincs ránk ideje.
S rátok, tücskök? Opera kell neki!
Sajtó, tudsz róla? Hogy bolsevik.
Lélek, te mit? Tisztuló tüzeket.
Hivatal? Nős, albérlő, egy gyerek.
Pénz, ismered? Kit? Hogy hívják? Ugyan!
Pletyka, te? Frakkja s száz viszonya van.
Festő? Mongol-arc, haja barna, lóg.
Pincér? Bal kettő: pohár vize volt.
Szívébe táj mélyre mi hasított?
Én: Tátra; Tenger; Mi: Dolomitok!
S mit mondtok rá ti, kritikusai?
Jó; rossz; képtelen; örült; mesteri.
Ész? Szárnyas hit. Szív? Istentagadó.
S te, Csillag? Mégis miközénk való!

Vissza, Gyarmatra. „Mult, vagy még?” - „Jelen!”,
felelt száz hang, s helyemre hirtelen
egy gyermek állt. Én mutattam neki:
„A tulsó rét már Szlovákia!” - „Ni”
tapsolt ő „libák! hogy száll a pehely!”,
s futni kezdett, be a semmibe, fel:
láttam: s vele, amelyen átszaladt,
megint láttam a régi fa-hidat,
bár szétlőtték (vagy elvitte a jég?):
s kettős szemmel az Ipoly árvizét
s a vén fűzeket, a görcsösöket,
tele friss hajtásokkal... Szelleme
rajzottak elő; jött Mamika is;
s mikor végül a Templom utca 10
udvarán álltam, s a mai mögött
száz régi kert szikrázott-röpködött
egymáson át, megzendült a Mese:
„Ki vagy?” „Idők és Lelkek Többese!”

262
Társaság

Nem értelek, másom őre, tükör.
Sok-sok évem hiába tette föl
rég is a kérdést: rab hűség vagy-e
vagy a közöny üres becsülete;
ma azonban, ma... Amiket mutatsz,
amiken őrlöngsz, vagy talán mulatsz,
lázálmok a képeid? Bejövök,
te meg kiléptetsz. Katonák között
vánszorgok, látom, az országuton,
de benned szárnyas motorcsónakom
hasítja - mit? - az ég arany tavát.
S már beszélsz is, te, szerszám! „Tűzön át”,
mondom én, te meg: „Esik, havazik!”
s ha emelem két kezem ujjait,
„Tizenegy!”, vágod ki, és tanukat
hozol rá... - Mit? Nem tükör? Hát mi vagy?
Úgy? Már nem gép? Ah! Mint az emberek!
S neved? - Társaság? - Akkor értelek.

A Sátán Műremekei

Vágyak koldusát, kétségbeesés
őrült s uszított, gyáva remegés
pénztől, holnaptól, s émely, undor a
napi robottól. Biztonság, soha
nem ismertem boldog tájaidat:
legszebb éveim mocsok és harag
lepte, kormozta! Sokszor gondolom:
nem voltam-e, mint a zenekarom,
őrült kissé ezidétt magam is?
Énekelni akartam, és hamis
skálák csavarták hangom; emberi,
és embertelen lettem. Valami
betegség volt ez, belső, iszonyú
tűzijáték s füstbefúlt háború,
zúrzavar, omló ideáloké,
csikorgó vágy, új s szent ábrándoké,
ördögűzés, maga is ördögi -
versben: A Sátán Műremekei.

„Segíts élni, Költő! Haszontalan
gyerek maradsz, ha nem látod, mi van,
mi volt s mi lesz, az ember életét,
az irtózatot, amivé a Pénz
a Csodát züllesztette. Becstelen
kúfárhad hódol; de míg testtelen
ábránd vonz, te is csak szép mese vagy.
Segíts élni, légy hasznos akarat!
Nézd, mik a mélyben az Örök Erők:
tisztelegj a Millió Kéz előtt,
mely alapját teremti napra-nap
mindannak, amit becsülsz! Poklokat
járj be, s onnan jőjj, hogy dús, hiteles
tapasztalat, hogy valóság lehess:
segíts élni! Ég Álma, Föld Szive,
légy Az, akinek nincs más érdeke,
csak az Igazság; s ha majd így beszélsz,
szavad szent lesz és erős, mint az érc!”

Utolért csoda

Fiume - a régi, gyerekkori?
Elértem s megbocsátottam neki.
A szörny Hamburg és Genova után
mint elkészett ünnepi adomány,
olyan volt, szerény; még debreceni
tartozék, sőt balassagyarmati
álmok gyarmata. Szinte magam is
zsugorodtam, ott járva-kelve kis
kikötőjében, üldögélve a
mólón, mászkálva hegyén: a csoda,
mely egykor nem *működött*, most talán
még kedvesebben: csupa kisleány
s fiú vett körül - komoly emberek! -
s nagy gőzösök - mégis játékszerek! -
s még teljesebb lett mese és varázs,
amikor este az osztériás
- gyanútlan - cigarettával kínált,
s azon Kalypszó tündérneve állt.

266
Rippl-Rónai

„Ülj csak le!”, mordult rám, és máris új
papírt feszített deszkájára. Túl
a Róma villán, Kaposvár felett,
oly gyöngéden bolyhozta az eget,
mint a kabátom kékes hamva. „Ülj
csak le!”, mondta megint „most sikerül
félóra alatt, vagy soha sehogy!”
S már fogta a krétáit. Hónyomok
integettek, sárguló, laza fény,
a barázdákból s a karók hegyén,
arrébb meg, barnán friss-zöld erezet,
vetés vonalazta a földeket.
Néztem a tájat s a Mestert (ahogy
engemet ők): tavaszi áramok
keverték köröttünk a színeket,
s mikor az arckép kikerekedett:
„Jól ment?”, dörögte ő, s gyors ujjai
szignálták a pasztellt. „Rippl-Rónai”.

267
Május

Kanton vitáztak. Május lehetett,
s ma már úgy gondolom, a többiek
s legfőképp a Várúr, a Nagy Öreg,
akit úgy emelt bohém szelleme,
tudták tervünket. Hogy? Ő ellene?
Oly fölényes volt! - a két ifjú láng
láttán, mely egymáshoz áhítózott,
áldását adta s elmosolyodott:
- Csapjatok be nyugodtan, gyerekek!...
Mert azt, hogy másnap úgy kezünkre járt
minden szerencse, azt, esküszöm, azt
megrendezte valaki: a paraszt
szekeret, erdészházat, az egész
titkos, egynapos, szerelmes szökést...
Este megint társaság... Az Öreg
maga töltött... „Remek,” mondta, a „hús!”-
s tovább boncolta a *szintetikus*
és *a priori* ítéleteket.

268
Pletykák

Ellenem könnyű! Harmadéve már?
Tizedik éve? Óh, emberi táj,
be ürülsz, be fogysz! Ami jó akadt,
csak délibáb volt mind, csak pillanat,
régén is csak az; s most oly szörnyű, oly
álmodhatatlan borzadály s nyomor
benned minden évem, órám, napom,
hogyan csak itt élek, belül magamon.
Nyelvét ölti rám egy utcagyerek?
Szúrom ki, századszor, a szememet!
Szitok dörög, vagy fűj fogak között?
Kést a fülembe, megsiketülök!
Mondom: könnyű! S még könnyebb is lehet,
messze vagyok, még messzebb is leszek:
magam pusztítom, irtom magamat,
magam ütöm le minden tagomat,
magam ölöm meg bent a Kintet, és
csak a szívem, az iszonyú nehéz.

Egyszerre mindenütt

Ami enyém volt, mindig visszahítt,
tájak, asszonyok, könyvek. Mint akit
az eseményei építenek,
élményei: alkatrészeimet
láttam bennük, gerendázatomat,
nyílt vagy titkos falakat tornyokat,
szövetségeseket. Kincses rejtelem,
minden föld hívott, ismert, s idegen,
s tudással és gyönyörrel volt tele:
mint egy-egy nőbe, szerettem bele,
városokba, fénybe, Tátrába és
Dolomitokba, a Bakonyba: pénz
nélkül utaztam, diákmód, de szent
sóvárgással: mindig a végtelent
hurcolva, s tavat, rétet, hegytetőt
váláskor mint mennyei szeretőt
siratva - óh, számomra nincsen üdv,
míg egyszerre nem leszek mindenütt!

Fő-hóhérom a lelkiismeret
maradt. Ahogy a tengeribeteg,
fordúltam ki magamból, ha csak a
szeme villant is. S az lángolt, csupa
vád s büntetés: isten, az elhagyott,
s a jog, a morál, s ami még nagyobb,
az igazság igénye szüntelen
nőtt bennem. Minden célom és hitem
magát fürkészte, földi s mennyei:
nem téves-e, rossz-e? Érv s szempont ami
ellenfelemé volt, úgy érdekelt,
mint akár őt. Perc és részlet helyett
az Egész, a Teljes, a Végleges
vonzott, valami Több-Mint-Én, nemes
és örök; a hibás tett s gondolat
mint szégyen mart, mint szenny, mely rám ragadt
vagy épp belőlem sajdukt: bűneim
sebeiből nőttek erényeim.

271
Önzés

Ezalatt pedig - óh, évek alatt,
mindig s mindenütt! - azt láttam, riadt
s merev logika, hogy az emberek,
kiknek üdvére testvér-szívemet
és agyamat annyit gyötörtem a
jóért, a jobbért, igazságokért,
örökérvényű megoldásokért,
az emberek, a por s a perc hada,
bármit hirdettek és fogadtak és
bár tapsolgatták bennem a művész
álmaim s lelke magas mérlegét,
az emberek a maguk érdekét
nézték, és függvényszámítás helyett,
mit legtöbbjük titkon kinevetett,
vígán végezték, nagyok és kicsik,
az önzés alapléteit,
s mind győztek, mert egy roppant hatalom
volt sűgőjuk, istenük: a Haszon.

272
Pillanat

Mint kagylóból bontottalak ki, mint
héjból: s nemcsak ruháidból: amint
felnéztél rám, a végső pillanat
előtt, mikor megláttad sorsodat,
de még tiltakoztál, igen: amint
felnéztél, akkor már, s lélek szerint,
te vetkőztél tovább: hívó szemed
úgy menekült, oly kétségbeesett
álmot tükrözött s oly belső csatát,
hogyan a szívem elszorult. De a vágy
győzött lassan: fájdalmas bizalom
mosolya remegett át ajkadon
s a győzelmes, halálos gyönyöré,
karod emelted a nyakam köré:
be szép voltál! Azt a tekintetet,
mellyel vállaltad titkod-szégyened,
s mely jövőd és szíved bontotta ki,
sose tudtam többé felejteni.

273
Dalmácia

Tükörfény napok s árnymély éjszakák
csendültek rajtad és egymáson át,
kvá-kvázó sirály s berregő tücsök:
három hétig Ráb és Budva között
ringatott a dalmát nyár. Szigetek
keltek, süllyedtek, pálmás part felett
mord szirt, bástyák, fallikus agavék
tündököltek, barbár kampanilék,
kincses Trogir s Raguza tornyai,
ezeréves dómkapuk szörnyei
s arany öröklét: a tegnapelőtt
fordult és a holnaputánba nőtt
s az vissza: táj s idő díszletei,
mint a hajód, úgy járták isteni
körtáncukat:... tizenöt éve bár,
azóta is szemedben a sirály,
s mint akkor s mint szirének éneke,
hív partra szállni a tücsökzene.

Te meg a Világ

Hat év csönd. Magány. Az Egy Álmai.
Sivatag edzett. Kezdted érteni
a gondolat örök szeme alatt
a földi sorsot és magányodat,
s tested, egyetlen birtokod, hazád,
s aki azt is feldúlja, a halált,
s ami addig is öröl s isteni
fölöslegeid sorra elveszi,
vagy azzal öl meg, hogy rád se tekint,
a Célok s Hasznok népét, és megint
az oltó mánost, a perc gyönyörét,
a nők irgalmas kábítószerét;
s elűzted a lélek vámpírjait,
és megszeretted a hajnali víg
rigófüttyöt, és lettél, ami vagy:
Szűrő lettél, a legszebb-szabadabb
szeretkezés érzékeiden át
a mindenséggel: Te meg a Világ.

De szép vagy, lány

De szép vagy, lány, te rebbenőszemű,
de isteni, te dolgos, egyszerű,
de ártatlan vagy - ahogy nézlek, úgy
leszek egyre gyávább és szomorúbb:
maradj te elérhetetlen! Pedig
te is ölelsz, nemsoká, valakit:
s ért az majd hozzád? Ért bárki? Csak én
tudom, mit tudnál. Húnyjon vágy s remény,
húnyjon előre: sebét akarom:
ilyen dolgokban az is fájdalom,
ha a jövőt, ismeretlenekét,
ha azt veszítjük, ami nem a miénk.
Volt már s lesz még szeretőm biztosan,
de egy se, mint te, egyik sem olyan:
engem az idegesek, okosak,
nyugtalanok keresnek s vonzanak,
téged a nyugodt szív, a tiszta, hű -
Soká fájni fogsz, rebbenőszemű!

Év évre telt, évekre évtized,
s vitt, forgatott a forgó gömbsziget,
vitt a vén Föld, fényévek tengerén,
föl és le a Tejút fénykerekén,
a robbanás örvényében, amely
mindezt elkezdte. Könyv és sors, ezer
s ezer szikra gyúlt, látó gyökerem
nőtt a kövekbe, lelkekbe, velem
telültek Pest utcái, s én velük,
s lett élet, halál, lett történetük,
s míg minden jött s tűnt, ismétlődve, ma,
tegnap, holnap, mámore, undora
kéjnek s kínnak, gond, s új lakás, Buda,
s második gyerek, s millió buta
tragédia mindig, s komédia:
időtlen fények közt repültem a
fényszigettenger porszemszigetén
szigetporszemek fényporszeme, én.

A boszorkány Tér

Madár volt, veréb, s lent ugrált, a szűk,
kis kő-aknában, melyet mindenütt
körülzártak az óriás falak,
s nyirok fojtott, szemét- és pinceszag:
hat emelet mélységben, hova fény
sose hatolt be, leg-legfenekén
a négyszögletes kútnak, hova csak
WC-ablak nyílt, mondom, rossz vasak,
ládák, bádogok és két tyúk között,
igen, ott élt, ott ugrált, röpdösött,
a lichthófban. Hogy került oda le?
Fent: a kék szabadság. Mit ért vele?!
Hogy először, már láttam: szárnyai
sohase fogják fölcsavarni, ki,
ki innen: ahhoz függőlegesen
kéne... és azt... ő? - ...Oly reménytelen,
oly groteszk volt: egy boszorkány, a Tér,
kicserélte!... Madár? Nem... Már: egér!

Ördögöt angyal, a gonoszokat
gyűlölttem előbb, a gazdagokat;
aztán mindenkit. Megútáltam és
megvetettem az embert, az egész
földi förtelmet, s álmot, hiteket,
igazságot, a hiú képzelet
szépелgéseit, a bérenc agyat,
a bölcs s buta magyarázatokat,
tömeget, egyént. Aztán az idő
és a közöny, a fertőtlenítő,
lefojtotta öngyilkos lázamat:
harminchárom évnyi tapasztalat
után mint vigasztalan harcteret
jártam a mocskos, leprás életet:
Különbékém, keserű remete,
vállat vont és dolgozott: semmi se
vonzotta már, csak a kivételek
és - mint végső remény - a gyermekek.

Színház a gyerekszobában

„Zöld lábán táncol a kék ibolya!”,
perdült elém kislányom, Klárika,
s forgott, dalolt, mint egykor az anyám.
Látta az őszt, s: „Levelek hullanak”,
mondta rímbe „egyszárnyú madarak!”
„Mért egyszárnyúak?” - „Hát mert oly után
forognak!” Csak néztem rá. Este, ha
aludni készült, s átjött Julia
néni, s az öreg Anna is beült,
az egész család mint színházba gyűlt
köréje, zsámolyokra, s a mesét
hallgattuk, amit rögtönzött, az egy-
ujjnyikat s a százmétereseket;
vagy én olvastam a Gilgamesét,
Undinét és Szun Vu-Kungot... Talán
ötéves volt... „S most: vége!”... Taps után
- „Szervusztok!” - a takaróba búj
- „mint héjába az alma” - s elaludt.

280
Vigasz

Fél-életem az érzéki világ
s a szellemi harca, a szomjuság
oltása, és ahogy év évre folyt,
az önmegváltás keresése volt,
olyan összhangé, amilyenre csak
saját erő vezet rá, nem zsinat,
ima, kényszer vagy külső jótanács.
Néztem persze, hogyan kereste más,
hogyan keresi; prédikátorok,
bölcsek és szentek hite csábított,
gyönyörű és iszonyú rendszerek:
és megtanultam minden könyveket,
és nyúltam az ész rácsai közé,
és lestem sugárvilágok mögé,
és legfőképp magamba, a csupasz
idegekbe, s kínjaimra vigasz
lett, ha más nem, a keserű tudat:
Igazság, te sem ismered magad!

A törvénytelen Szép

Ahogy repül az élet, évre év,
egyre kevésbé tudom, mi a szép,
egyre kevésbé értem magamat,
hogyan régen csak bizonyos arcokat
hittem annak, csak ilyen vagy olyan
szemet, száját; mintha nem is magam
ítéltem volna, hanem más, aki
értelmetlenül válogatta ki
a vonzót s rútát, s megszegényített.
Aztán elhagytam a törvényeket
s most türelmesebb, gazdagabb vagyok:
előre látom a pillanatot,
mely olt vagy gyújt, s a lelket, jellemet,
a belső formát. Milliméterek
összhangja szabta, ki tessék, ki nem?
Ma sok egyéb is; és a szerelem,
ahogy tanít idő s tapasztalat,
egyre szebb lesz és titokzatosabb.

Idétlen parancsok

A szép nőt csak könnyebb meglátni; csak gyorsabb, egyszerűbb; a vágy hamarabb köréje szövi a harmóniát, köréje azt a titkos glóriát, mely gyógyít, zsongat, üdvözít s emel, mihelyt fényének részese leszel.

A szép nőt csak könnyebb kívánni: csak kényelmesebb; hisz kész álmaidat igéri; bár, hogy szép, hogy gyönyörű, többnyire ábránd, zsarnok, kényszerű, nem a tiéd: tündérek és manók visszfénye benned, illusztrációk emléke tán, s mozgásé, szemeké, ki tudja milyen villanásoké, melyek idétlen irányítanak.

A szép nőt csak könnyebb szeretni; csak gépiesebb és közönségesebb.

Az édes örület másból ered.

A legfőbb boldogság

A legfőbb boldogság, a legkötőbb,
a legodaadóbb, istenitőbb,
az, amely úgy hív, hogy borzongsz bele,
az, amelyben két világ egy zene,
az, amelyben a szellem szárnyra kél,
az, amely már nem is szenvedély,
az, amely fény, súlytalan súlyegyen,
az, amelyben minden jel végtelen,
az, amelyben már mozdulni se mersz,
az, amelyben örökbéke a perc,
az, amelyben megszakad a tudat,
az, amelyben kicseréled magad,
az, mely, élvezve, a vég gyönyöre,
s ha ébredsz, a költészet kezdete:
A legfőbb tudás nem a szépeké -
bárkié, ki a tulsó partra jut,
s tovább vinni, a közös menny fölé,
Kué Fi és Kleopátra se tud.

Eszembe jut Rózsika... oly kicsi,
mint mikor meghalt. Arca gödrei
minden emlékem, és hogy a szoba
ablakait s a tükröt anyuka
elfüggönyözte. Szép húgom, hova
tűntél? Leggyengébb benned volt az a
Kóbor Láng, mely iszonyú messziről
elindult egykor, villám, kétfelől
egybecsapó s megint szétágazó -
egy rángása voltál csak?... És te, jó
testvérkém, könyves Hajnalka, te is
kihúnytál már azóta: a te kis
szikrád tovább élt, vagy inkább tovább
bírt a haldoklását... De a Láng,
ami voltál, Az vagyok én is, oly
biztosan, mint ahogy többé sehol
nem gyúl velünk-egy sugár sohasem:
tűnt cikázások - én következem?

285
Bodzafa

Ismerős volt, már majdnem ember, a
sarki telken az a nagy bodzafa,
már majdnem barát. Tán tíz is lehet
esztendeje, hogy, munkába menet,
naponta láttam: az autóbusz ott
állt meg előtte, és ami jutott
várás, szabad perc, nézelődni, azt
átbeszélgettük. Tavasszal paraszt
ruhát öltött, szép nagyvirágosat,
nyáron, mint én örült, hogy süt a nap,
ősszel, mikor bogyói értek, a
madaraknak lett rakott asztala,
s télen Raguzáról kérdezgetett.
Bölcs fa volt, szent; dús lombja, levele,
mint senki másnak; isten üzent vele,
s amit mondott, illat volt s költemény.
Egy nap kivágták. Most az üzenet,
a hiány. Az, hogy nincs ott a helyén!

Pénz, gond, nők, tájak, élő szövevény,
hálózák minden könyvemből felém
a képeiket, tücskös éjszakák,
fenyő s jázmin és akác illatát,
Erdélyt, Alpokat, falut, csillagot:
mindig a Fényt, mely felé a Robot
résein át-átbujtam. Amiket
fordítottam, otthon félévbe telt
- Macbeth, Amphitryon - egy-egy darab,
Shakespeare-é, Kleisté - de négy hét alatt
kész lett, ha rászántam hivatali
szabadságom: egy-egy hegyoldali
réten, reggeltől estig, vagy fehér
hajón dolgozva, míg forgó nap-éj
vagy gép cserélte környezetemet,
megkerestem útiköltségemet:
időm s erőm imbolygó roncsain
így épültek lassan a műveim.

Timon nyara

Legszebb nyaram: bisztrai havasok
s viperák nyara! A Nemzetinek ott
fordítottam az *Athéni Timon*-t,
éj-nap dolgozva a keserű-bolond
darabon, de annyi fény, oly derű
tündöklésében, hogy leggyönyörűbb
emlékem az a virág völgy, a rét,
meg a faház, az erdőszéli. Négy
hetem átkozta - ujjongta! - tele
a vén Shakespeare embergyűlölete,
mégis tisztúltam tőle napra-nap,
hiszen a saját viperáimat
ölte (mint kertünkéit a kasza);
s a szabadban - közben - oly mámoren
zsúfolt a létnek, mintha rám, belém
hullt volna mindaz az iszonyú fény,
amit egy év az űrbe szétszítál,
a százbillió tonna napsugár.

„Ferkó...” - kezdtem. Barátom olvasott.
„No?”- nézett föl; de látva, hallgatok,
visszabújt a könyvébe... A szívem
még hangosan vert, mert a réteken
- onnan jöttem, a Bisztra-völgyön át -
esküszöm: élt a tengersok virág,
s ahogy gázoltam, sárga, rőt, lila
s fehér tündérek, a nyár ostroma,
vettek körül, fény-ajkak, tűz-szemek,
szervek, pompázók, szemérmetlenek,
amiket más leplezne, lobbanó
lidércek, éhes karok, tátogó
virágok, ahogy soha, s annyian,
mint soha még, combomig, magasan
nyújtózva, föl, föl, ágyékig, övig,
s úgy viháncoltak... „Láttál valamit?”
- villant megint Ferkó nyugodt szeme...
„Szeretném tudni, bolond vagyok-e.”

289
Varázs-tó

S megint kimentem a rétre, megint
néztem az égő áradást, a színt:
egy új égbolt új csillagtengere
repült le velük a völgybe, ide?
a hajnal? a szivárvány? Hirtelen
belerohantam e nagy, végtelen
szépségbe, ölelni akartam a
rétet, csókolni a millió csoda-
virágot, enni, fürdőt venni szent
ifjúságukban, meggyógyulni, mint
varázs-tóban a beteg: részegen
hajoltam le, arcomon, szememen
éreztem a cirógatásukat:
óh, hogy locsoljam üde habjukat
egész testemre?! Gázoltam az üdv
hullámaid, szívem fájt, reszketett,
s ameddig csak elláttam, mindenütt
húrik s heterák tánca lebegett.

Húrik, heterák, szárnyas istenek,
fölpiperézve: zsongott, repesett
az egész rét, millió, millió
ágaskodó, hajlongó, táncoló
virág örvénylett, álarcos varázs,
tücsök, méh, illat, csillagáradás,
harang, csengettyű, fürtök, bóbiták,
lángsziromhúsok, fényfátyolruhák,
viráglányok csókolták kezemet,
egymást, mindent, kínálták reszketeg
ajkukat és ajkukban ölüket
s ölükből végső gyönyöreiket,
s e versengő, világnagy vágy felett
egy másik rét szikrázott, lebegett,
lepkék tengere: lepke szállt le a
virágra és virág repült tova:
a dél, a föld és az örök egek
tartották itt pogány ünnepüket.

290
Timon

Timon vagyok, az embergyűlölő.
Vagy csak voltam az? Mult, Jelen, Jövő,
gyaláztalak, Irigység, Kapzsiság?
Hozsánna most! Vak Erő, Butaság,
porig hajtom, *peccavi*, fejemet,
szent szobrotoknál, örült Istenek!
Le az álarcot, bőgő Bikafej:
csalogány vagy! Így, látva, tudva, kell
magasztalniuk, ez az igazi!
Tehetség, elnyom a nagy? A kicsi
még jobban! az gyűlöl csak! Valaha,
hogy embernek ember a farkasa,
borzasztott a fecsegő költemény.
Ki lesz, kérdeztem akkor, az enyém?
Most egész falka dicsekszik vele!
Bűnöm vezeklem. Bitorlók, ide,
felszentellek, én, a megtért, a pap!...
S te, gaz Szokratesz, idd ki poharad!

292
Sírfelirat

A legtisztább, a leggyermekesebb,
a legnaivabb, az egyetlenegy,
a minden szavát mindig szenvedő,
a legkönnyebben félreérthető,
a legfájóbb, legbecsületesebb,
a legszomorúbb, az egyetlenegy.
Az volt, tudom, állom és hirdetem,
nem volt övénel nagyobb győtrelem,
nem volt még egy oly igaz akarat,
nem, aki oly érdektelen maradt,
csak így mondom, legközönségesebb
szavakkal: ő, ő, az egyetlenegy.
Én tudom csak, én ott voltam vele,
mind tévedett, aki szólt ellene,
fény- s árny-érzékeny aranymérlegen
százszor megmértem s így ismételem:
mindenre elszánt lelkiismeret,
a legtisztább volt. Az egyetlenegy!

A cigány benned

S közben mindig a tücskök!... Szép ez a
gazdátlanul lebegő muzsika,
ez az egyetemes, nagy vigalom.
Tépheted a hajad, hogy siralom
a földi sor, dicsérheti mese
a bölcs hangyát: a perc szerelmese
fütyül gondra, jövőre!... S láttad-e,
hogy sütkérezik az a fekete
bogár a napon? milyen édesen
hátrál vissza a lyukába, milyen
fürgén, ha fenyegeted? s csápjait
mozgatva hogy jön, hogy leselkedik
megint kifele?... - Hogy olyan kicsi,
azért még lehetsz testvére neki:
ő a cigány benned, a lélek, a
ráérő idill, a bohémia:
szerezd benne az ellentétet,
szerezd, mert könnyelmű s elégedett!

294
Zene

Hangok, tündérek, láthatatlanok,
míg a fül meg nem idéz, áramok
s jelek aztán is, tán a túlvilág,
az egyik, ti, kik szívünk ritmusát
isteni lüktetésbe kötitek,
illanóba és gyárthatóba, ti,
édes, játékos kísértetei
bent a Kintnek, óh zene, mennyei,
be jó átadnom magamat neked,
s keretezni szárnyas képeidet,
hegedűk, a suhogásotokat,
harsonák, villámtornyaitokat,
a tengeredét, teljes zenekar,
a nem-tudom-mit, melybe belehal,
belevész minden külső mozdulat:
be jó, így, szűnve s mégis nőve, csak
sejteni az imbolygó tudatot,
s megsemmisülni: Minden Én Vagyok!

Mint a szerelem

Olyan ez majdnem, egész olyan ez,
mint a szerelem. Mos, öblít a szesz,
a részeg láng. Mélybíbor trombiták
hozzák a lélek örök hajnalát
s a tudat a húsnál meztelenebb.
Vagy hangos tükör vagyunk? Idegek
feleselése? Kiéivel? A
táj ismerős: zöld-arany mámora
ringatott fénynek, árvíznek... Mikor?...
Csak az néma volt... Ez meg... Hogy sodor
a megállt idő!... Csukódik a szem,
s álom harsan át érzékeiden,
álom, mely tűz-ábrákká alakít,
álom, mely lázként tágít, zsugorít,
álom, melyben viharként száll veled
a tulajdonképp tétlen képzelet,
álom, melyben ég s föld zeng s tündököl,
és egész testünk csorduló gyönyör.

Nincs értelme?

Nincs értelme? Neked sincs. Szép? Talán.
Begubóz; vagy: lehámoz! Fuvolán
jött az imént az a kis panasz, a
fogyó remény fáradt mozdulata,
bókoló bánat. Most meg - most milyen
szikra-szökőkút! Kép, dallam, ütem
beléd furakszik: idegeiden
érzed becéző ujjait, kezét,
pici robbanásokat, s szerteszét
ereiden, tüdődben: mindenütt
fojt s gyújt, mint a villámló szerelem,
s minden porcikád, amelyet megüt,
valami csillagközi szenvedély
körtáncát kezdve-újítva beszél
az ősi lángról... Értelme? Hogyan
volna, lehetne?!... Óh, a zene!... Van
szótára a - ? Neked sincs!... A zene?
Vetkőzés! Csók! Isten árama: Te!

Ne szégyelld! Nap kél, nap száll. Arcodat
építi-bontja perc és gondolat,
ég felhőit a szél. A tavalyi
óra gondolsz? Eltűnt? Az igazi
bökkenő itt is más: a hova lett
nem azt mondja, hogy nincs! Dísztelenebb
a beszéded, de csupa mozdulat,
mint a Kezdeté: főnév-ragokat
rügysz s jelzőbe borúl az ige:
isten van a nyelvtanban: amibe
kapcsolni tudsz, amire van szavad,
mindaz lehetsz, mindaz vagy! Mialatt
csodáltál, csoda lettél. Te, vagy én?
Megközelíthetetlen, mint a fény,
ama Vaké, a titok: rostjaink
szétszárnyalnak, lazuló rácsain
szökik a lélek, nem is egy, de száz.
Mi vagy? Ne szégyelld: örök változás!

Ő volt a legszebb, a legédesebb.
„Irt már hozzám szerelmi verseket?”,
kérdelte; s éppen az erkélyen állt,
és haján szikrázott a holdvilág
(mint Júliának); és szólt a tücsök,
s a hegyen a nimfa üvöltözött,
s retteneteset dobbant a szívem
s azt mondtam, hogy: nem. S máskor: „Meztelen
vagyok, jaj, éppen a kádban ülök,”
súgta kagylóba (s hallottam, csörög
odaát a víz) és: „Úgye, pikáns?”
gúnyolódott, s nekem csak elegáns
szó jött a számra az igaz helyett.
Ő volt a legszebb, legidegenebb,
legijesztőbb. Ma is gyerek vagyok
előtte. Néha megsimogatott.
Meg is csókolt... Volt köztünk valami?
Tudta. Bár sose mondtam meg neki.

Sebeimet vakarom. Cserepek,
ti is úntok már? Megöregedett
bennem és némúl a tiltakozás,
hogy: „Nem igaz!” Nem!? Be sok kín aláz,
be sok tol a sír felé!... Micsoda
rémképek ezek? Hess, hess! Hisz ha a
magas Isten maga jó is elém,
Jób jobban tudja, ki volt és szegény
feje mit gondolt, mit hogyan csinált.
Hogy így sujtasz, nem ismerék reád,
Örökkévaló: magad vétkezel
magad ellen! Vagy próbára teszel,
s annál dicsőbb lesz a feltámadás;
vagy legalább is...? Lám, a lázadás
csak kifelé csukta le ajkait,
bent ezer sebe méltatlankodik:
ezer seb és láng és sikoly vagyok,
de csak vakarózom, és hallgatok.

300
Gyöngeség

Millió méh zümmögő moraja
árad be ablakomon. Bár soha
ne kéne mozdulni! Szívem alig
bírná robotját, dobbantásait,
úgy húz, úgy fojt, úgy megöregedett.
De te mikor fáradsz ki, gyűlölet,
gonosz, ki folyton kísérsz, tudva, hogy
dühöddel szemben védtelen vagyok?
Gondoljon rám a Föld túlsó felén
haraggal csak egy ellenségem, én
már szenvedem ádáz fulánkodat:
az gyilkol most is. Kint delel a nap;
nagy béke zsong. Nem volt igazatok!
Nem lesz! Óh Krisztus, de gyöngé vagyok,
de keresztény, de beteg! Harc? Velem?
Ne vétkezzetek tovább ellenem!
Szörnyű ez... S óh, kint a nyár zsivaja,
millió méh zümmögő moraja!

301
Ra Isten

Napon! nagy napon! forró homokon!
Ott voltam boldog, a déli napon!
Ott volnék az! Didergő szívemen
megváltó emlékként melengetem
Itáliát, Egyiptomot, a Fényt.
Hevertem már hajók vándoraként
a fedélzeten, ég és víz között,
mely egymás azúrába öltözött,
s egyetlen izzó, kék harangba zárt,
s bámultam a gyulladó láthatárt
és hevertem villámló partokon,
mindent idézve, mi velük rokon,
nyári Alföldet, falut, Balatont,
s ittam valami ősi és bolond
sóvárgással Ra Isten sugarát,
mint a legjobb örület italát,
de sohse tudtam betelni vele...
Jőjj, Robbanás, a szívembe, ide!

Szűz hajó vitt első útjára, a
gyönyörű, hófehér Victoria.
Triesztben, ami volt, nagy s kicsi, hang,
mind szólt, sziréna, gyárkürt, síp, harang,
induláskor: ujjongó, messzi kör,
csakúgy zengett a visszhangos öböl.
Délután Velence. Másnap Bari.
Aztán, messziről, Kréta partjai.
S aztán valami Új; híg, meztelen,
légnemű Kék Gömb, a nyílt Végtelen,
a laza Űr, melyben hajónk maradt
csak emberi s Istenné vált a Nap:
Őt bámultam a zöld habok felett,
egyetlen ismerőst, és szívemet
ős szorongás markolta, amikor
már csak a fűrészláthatár alól
nézett rám, még átgyújtva a vizet,
és eltűnt, és rögtön éjszaka lett.

303
Egyiptom felé

Mint lánya, Vénusz, örök, isteni
csoda a Tenger! Ringó, vágyteli
testében, amely csókol, ostromol,
karcsú hajónk mint roppant ék hatol
mindig előre. Harmadnapja már,
hogyan csoda-gép és csoda-láthatár
kápráztat, Kettős Mitológia,
s most ez a mozgó, tündér éjszaka
fent és alant, e kéjes puhaság,
mely nyílik-zárul s bár folyton tovább
ereszt, mégis tart, ez a végtelen,
szemérmetlen ujjongó ős-elem
téged is úgy fog, úgy ringat, simúl,
fán s ércen át úgy idegeidbe nyúl,
úgy körülnyaldos, körülhízeleg,
hogyan rettegve és szinte testileg
érezed, amit a Tenger és a Gép:
két óriás nászának gyönyörét.

A szép nőt, aki előttünk szaval,
belső vonóként villamos haja
gyökereitől le egészen a
lábujja leghegyéig fényvihar
súrolja végig, élő hegedűt.
Hogy zeng, vibrál, tündöklök! Mindenütt
gyönyör csap ki belőle, röpke láng,
homlokán, mellén: a vers láng gyanánt
csókolja, belül, árad, megapad,
s átvilágítja, szívet, csontokat
zendít: a test, mint áruló üveg,
szinte mutatja, minden üreget
hogyan kitölt benne dallam és ütem -
és együtt borzong az egész terem,
mikor a piros torkon s ajkon át
öntudatunk kéjes szüneteként
a szép húsból átszikkaszt belénk
a szellem, a költő, a túlvilág.

Ketten a strandon

Mikor Hal-Ősöm kimászott a part
láz-mocsarába és járni akart,
s ötvenmillió vízi év után
a Nagy Fényt itta, s esetlen, bután
sütkérezve még évezredekig
növelgette tüdejét, lábait,
roppant testében, sejtként, csíráként,
agya nem-gondolt gondolataként
én is ott voltam már... S hogy a napon
én hevertem a forró homokon -
álmok, emlősök, majmok, hápogó,
toronynyakú gyík-szörnyek, lángoló
páfrányok, hullók, s iszonyú, örök
idők rácsa s húnyt pilláim mögött
egyszerre Őt láttam, éreztem a
bőröm alatt, Ősömet, az Adria
strandján, Őt, a régi árnyat, ahogy
bennem itta, élvezte a Napot.

306
Cila

Cila, Cilu, Cinciri-Minciri,
Behálóznak a mozdulatai.
Itt sétál az íróasztalomon:
nők vonulnak át tükrös agyamon.
Ha valami jó az eszébe jut,
mint két szikrázó, vörös alagút
gyúl s mélyül rögtön kék-sárga szeme.
Légy zümmög tova - szinte száll vele,
s aztán tíz percig nézi a plafont:
mi az a gyanus kis fekete pont?
Az imént papírral futballozott,
függönybe, szőnyegbe csavarodott,
most felugrik, a fűtőtestre ül,
könyvekre, az a helye. És örül
- nem, nem örül: ásít, nyújtózkodik,
végül göngyöleggé kunkorodik.
Cilu, Cinciri, hófehér Cila!
Úgy sajnálom, hogy nem beszél soha...

307
1938

Napraforgó-, krumpli-, kukorica-
táblák jöttek, forogtak: ez soha
nem változik. Tarló, varjúsereg.
Húsz évvel lettem én is öregebb.
Csöndben kocogtunk át négy-öt falun.
Fáradt voltál. De ma is éppen úgy
üdvözlöttél: „Kedvelt hívünk s öcsénk!” -
mint egykor, és csókkal jöttél felém
a mátészalkai poros peronon,
régi és most már csaholci rokon,
Mihály, méhészpap, öreg esperes.
Alakod tört volt, bajúszod deres.
„Esztike?” „Megvan; s a gyerekeid?”
Meséltem Klárát, Lóci csínyjeit.
Nevettünk, elhallgattunk. Szomorú
világ volt ez már, félig háború.
Csönd. Kocogtunk. Körben varjak hada.
S napraforgó, krumpli, kukorica.

308
Rémület

Ahogy hideg hasukkal mereven
összetapadtak, az a szerelem,
az a látvány a régi temető
árkában a hídronc s a barna kő
között, ahol a hegyről lejövet
megláttam őket, az a jelenet
azonnal meghökkentett, bár alig
értettem, s inkább hogy egymást ölik,
vagy tán már meg is ölték, valami
effélét gondoltam, még akkor is,
mikor kissé megemeltem, előbb
(miként hittem) a férfit, majd a nőt:
aztán valami megborzongatott
s egyszerre minden eszembe jutott:
kettős gyönyörük négyes kapcsa, és
hogymost hetekig így maradnak, és
egyebek, Én, Te, s Isten, s így tovább. -
És rémulten néztem a két csigát.

A fülkében csak ti. Megszakított
csókként röpködtek a szavaitok,
sóváran már s még anyagtalan, és
magasból szállva a tények nehéz
világa felé. Tudtátok, mi lesz,
de a Nem! még erős volt: hátha ez,
ez az egész csak csapda, s nem a vágy,
az igazi, hanem a hiuság,
hátha csak az eseng úgy bennetek.
Harc volt kezdődő közösségeitek,
s a vereség félelme. De, hogy ott,
a kék parton járt a vonatotok,
s megállt, egy percre, a tónál, ahol
válni kellett, már úgy váltatok, oly
kész szövetségben, mint két vesztes, és
mikor a fütty szólt, a felismerés
egyszerre nyilalt át szíveteken,
hogy kár volt várni, s hogy: Igen, igen!

310
Nem igaz!

S aztán, hogy újra találkoztatok,
már mint két testvér. A teljes titok
szabaddá tette vágyaitokat.
Megtanultatok hallgatni, sokat,
vagy sok szóba, ha éppen úgy esett,
rejteni a kevés szükségeset,
télbe a nyarat, halott formulák
játékába a remegő csodát,
mesét gyártani, igazit, talán
még repülni is a hold sugarán,
tündérmódra vagy boszorkányosan,
és úgy szeretkezni, nyilvánosan,
hogy aki látja, az se higgye el...
Ki még kérdez, ennyit sem érdemel.
Aki meg ért, gondoljon a maga
életének káprázataira,
s mondja, hogy: hipp-hopp! Mondja, hogy... Mit?... Azt,
amit én, hogy: az egész nem igaz!

311
Felejtteni?

Idegeidben azt a lobbanást,
tudod, melyiket, a villámcsapást,
amely megolvasztott, megvakított,
s egy percre csillagokig tágitott,
s az utat közben, mely lángként sodort,
és mind jót, ami előtte volt,
s az utózungést, mely oly lankatag
zsongatta még ájult tagjaidat,
mondd, a zuhogó, görcsoldó varázst,
testedben azt az édes robbanást,
azt a legfőbb, közös pillanatot,
melynek nevet még semmi sem adott,
hacsaknem vallás, s amelyben velem
együtt haltál-születted, gyermekem,
mondd, de csak úgy mondd, hogy ne mondd ki, mit,
mondd, édes, azt a percet, s társait
(ne is szólj, elég ajkad mosolya) -
el tudnád felejtteni valaha?

Emlékszel? Mire?

A perc után, a lobbanás után,
a fényszárnyak, a robbanás után,
melyben agyamtól a láb-ujjadig
a mindenség végső határait
bejárta bennünk isten gyönyöre,
a csúcs után, s zuhanva már: ugye,
te is érezted, mint én, azt a jó
lankadást, a visszazsugorodó
életet, az emberit, amit én?
Még ájult voltam, s bőröm felszínén
valami nyugodt, ismerős meleg
ömlött el: az újra-nyíló erek
hálót szöttek, varázsköpenyt, reánk,
s az zsongatott és altatott: a szánk
félrecsúszott: még éreztem, milyen
édes voltál, és hogy a szerelem...
Aztán semmi... Most meg, ébredve - Te,
mondd csak, emlékszel? Emlékszel? Mire?!

313
Utaztunk

Mire emlékszel? Utaztunk. De hol?
Egymásban? Biztos? Tehát mennyi s pokol
mi volnánk csak? S kettesben? Vagy magunk?
S a hús tudja igazi viszonyunk,
a külső test? Vagy e másik csoda?
Hol kezdődik és hol végződik a
valóság? - ez a bökkenő: ezen
sokkal több dől el, mint a szerelem,
miénk s másoké: talán az egész
élet, s amit léleknek hívnak, és
istennek, öröklétnek?... Furcsa, hogy
a tegnap kezdte... Az kezdte? Gyerek-
koromban már láttam szemedet,
egy egész album tele volt velük,
az Erzsébet Királyné: óh, azok
a szemek néztek, hívtak mindenütt,
később is, mint most benned: - te, lehet,
hogy az anyag is csak emlékezet?

S milyenek vagyunk nektek mi? Ha ti
burkok, mi nyilván fordítottjai,
feszültség, bélés, töltés, homorú
tükörökben tükrözve domború
párhuzamosság: a vér s hús szeme,
a tapintás két gömbfelülete
egymásra zárul, s ikertükre, vak
káprázata visszára látja, vagy
egyszerre úgy is látja - mit? - magát
s a másikat: villámtükörcsaták
gyúlnak a belső éjben, s ez az a
varázslat, az a geometria,
amely miatt mint felhő borítasz,
mint szárnyas égbolt, s ugyanakkor az
én gyönyöröm is mint teljes burok
borulhat a tiédre: Itt meg Ott
nincs többé, s mint a világegyetem,
csap szét bennünk valami végtelen.

S csak így érdemes összebujni, csak
így, az Én végső, leghalálosabb
megnövekedésében. Valami
váltás ez, testé-léleké: mi, ti:
közös út; de még nénéd vagy hugod
soha senki el nem mesélte, hogy
ti hogy repültök. Ezek, csak ezek
fontosak, ezek a szárnyas tüzek,
ezek a lángnyelvek: mögötted a,
mögöttem a titok: szent árama
tölt ki s csap át rajtunk valaminek,
ami tán a legszemélytelenebb
az egész életünkben. Te, tudod,
hogy te nem te vagy, én nem én vagyok?
Kapcsolók mind a ketten! Utazunk,
tán a kéjes villamosság vagyunk,
az ízünk fény, tapintásunk zene,
s kettős hazánk egy csillag belseje.

Karszt. Éjféli. Lesz még fény, tenger, csoda?
Vigyázz: karambol! Lóci fiam a
padon aludt. Vas himbált, száz kanyar,
rémült ő, láz és száguldó vihar:
alagút nyelt be és gargarizált
velünk, s kiköpött, s hogy csapott a láng
a kazánból, csattogó szirtfalak
vörhenye lobbant: mindjárt ránkharap
a szörnyű torok! Rabok és vakok,
fülkébe, mely sorsunkká változott,
s erőbe zárva, melyre burkai
zárultak más erőnek, pokoli
csikorgásban zuhantunk - föl? le? - Jaj,
az élet vitt, melyben annyi a baj,
s amelyből szöktem!... Őr voltam, s rab, és
világ szíve és kétségbeesés,
s úgy néztem, lelkem csönd és borzalom,
fiamat, aki aludt a padon.

Kiáltani szeretném, s nem lehet,
még súgni se szabad a nevedet,
még gondolni se - jaj, elárulom,
pedig belül csak azt visszhangozom,
a hangos titkot, mely életemet
úgy édesíti, édes nevedet:
nevedet, édes, a pár szótagot,
mely tündéri burkoddá változott,
röpítő közegeddé, nevedet,
mely körém gyújtja az emlékedet,
fűszerként csendít a nappalon át,
s beillatosítja az éjszakát,
s úgy tapad a számba, tudómba, hogy
már majdnem te vagy, amit beszívok,
már majdnem te: minden lélegzetem
veled itat és zsongat édesen:
édes neved betölti szívemet,
s csak titka, te, vagy nála édesebb.

Hang cirpel kint. S bent a szivemben is.
Pici csak. De szúr. Hang s mégis tövis:
folyton szúr belém, szúr és újra szúr,
kis fűrójával mind mélyebbre fűr,
másodpercenként, régi vörhenyem
óta, halkan, de oly könyörtelen,
mintha tű volna, Idő tűhegye,
s szívemet szedné ízeire.

Hang cirpel a szivemben: a szava
nyugtalanság, s veszély a mondata,
ha én figyelem: tán csak öncsalás,
ha műszer: ideges elfajulás,
de mindenképp valami nagy, gonosz
robaj jele, mely milliószoros
halkításban küldi üzenetét,
fényhalk árnyát, fénygyors rettenetét,
a halált, a kürtöt, a zokogót:
a Százegyedik Szúrárt, a Kopogót.

319
Gyönyör

Te, nagy zsongás, te (milyen ópium
s kié?), ki könnyörűlsz a szomorún,
a keserűn, te, édes! Halk zshivaj,
vagy még annyi se, kint és bent, a jaj,
a baromi bögés, az életé,
ha te méred, te, csillagok felé
és onnan ide ívelő ütem,
gyönyör, akivel töltekezni nem
győz zenit s nadir. Ismerlek, csoda,
te, kioltó, aki magad vagy a
fény és sugárzás! Szent összhang, olyan
vágyva hívtalak, oly fájdalmasan,
mint soha még; és most, hogy áramod
átcsendül rajtam, szinte vacogok:
ezt az ős mámort, ezt hogy kellene,
ezt, megtartani? Mi kötne, zene,
hogy ne oldódj, ne illanj, ne enyéssz?
Mi tetőzne? Egy revolverlövés.

Őrségen. Erdő. Éj, koromsötét.
Iszap az agyad és keserűség.
Amit te tudtál, az itt semmi se!
Húz, lehúz az éj tengerfeneke.
Menetoszlopban. Éj, koromsötét.
Agyad csupa láz és keserűség.
Irtózatossá erő nyom lefele.
Magad vagy az éj tengerfeneke!
Robot, új robot. Éj, koromsötét.
Agyad villáma kotorja az ég
magasságait, kitör, visszahull,
s a rengő tenger megint rád borúl. -
Miért? S meddig még? Mi dobott ide?
Mert húsz éve is, fulladj újra te?!
Hány szabadul, az ügyese!... De csitt,
mit tudod, sorsa mást hogyan merít?!
Sok az örvény és sok a csapda, mély...
„Idegen ész csak küszöbünkig ér!”

Egyenruhában vagyok, egyszerű
egyenruhában, mint a réti fű.
Egyenruhában, mint a búzaszem,
kezdttem, folytatom s végzem életem.
Az egyenruhás tömeg alkotott,
mindenkihez nagyon hasonlítok.
De hajtom fejem a titok előtt.
Nincs már énbennem se szégyen, se gőg.
Mert indíthat gyár, a természeté,
egyetemes, nagy céljai felé,
bármilyen vagyok is, szabvány, szerkezet,
magam örülök, magam szenvedek,
ahogy a harmatot s a nap tüzét
csak külön szálain érzi a rét,
vagy ahogy a kiégett földeken
egyenként hal meg a sok búzaszem.
Együtt és külön, se szégyen, se gőg:
hajtom fejem a közös sors előtt.

322
Légiriadó

Ágyú, tűz, vér, fekete robajok
helyett fehér durúzsolás? Dohog
a kazán, kék-zöld tündöklés a táj,
a fedélzetre parti lepke száll,
és ahogy hanyatt dőlök a padon,
nem a folyón, a felhők közt uszom:
vágytalan ringás, szent semmittevés
gyógyít, unalom édessége és
egyformaság: keringő szigetek
s a sík part szépsége, fűz-ligetek...
Ugató tankok, kormos vonatok
helyett a fehér hajó: hol vagyok?
Háborúban? A mában? Huszonöt
év minden tűnt öröme összefut
e hihetetlen napba a Dunán,
és csak sóhajtok, mikor délután
légiriadóra bödül a gép...
Végezz itt, ha kell, Rettenetes Év!

A Kopogó!

A Kopogó! Mi Allah lobogó
fenyegetése? Mi a Kopogó?
Azon a napon mint szétfűjt molyok
lesztek, s mint a meg-nem-álló homok,
azon a napon vascsontú hegyek
tilolt kenderként törnek s vérzenek,
azon a napon már csak az, aki
jótettekkel rakta telisteli
a mérlegét, az ihatja tovább
a szent fényt, csak az Zem-Zem italát,
az ölelheti, az csókolja csak
a naponta frissen-szűz hűrikat,
akit meg feldob könnyű mérlege,
perdül arra a pokol fekete
dobszava, dobogó számuma: dördül a
csillag-kő-zápor: rádcsikordul a
robogó lángtitok, a zokogó:
a Legkeményebb Tűz, a Kopogó!

Hol vagy, Temirkul Umetoli? Ki
küldött kirgiz poéta? Amikor
- úgy hittük - legnagyobb volt a veszély,
s köröttünk még a mennydörgő anyag
vívta csatáit, jöttél, idegen
egyenruhában, de nem idegen
szívvel, s először mondtad ki a szót,
a világosságét a pokoli
bunkerben: - Költő!... Turkesztán fia,
emelted a roskadozó magyart,
két más nyelven dadogó agy közé
szellemi apák nevét s álmodat
vetted tolmácsnak, megmentetted a
könyvtáram, a családom, életem
s többet is... tán mindent... - Hol vagy? Ki vagy?
Tudtad, mit tettél? - Nem. - Csak a magam
csodáját mondom, s úgy suttogom a
nevedet: Temirkul Umetoli!

A pohár alja

De sokat sírtam, de jogtalanúl,
de rengeteget, de oktalanúl!
De szíven szúrt minden túhegynyi baj,
mellőzés és bánatom! Fiatal
lelkem de szorította a robot,
amit huszonöt rossz év rászabott,
család terhe, pénzé, gyötrelmeké,
időrabló, külső kötelmeké:
ólomruha volt rajtam a világ
s - költőnek - pokol a katonaság.
S ha pokol volt (mert az volt csakugyan),
de másképp látom öregem magam,
de másképp a tűnt rosszat!... Istenem,
kire csak vágyom: ha vagy, adj nekem,
adj a gyengének most egy kis erőt,
hogy ne törjek össze idő előtt,
s ha fenékig kell innom poharam,
a méreg alját szó nélkül igyam.

Két Semmi sötét börtöne között
fénysík, te, fénysáv, tündöklő küszöb,
két éjszaka közt keskeny pillanat,
ki megvillantod szálló árnyamat:
mult s jövő közt, az érző jelenen,
rajtad suhog át perc s történelem,
s addig van csak a kísértet idő,
addig a tudat, a mindent tükröző,
addig csupán a lázas-bús anyag,
míg rásütöd arany lámpásodat.
Uram, ki fény vagy, s élet vagy, örök,
én vakságból vakságba szédülök,
de most, még, mint te, szellem is vagyok:
óh, világíts rám: látó rokonod
rólad hoz hírt, míg hagyod: léttelent
bejár, s létezőt, végest, végtelent,
s úgy tördeli, mert sejt s emlékezik,
a Kettős Éj rettentő rácsait.

327
Gombák

Árnyhideg gombák, karcsúk, csupaszok,
holdfény vegyészei, bűdös nyirok
nyálkáiból, rovarok, levelek
dögeiből kelő kísértetek,
sirontúliak, sápadtak: milyen
borzongás vagytok, milyen gyötrelem
üzenetei? A parazita
léleknek mily lidércmozdulata
az anyag felé? Hullahidegek,
szívem mozdul s érzi jelképetek,
mint magát érzi, élő áramot,
mint tegnapból lüktető holnapot,
mint rend parancsát a romok felett,
mint tiszta formát torz mocsok felett,
mint a titkot, mely épít, takarít,
mint nők porcellánszép vonalait,
mint örök vigaszt, hogy, gyilkolva, már
szerkeszti virágait a halál.

Cérna-ormánya s nagy feje mögött
szinte nyak nélkül nőtt, gömbölyödött,
dagadt égnek az óriási hát,
s a kövér has alatt négy pici láb
próbált tipegni. Kétségbeesett
mohósággal szakadatlan evett
a roppant Szörny. „Hiúságod, szegény,
ez az eleven pokol”, szólt felém
fordulva Buddha, „s íme, láthatod,
mit kell, mennyit kell szenvednie, hogy
kielégüljön!” Orr s íny ingere
volt köröttünk a világ, csemege,
húsok, méz, tejszín s nektár tavai
s kalács-rétek: s e gazdag, édeni
tájat szürcsölve sírva szuszogott
a hegynagy Állat: láttam, hogy mozog
ormánya, az a kis szívó fonál,
s annak legvégén a tűfoknyi száj.

„Maradj velem, mert beesteledett!”
Bibliát hallgat a gyülekezet.
Alkony izzik a templom ablakán.
Hitetlen vagyok, vergődő magány.
„Maradj velem, mert beesteledett!”
- Ha így idegen, vedd emberinek,
súgja egy hang, s ahogy látó szemem
elmereng a régi jeleneten,
az emmausin és felejttem magam,
a sugár-hídon némán besuhan
egy örök Árny: lehetne Buddha is,
de itt másképpen hívják, és tövis
koronázza: én teremtem csupán,
mégis mint testvérére néz reám,
mint gyermekére, látja, tudja, hogy
szívem szakad, oly egyedül vagyok,
s kell a hit, a közösség, szeretet.
S kezét nyújtja. Mert beesteledett.

Bíztató a tavaszban

Töröld könnyed, gyúrd le fájdalmadat,
te nem azért vagy, hogy odaragadj
ügyhöz, multhoz, amely nem a tiéd,
és dac poshasszon és keserűség.
Kaptál ütleget, kaptál eleget
(légy keresztyén s mondd: érdemelteket,
s könnyűlsz tőle!)... Most ne vélt igazad
emlegesd, s ne a hibát, a zavart
(az benned is volt!): nézd a rétet, a
nagy fényt, a Feltámadást!... Tavasza
jött újra a földednek: nézd, a nép
dolgozik, szépül város és vidék:
nem árt, hogy eltűnt sok gőg, régi copf,
s jobb lesz a jó, ha te is akarod,
ha igazán: ...másét és magadét,
úgy gyógyítod ama ezer sebét,
ha az csordítja megnyugvó szived,
ami sosem elég, a Szeretet!

331
Nyár

Megy le a nap a Jánoshegy fölött,
zene zendül romok és fák között,
sebbé, parázssá gyúl a magas ég,
csoda békíti össze száz színét.
Csoda békít engem is: enyhül a
lélek vert daca, fojtó bánata,
az ember, aki némán zokogott,
képzeletben már mindent itt hagyott,
Tazmániát s halált emlegetett,
most meg, bámulva a tündér eget,
sóhajt, s úgy érzi, tud még hinni és
hogyan dolgozni fog és szeretni kész;
s míg árnyba vesznek sebek és romok,
lassan ő is dudolni kezdi, hogy:
- Lement a nap a Jánoshegy mögött,
ébred a hold, hangosabb a tücsök,
fölcsettog a boldog fülemile. -
Szép a rózsám, hogy váljak el tőle?

332
Hála

Szikrázó éj, álom, tücsökHzene.
Édes a szél, mint egy nő közele.
Virág csókol. Ébredek. Hol vagyok?
Mily küszöbön? Mint egykor a homok,
hogy ott hevertem a Piramisok
tövében, úgy zizeg körül a fű,
s máris itt röpdös a lótusz-szemű
énekesnő, kit Kairóban, a
múzeumban láttam, a múmia:
fátyoltestén a hold átinteget,
örvény nyílik, mélyül a fák felett,
örök csillagok húznak, ejtenek:
óh Mindenség! Melegen, mint a könny,
buggyan ajkamra a szív, az öröm,
a hála, hogy éltem, hogy voltak csodák,
hogy oly szép, oly gyönyörű a világ,
mikor - mikor - - -
Mikor minden csak játék s butaság!

Hogy megy ez az álló galagonya!
Rőt bogyóin át ami valaha
volt, az áramlik, legelső nyara. -
Honnan és hova, Növény, te örök?
Csövekbe zárva gyökér s mag között
sose hagyod el dolgos börtönöd,
soha, te, majdnem mozdulattalan,
és mégis haladsz, lassan, biztosan,
ahogy óvó alagútjaiban
belülről, lassan, kitüremkedő
mozgással, titokzatos agyvelő,
a természetállam épül. Vak erő,
vakon is látsz? Ágbogas ritmikád
türelme Év s Nap roppant taktusát
maggá lassítja: azaz lépsz tovább
a közös táncban, s ami valaha,
magadba zárva a végben is a
kezdet maradsz, Egy, Te, Galagonya.

334
Játszani

Mi volt, Öreg, a legjobb? - Játszani.
S aztán? Hagyd a gyerekkort! - Játszani.
Vágyni a nagy világba? - Játszani.
Készülni szent csatákra? - Játszani.
Mások könnyét törölni? - Játszani.
Gyermekednek örülni? - Játszani.
Hinni saját magadban? - Játszani.
Ha nem, a pillanatban? - Játszani.
Bort, pénzt, nőt tékozolni? - Játszani.
Istenekkel dacolni? - Játszani.
Költőkkel égbe szállni? - Játszani.
S ha jött csoda, akármi? - Játszani.
Tudtál te lelkesedni? - Játszani.
Ez a legtöbb? csak ennyi? - Játszani.
Elég. Én mást szeretnék... játszani!
S hiszem, többnek fogok még - ...látszani!
Vigyázz, kardom öl! Bolond vagy, Öreg!
- Távozz, ne zavarj a köreimet!

Kérdezhetek?

Kérdezhetek? Kérdezzek? Fényre, bús
lepkék, tódultok? Vággyal koszorús
árnyak, gyúltok még, lelkek? Tégedet,
míg éltél, sajnos, nem szerettelek,
nem eléggé: fájt, ugye? Villan a
ligeti ablak; de a lakosa,
hol a görög lány? Büszke, nagy szeme
már csak könnyes dac? És te, tudod-e,
hogyan elárultál? S te, az a titok -
óh, elfordulsz? Még mindig úgy sajog
a régi önvád? Te a lényeket:
mondd, így jobb lett, jobb így az életed?
Nem? Így is gyász? S te ki vagy? Oly kevés
a legtöbb is? Hát minden tévedés?
Nyáréji hold, szívek zűrzavara,
óh égő avar esti illata,
s ti, sorsok, álmok: csak sírnunk lehet?
Kérdezzek? Vége?! Hát kérdezhetek?!

Harmadszor látom, hogy szárad a Szép,
s mily üde, ami a nyomába lép,
ami eléje: virágaival
habzik-csordúl az örök-fiatal
élet: harmadszor látom a cserét,
a változást, amit tizenöt év
mindig meghoz, s szerepeiteken
úgy végrehajt a szörnyű szerelem:
harmadszor látom öregedni szép
arcotokat (s velük a magamét),
barátnőim, nemzedék-társaim,
intő gyönyöreim és gyászaim,
s csak magamat siratom bennetek,
magamat mentem, ha emlékeket,
ha közös időket emlegetek:
jön az új tavasz - én látom, ti nem! -
itt van, és szép, szép, rettenetesen;
s rettenetes, hogy milyen idegen.

Nincsenek ott. Bárhova fordulok,
mindenütt üresség: nincsenek ott.
A kéjes szűz, a repeső szobor
a tengerparton, aki oly vad, oly
érdekes volt, amilyen szomorú,
nem integet szirtjéről. Háború?
Nem, még az se. Csak nincs. A bölcs nagyúr,
aki - s a jó szív, a gondtalanúl
fecsegő vigasz, s a nyugodt zseni
a plántái közt, és az isteni
tragika a deszkáin, s a barát,
aki úgy kéne: az egész világ
kiszűrte őket, tájak, műhelyek
kiejtették, szobák és életek,
nyomtalanul. Bárhova fordulok,
ég és föld üres: ők nincsenek ott,
s ezt meg kell szokni. Lelkek, szellemek?
Apály sodorja őket. Nincsenek.

A fehér táj

A fehér táj, kint, az emeleti
ablakon túl, amely keretezi,
a fehér táj, melyet két téglalap
üvege japán metszetnek mutat,
a fehér táj majdnem egész üres,
tagolatlan, s csak ha nagyon keres,
még árnyalatot is csak úgy talál
a hontalan szem a tejszín homály
imbolygásában: olyan sűrű köd
kavarog a fehér mezők fölött,
s oly magasan, hogy földet-felleget
egy bemos-meszel: a semmi lebeg
köröttünk, a semmiben lebegünk
már órák óta, az lebeg velünk:
csak lent, a kép jobb sarkában, alul,
dereng pár ág: a fehér égbe nyúl
egy tar fa: varjú ül a tetején,
s az fekete, fekete, mint a szén.

Szeretem a kandalló parázsát,
a leégett fa nyugodt aranyát,
a bíbor máglyát, a sok, szögletes,
izzó fény-kristályt s a még láng-eres
imbolygást rajtuk. Vad tájak s bohó
rúnák gyúlnak benne az álmodó
lélek elé. Titkok? Mit mondanak?
Nyitom a rácsot: álarcként tapad
arcomra a hő, s a fény elvakít:
peng a parázs: tűnt nyarak húrjait
zendíti tán a búcsúzó anyag:
vágytalan gyönyör minden pillanat,
amije van még, tündérmuzsika
és ragyogás. Az arany zuzmara
borzong itt-ott, hűl és zsugorodik,
a máglyára csipke hamuhodik,
de tüze még nagy, mint egy alkonyat,
s valamit súg. Mit? Attól függ, ki vagy.

340
Évák és Kígyók

Mulasztott, messze paradicsomok
álma leng körül. Tenger; s viharok,
melyek ijesztve hívtak. Válaszút
másik ága, amely csábítva fut
s vádolva már! Hullt szirmok. Égi hit,
kétely nélkül. Nem-ismert könyvek. Itt
egy tétova perc, ott sok hosszú év,
rossz döntéseké. Gögös gyengeség,
hogy nem nyújtottam békülő kezét
ellenségemnek, aki szeretett.
A sok veszett táj, a sok *de*, a *ha*,
süllyedt aranyszigetek, a tova-
kéklő ifjúság: rettenetesen
fáj néha, hogy egy, csak egy életem
volt a földön! Zárt paradicsomok,
mik várhattak bennetek? Mily titok?!
Milyen almák?! - Óh, nem-ízlelt izek! -
S mily Évák!... S Kígyók, mily... érdekesek!

Roncsok, szikrák, fél-árnyak, embriók,
lassan megsemmisültök. Te a csók
lehattél volna. S te? A te neved:
a nő, aki sohase tudta meg,
hogyan szerettem. Lélek, kiből a láng
átugrott az időbe, tört szilánk,
idézni próbálsz? Késő. Valaha
még el tudtam volna mesélni a
történetedet - s íme, túlnehéz
érintkeznünk: fogyó kiterjedés
foglya, te, s ti, többiek, hézagok,
síkokká, vonallá hasadtatok:
máris csak emlék s tévedés visz át
hírt hozzátok a Negyedik Világ
utasáról: itt vagyok köztetek,
csak nem fogtok fel, tiszta szellemet,
ti, kikből külön álmotok kivont,
ti, szűnő tér, ti, testnélküli pont.

342
Cirip

Cirip, cirip: január, február:
tűzhely mellett emlékezik a nyár.
Cirip, cirip: március, április:
harminc éve tavasz voltál te is!
Cirip: Földvár, májusi jázminok:
huszonöt éve már, s mégsem unod!
Cirip: június, fent a Havason:
pisztráng, viperák s „Athéni Timon”.
Cirip: száz ér buggyant Dunát a dús
alpesi réten: Schwarzwald, július!
Cirip: tíz éve: Marne, augusztusi
tücskök, azután Párizs tornyai!
Cirip: szeptember: sápad a Tejút:
felejts tegnapot, bombát, háborút!
Cirip: október: halkúl a zene;
s jön a vég két sírásó-*ember*-e.
Cirip, cirip: tűzhöz szorít a tél,
s idegen ész csak küszöbödиг ér!

343
Föld

Távol körökben és szüntelenül
úgy kanyarogtak életem körül
a barázdái, mint egy rokoni
és óriás agy tekervényei,
nem emberiek - barnák-feketék:
azokkal gondolkozott. Benne még
a tett volt az íge, a tárgy a kép
és az anyag a szellem. Nagy, nehéz
szeme néha gúnyolt: azt hitte, hogy
cserbenhagytam. Eső és napsütés
etette, s vér és trágya. Dolgozott
s tűnődött, mint én. Szép kisasszonyok,
nyírfák hajlongtak, édes álmai,
a tavaszában, s szálló képei,
rét, domb, vetés, tó, felhők és akác,
ezrével díszítették dús nyarát...
Most a Napból nézem... Föld? Sár csupán?
Én úgy látom, hogy csillag. A hazám!

Kik messzebb, mint Kalypszók s Nauzikák,
lányok, asszonyok, elképzelt csodák,
száz, ötszáz, ezer év utániak,
véreim bár, mind távolabbiak,
közösségkívők vagy hitetlenek,
ha magamfélék, ha még emberek,
gondoljatok rám. Ha tündére csak
egymásnak két sóvár lélek, akad
tiköztetek is szövetségesem,
s megérzi majd, hogy csókolnám, milyen
szerelmesen: ha kigyúl szívetek,
szólítsatok, s valahogy ott leszek,
mindig veletek leszek, véretek
lobogásában, emlékeitek
árnyéka alatt, az esti tücsök
dalában és költőitek között:
árnyat árnyak, ismeretlen csodák,
ébresszettek, míg lesztek, Nauzikák!

Töredék: A tücskökhöz

Bujtok megint a kitavaszkodott
földből, jó tücskeim? Isten hozott!
Félévvel Buda ostroma után,
ezerkilencszáznegyvenöt nyarán
nyitottam ki úgy az ablakomat,
hogy a rótparázs telehold alatt
oly nagyon rátok csodálkoztam. A
ti örületek az a muzsika,
az a szörny jókedv, mely ágyam köré,
az izgatott nap romjai fölé
visszahozta, fölépítette a
békét. Másfél éve már! Micsoda
varázs volt az a részeg éjszaka,
az az egy-helyt cikázó kép-zene:
augusztus, kedd, tizennegyediké!...
Másnap kótázni kezdtem... Ti, mire
virradt, zártátok a magatokét;
s lám, az én nótám ma is töredék.

De nem csoda: ahogy még sohase,
nyomott az élet. Képek üteme,
szavai, ti gyorsabbak voltatok,
egy éj alatt mindent elmondtatok,
én lassúbb, hisz volt rá elég okom.
De némúljon végre a fájdalom,
hiszen hálától csordul a szívem,
hálától újra s ezerszeresen:
tavaszi tücskök, ma kapunk alatt
megint hallottam a hangotokat,
az örömet... Köszönöm!... S köszönet
nektek is, nők, barátok, emberek,
kik, mikor minden remény elhagyott,
segítettetek, vigasztaltatok,
Buda, Sóstóhegy, Békés, Pest, Tahi,
Ózd, Igal, Patak: hazám szivei:
áldjon meg, Akit, ha hisszük, ha nem,
Istennek mondunk közönségesen!

347
Mi még?

Mi volt szép? Mi még? Kapásból, s ahogy
Kína mondja: a Tízezer Dolog,
az Egész Élet. Napfény, hópehely.
Nőkből, lányokból még egy tízezer.
Tízezer dal, kép, szobor. A tudás.
A nagy Szfínx s a papírgyártó darázs.
Tízezer álom, vers és gondolat.
A Cuha völgye. Mikroszkóp alatt
a lélek. A bors keresztmetszete.
Repülőgépről Svájcra nézni le.
Egy távolodó csónak. Meduzák
Helgolandnál. Kalypszó. Egy faág
a börtönből. Kislányom mosolya.
Az igazság. A régi Korcula.
Mosztár tücskei. Párizs. Titisee.
Tíz fényévem a Szíriusz felé...
Nem, nem, így a leltár is töredék:
Szép volt a vágy, hogy Semmi Sem Elég!

348
Álom

Amerikánál messzebb kontinens
felé ringatsz, alighogy megjelensz,
Álom, vagy még messzebbre, s úgy sodorsz,
hogy alig érek rá figyelni gyors
tájaidra: jószagú tavalyi
birsalmák sárga daganatai
gomolyodnak kötélvasút alá,
az Óriáshegység púpjaivá,
ökörfarkkóró jön és elmarad,
jegenyés állomás, a karszti Szkrad,
s a zöldben rózsák vörös sebei,
és a ködből egy tehén dugja ki
szarvas fejét, csörgedező vizek
s barlangok nyílnak, szállok, süllyedek,
és minden repül, minden eltűnik,
és nem tudom, hol járunk reggelig,
csak azt, hogy viszel s még visszahozol,
de egyszer ott felejtess valahol.

**VI.
KÖZJÁTÉK**

AZ ELKÉPZELT HALÁL

1947

Valami történt

Aztán - lárván, mely tavából kimegy -
valami történt - szűk burka reped -
valami történt: mindennél nagyobb
meglepetés és éppoly szent titok,
mint amely megteremtett: valami,
aminek szörnyű előjelei
a sok kínban, negyvenhét év alatt,
éjenkint, mikor szívem elakadt,
és valahányszor néma fájdalom
fuldokolt fel szoruló torkomon,
azt súgták (ahogy az áldozati
oltáron látott, elvérző bari
teste is), hogy, új lét kövesse bár,
minden halál fulladásos halál:
mondom: valami történt, valami,
ami mást hozott: a láp férgei
elhagyták küszöbüket, a vizet...
Üdvözlég, Fény, testvérem, Örök-Egy!

350
Búcsú

Mi történt? Kedves, ne sirass! Amit
éreztem: vedlés. Sorsom szálai
széthulltak, és most száz tér s száz idő
formál egyszerre, bontó-építő;
(mint régen egy). Fölöttem gerle bűg,
négy napja; de hogy közben háborúk
dúltak, s mily szörnyűk, ti nem sejtitek.
Én is alig, bár érzéseimet
szorozza minden perc. Friss bánatod
átnéz rajtam, s úgy kérdi, hol vagyok.
Ízenként három milliárd helyen!
És hogy mi? Még nem tudom. Szerelem,
villamosság? Tán arany-gáz-atom,
tán hő-sugár-mag. A Szaturnuszon
Térlakó Fény. Furcsa ez. De, hogy a
Mindenség is csak egy Költő Agya,
úgy látszik, igaz. - Indulsz? Este lett,
és mert egykor nagyon szerettelek,

351
...kilátón...

kiviszlek még egyszer a Balaton
fölé, a kilátóra. Arcodon
a szél csókja: én vagyok! Nagy, kerek
hold száll a csorba Badacsony felett,
s vízi fényhídja majdnem ide ér.
Hallod, hogy cirpel a szentséges éj?
Nyílik a lélek: magát figyeli,
de ráfonódnak a tér idegei,
s végtelen mélység s magasság között
fortisszimóba csap át a tücsök:
szikrázik az i és pendül az ü,
ü-rű-krű, kri-kri: telten s oly sűrűn,
oly visszhangosan, s úgy gyűrűzve, mint
sziget körül a hab ostroma: mind
teltebben, ahogy tavaly s azelőtt
s ahogy mindig fog: szódd magadba, szódd
bele magad a szövetébe és
sóhaj leszel és megkönnyebbülés,

hisz máris az vagy, csupa suhogás
a föld s az ég, álomtánc, tűzvarázs,
s szemed lehúnyod, szél csókol megint,
egymásba szédül a bent és a kint
és zeng a hang és zsongva ring a rét,
s ahogy szíved átveszi ütemét,
mintha egy gömb fénytág felületén
robbanna rólad, úgy hagy el az Én,
úgy rohan, úgy nő az egeken át,
és csak mikor már benne a világ,
csak amikor már ő a burka, csak
akkor látod meg újra magadat,
az eltűnt parányt, mikor kerete
vagy már mindennek s minden csak a te
belsőséged... egyszerre isteni
biztonságba hal földi tudatod,
s a nagy, kék réten kezdik mennyei
tücsökzenéjüket a csillagok.

VII. UTÓJÁTÉK

HELYZETEK ÉS PILLANATOK

1957

Kezek: ördögök? Kezek? Mik ezek?
Mozgó polipok ágyamon. Kezek.
Cselédek? Kezek bent és odakint
s a szívem körül. És kezek megint,
kezek, fenyegetően, tétován
s szolgálatkész... ahogy a cigány-
mesékben!... Száraz kitin-bőr-kezek
s árnykezek, kik asztalt terítenek:
vagy tört rántanak? Másznak a falon,
átinognak a csukott ablakon
s szétolvadnak a levegőbe, ki
s be (mint Macbeth boszorkányai);
de hidegek, némák, kísértetek,
denevéreként surranó vészjelek,
póktündérszörnyek, ötlábú kezek;
nem tudom, mik... élők s gépiesek...
Kezek. Sohák. Mindigek. Mindenütt.
Csak nem gyúlnak nyomukban lángbetűk!

Drótoztam épp az új lány papucsát.
„Lehet erről is verset írni?” - „Hát...
Verset érzés fűt.” - „S ez bizony nem az!”
„Nézd más szemszögből. Lehetne panasz.
Sőt mérég. Hogy herdálom az időm!
Csipeszt kérek, tűt. A kereskedőn
kifogni viszont egész jólesik.
Vagy a suszteron. Még a gyerek is
örül, ha gyárt valamit a keze.”
„De ha nincs...” - „Gyártson a képzelete!
Nyomd meg. Most át a lyukon. Túlpuha
volt a szögedhez az a parafa.
De így majd tart. Türelem kell, s ami
nincs még, az akarat kieszeli.”
„Jé! Mit nem tetszik...” - „Én már üveget,
varrtam már azt is! S most mossunk kezet.”
„De ügyes az úr...” - „Hát még a fiam...
Egyszóval: érzés!... Na, jó?” - „Csakugyan!”

Egyszerre két helyen? Egyszerre két
időben? Be gyors híd villan föléd! -
Hő álmoként nyílik lent az öböl,
a kék tenger. S megint jön, sírva, föl,
a szép nő. Az idegen! Egy hete
esküdtek. S most éppoly csönd tölti be,
mint amelyről hallgat. Oly végtelen,
mint a gyilkos víz! Első szerelem,
az borzongja a magányát tele,
egy heti üdv, a ma rémülete
s a makacs remény. A meghitt szoba
minden éje, napja, pillanata
benne örvénylik: azt belőle már
ki nem moshatja új vágy s új halál.
Nagy nyár izzott tetők, szirt s part felett.
Ő tárt ablakán nézte a vizet.
Szomszédom volt... Óh, hallgatag szemek!...
Látják ma is az elmerült fejet?

356
Elismerés

Vendégségben volt nálunk az apám;
roskátag már s nyugdíjas. Volt-e rám
büszke? - sohase tudtam. Sorozat
könyvem alig érthette. Neki csak
a visszhangjuk számított, gondolom,
s a család híre; így szomszédokon
mérte s a helyzetemen: ki vagyok;
s az bizony sanyarú volt. Míg papok
dicsértek - (Mihály bácsi!) - valamit
érezett, „amivel büszkélkedhetik”;
csak hogy Mihály már nem élt... Nos, hogy ott
volt nálunk s az új könyvre hallgatott,
a majdnem-kész „Tücsök”-re, hirtelen
itt-ott könnye buggyant, majd csöndesen,
mert Klára hívta, hogy kész az ebéd,
megigazitotta pápaszemét,
s szégyellősen magához szoritott:
„Hát ez, fiam... valami... nagy dolog.”

Sárándon halt meg. Soká, nehezen.
Vergődött, ahogy majd az én szívem.
Sírja Debrecenben... Mindez olyan
messzi már, s kevés, és vígasztalan,
és úgy felgyúlt köröttem a halott,
hogy inkább már talán ezért sirok,
kérven töledek, katolikusok,
többség, ti, a krematóriumot,
a gyorsabb, tisztább véget!... Óh, igaz,
egy vadvirágos sír néha vigasz;
de kárpit, bronz, lángurna sose kell.
Gúny a gyászpompa, már nem birom el.
Szó - (szó, szép szó)! - gyúlt bennem is elég,
de most lehúz a szárnyaló beszéd.
Minden temető álcás csatatér.
A hit? Amennyit a fegyelme ér!
Apám meghalt. Közelebb jött vele
a világűr magánya, hidege.

358
Hőscincér

A deszkává szeletelt, szomorú
fatörzsben fejsze, gőzfűrész, gyalu
mind elkerülte: öreg évekig
nem tudtuk, a halottban mi lakik.
Ma aztán, reggel három tájt, mikor
oltottam, ijesztőt reccsent a polc...
Mi az? Szú? Egér? Kisértet?... Agyam
szorongott; s bátran, céltudatosan
őrölt a titok... Tán a túlvilág
fúr puskacsövet rám a falon át?
Kém? Betörő? Nem mertem gyújtani...
A láthatatlan rém a hajnali
órákra ki- (vagy be-) rágta magát;
s nyíl koccant ablakomnak. „Az anyád!” -
pattantam... Zsupsz! Tán szárnyas skorpiót
vertem le?... Nem: hőscincért! ragyogót!...
Lent ujjnyi lyuk s lisztpor... Szántam szegényt...
Öt évig készült. - Vége. - Minek élt?!

359
Hólé

Kanyarog ide, kanyarog oda,
fut és ácsorog, de nem tétova,
mert akármerre csipog, csörgedez,
mindig okos és következetes,
hiszen nem jobbra, ahogy balra se,
hanem szívének vonzalma fele
igyekszik, ahova jutnia kell:
Dunába, földbe... (Vagy az égbe fel!)...
Ezért olyan jókedvű, amikor
buvik maszatos kupacok alól,
vagy ha még a fehér dombok alatt
csipkéz ujjnyi barlangfúratokat,
vagy ha pici kék tócsákban megáll,
s gyűszűnkint issza a langy február...
Most megint indul... Locspocs rajzait
mintázza és továbbcsörgedezik:
holnap már tán nem is lesz más nyoma,
csak egy életút térképvázlata.

Ez? Mérsékelt? Ez? Hazánk iszonya!...
(Mi akkor a mérsékeletlen?!)... A
tizenkét hónap jó ha hármát ad,
tüzet, ragyogást; vagy, a szent nyarat
közrefogni, még kettőt - kárhozat
a többi: kínod változata csak!
A többi: lucsok s üvöltő hideg.
Beléd fúrta, még amikor gyerek
voltál, petéit; izületeid
sínylik irthatatlan fulánkjait;
most szúr! most sajog!... Fagy, hó, köd, sötét
rontja az élet nagyobbik felét
(s duplán, ha öregedsz): kályha, ruha,
tüzelő s száz orvosi nyavalya
erődből, nézd, mennyit el nem emészt
- s nézz a népedre - félországnyi pénzt!
Mérsékelt égöv?... Én csak átkozom...
(De hát Rimbaud a Néger Homokon?!)

Fehérben napozott. Szélsőséges ujj
száz cirógatta; bátortalanul,
de tavaszian. Jólesett neki.
A sok arany kör, mely húnyt szemei
alatt imbolygott, mélyre, messzire
belefűrődött (egy-két centire),
s úgy feszítette teste rügyeit,
hogy az már virághusnak s egy kicsit
liliomszagnak érezte magát.
Talán az is volt. Fogta illatát
körötte tíz félmeztelen fiú:
szemük mohó méh! Örökmámorú
kút okádott mellettük. De neki
sajdultak emberi idegei:
elpirúlt, fölkelte, víz alá bukott.
S én láttam (fentről), négy végtagja hogy
nyílt és csukódott - mit megőrzített:
az egész tó vele szeretkezett.

Hát még ő! Ahogy a víz vele, ő
százszor-úgy játszott a kötekedő
hullámokkal: kék combjaik között
bujkált; engedett; aztán megszökött
a rohamukból; visszalüktetett
lúktetésükre, de csak épp egy-egy
csók-villanásnyit, úgyhogy amelyik
kapta, nem tudta: nem szomszédait
érte-e édes villamos ütés.
Lebegtette a buja lebegés.
S néha kétnemű volt a gyönyöre:
izmok közt siklott, majd azt szívta be,
a sikló halat. Szédült már bele,
úgy váltott a részegítő csere.
Ekkor elmosolyodott. Szemei
alatt tovább fűrt a nap; őneki
eszébe jutott első kedvese...
Telefonált: tízre fölmehet-e.

Ahogy látóterembe beuszott
a köpárkány alól, összesugott
az ámuló víz az egyiptomi
hajsisak körül, s hogy az isteni
test hanyattfordult s úgy siklott tovább,
száz hullámkéz rontott egymáson át,
hogy rátörjön. A két kar s láb nyugodt
ütemben még szét- és összezsapott,
s a szép uszó még élvezte a nap
becézését a tükrös hab alatt;
de a hűvös kristályt egyszerre át-
pezsdítette az élő karcsuság,
a megnyílt öböl. A lány, a naív,
rémülten látta, hogy nekiesik
a merénylő víz (csordányi Triton),
s menekült, vissza... Aztán? A beton-
párkány nőbe és képbe belenyírt -
kettévágta, akár egy gíjjot!

364
Cressida

Ismeritek Cressidát? Én igen!
Legizgatóbb, legfájóbb fűszerem.
Oly kéj rontja, mint engem, s gyöngeség
s kémia a lelkiismeretét.
S még így sem önző! Hogy mentse magát,
most téged mintáz, Állati Világ,
téged magához, érzékeny Idő,
téged, Jog, Szokás, Lélektan. A nő
érik benne, kit minden pillanat
folyton feltölt. Esze több, súlyosabb
Zeusz lányáénál. Mint gejzirliget
ugrálja körül álom, örület,
mámor, szerencse. Egykor orvosa
a megbízható cinkos volt. De ma
teste a kétes becsület helyett
szinte-nyílt szabadság zsákmánya lett...
Így is szereted? - Akkor védd, szívem:
száz év múlva nem lesz más szerelem.

Ötpercenként jegyeztem. Nitromint
már nem segített. Görcsre görcs! Megint!
Este tíztől fojtogatott-dobált
a szív körül vonagló kín-nyaláb,
este tíztől félhalál-ágyamon
az acélkígyókemény fájdalom:
átbújt a tarkón s a két karba, le,
majd újra fel, a sarkcsillag fele,
s onnan csünetett, egy szál idegen,
az űrbe, mázsás jajt, a félelem.
Végül csak e szakadó fonalon
kötött a világba a tudatom:
az, hogy fájok. Barát és szeretet
most már csak tehetetlen tanu lett;
kérleltem is: „Menj, Gyulám, te se láss...”
Hajnalra mégis fátylas zsongulás...
S reggelre újra tó s hegy, újra Én!...
(Ötvenegy október tizedikén.)

Mikor Londont döngölte a *Fau Egy*,
csak összebujt, bármit veszíthetett,
háztömbök ötpercenként freccsenő
poklában az igazi szerető;
éppígy - dönts bár, Sors, tiltást, terheket,
tonnákat rájuk, százat, ezreket,
tízezerszeres gondot, akadályt,
kétségbeesést, szégyent és halált:
kockázatukat szítod csak vele,
nem a lemondást: ők már sohase
változnak; pénzt csak, időt s ideget
morzsolsz; nincs több bűn, nincs oly rémület,
hogy száz aknával ne fúrná a vágy:
el-, el-, elérni egymás ajakát,
vagy, ha az már nem jut, egymás kezét,
vagy, ha még az se, szemük közelét,
vagy, ha... Jaj, a végső nyomorúság
romja alól... egymás... gondolatát...

Örök helyzet... „*Alámerült a Hold.
Utána a Fiastyúk. Áthajolt
delén az éj. Áltattál csak, öröm!
Elmúlt az óra. Magam, feküszöm.*”
Így fájt Sapphó. Négy teljes héten át
ingó tutajon, ingó parti nád
között napra-nap leste; jön-e, kit
tiltott a törvény, de akart a szív.
Így fájt. Kétezer éve! A kabint,
melybe húzódott, lám, én is megint
megépítettem, mint már annyian:
ismétlődik minden minduntalan;
s mint alattam a csobogó vizek,
úgy dúdolom modern énekemet:
„*Lemerült a Fiastyúk, le a Hold.
Az utolsó vonat elszakatolt.
Éjfél van. Ma is áltattál, öröm!
Múlik az élet. Magam feküszöm.*”

368
Műtőben

A golyvás nyak, mint dagadt sárga tök,
nyílt a gyors kés s hat gumikéz mögött,
majd - (uj tolokocsi) - zsíros hasat
metszett néhány mesteri mozdulat
párolgó üregekké. „Ha nagyon
émelyegsz, lépj meg”, súgta doktorom. -
De maradtam. Oly szívdobogtató
volt a küzdelem és oly megható
az (egyébként nem becsült) életért,
fogyó kínért, nyerhető percekért,
s oly szép, bár nem érettem, az egész
véres és tiszta együttműködés,
villámtudásé s halk szerszámoké,
hogy húsz perc múlva gördült (kifelé!)
a beteg... Az én hunyt szemem pedig
más hősöknek idézte tetteit...
Melyik volt szebb?... Már ennek sincs nyoma...
Elmúlt? - El! - Akár a marne-i csata!

A miskolci „deszkatemplom”-ban

Sír kint az ég... Sír s anyját temeti
a költő... „Hogy sír! Óh, hogy szereti!”...
Férfi fáj benne s zokog a gyerek.
Mert lelhetsz asszonyt, jót is, eleget;
de ha anyádtól búcsúzik a szív,
úgy érzed, metszik a gyökereid...
S eszedbe jut tíz év. Húsz. Negyven év.
A föltétlen szeretet! S a tiéd:
az nem az volt! S eszedbe sok teher:
Ő hordta! s te mit vettél róla el?
S öregedő sóvárgása feléd;
s hogy (hányszor) úntad!... Legszentebb Cseléd,
te, Egyetlen, sírhat a *kisfiad*
a „deszkatemplom” duc-ege alatt -
veszítve szeretünk csak igazán,
döbbenten, mint most én, édesanyám,
hogy üres a vég s mind hiú a gyász:
Jaj, nincs holnap! Jaj, nincs föltámadás.

Nyáréji tó. Jegenyék, álmodók.
Sugársokszögön körben ráng a pók.
Öreg ezüstben öreg topolyák.
Ünnepély ma a megbúvölt világ
s nagy némajáték: éjfél s egy között
Árnykúpunk hegye lassan átsöpört
az égi Gömbön, s úgy üzent felém,
hogyan van a Földön túl is esemény.
De, lám, a csillag újra gyúl s tovább
hinti az űrbe halk álomporát.
Bár meg se moccan, rohan minden út.
Kúszik rólunk is a fekete kúp.
Búcsuzót gügyög a fülemüle.
Álommá zsongul a tücsökzene.
Majd a legpuhább lepke is elül,
a Hold a szomszéd kertbe menekül
s ott játszik tovább, ezüstcsöndű fény,
a pók sokszögű tündérlemezén.

.oOo.